

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKT-YL-2014-0006**

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNİN POLONYA VE
MACARİSTAN EKONOMİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

HAZIRLAYAN

Çağrı ULU

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR

AYDIN-2014

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKT-YL 2014-0006**

**AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNİN POLONYA VE
MACARİSTAN EKONOMİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

HAZIRLAYAN

Çağrı ULU

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR

AYDIN- 2014

EK 3: Kabul ve Onay Sayfası

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN**

İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Programı öğrencisi Çağrı ULU tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Üyelığının Polonya ve Macaristan Ekonomileri Üzerindeki Etkisi” başlıklı tez, 04.07.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

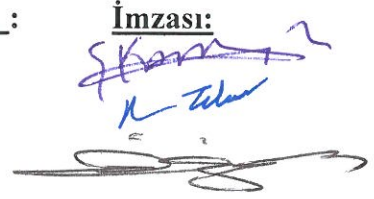
Unvanı, Adı ve Soyadı :

(Başkan)Prof. Dr. Etem KARAKAYA
Prof. Dr. Recep TEKELİ
Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR

Kurumu :

ADU Nazilli İİBF
ADU Nazilli İİBF
ADU Nazilli İİBF

İmzası:

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....sayılı kararıyla .....(Tarih) tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Neval GENÇ
Enstitü Müdürü

EK 4: Beyan Sayfası

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Çağrı ULU

İmza : C. Ulu

ÇAĞRI ULU

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNİN POLONYA VE

MACARİSTAN EKONOMİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Bu çalışmada, ilk olarak, Avrupa Birliği'nin tarihsel yapısı incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, Avrupa Birliği'nin 2004 genişlemesinin Polonya ve Macaristan ekonomileri üzerindeki etkisini araştırmaktır. Düşünürlerin fikir ve görüşlerine yer verilmiştir. Birlik fikrinin ortaya çıkışına değinilmiş ve etkisi tartışılmıştır. Entegrasyon teorileri araştırılmış ve entegrasyon çeşitlerinden bahsedilmiştir. Bu çalışmalar, Avrupa Birliği'ni anlamak için yardımcı olmuştur. Daha sonra, Avrupa Birliği'nin oluşum süreci araştırılmıştır. Entegrasyon için somut ekonomik ve siyasal adımların II. Dünya Savaşı'ndan sonra atılmıştır. Bu nedenle, oluşum süreci bu tarihten başlayarak incelenmiştir. Avrupa Birliği'ni kuran antlaşmalar anlatılmıştır. Son olarak, seçilmiş ülkelerin ekonomik yapıları incelenmiştir. Bu incelemeler bazı makroekonomik rakamlar yardımı ile yapılmıştır. İncelemeler sonunda ise ülkelerin durumları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere Sonuç Bölümü'nde yer verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Avrupa Birliği, Polonya, Macaristan, Entegrasyon

ÇAĞRI ULU

THE EFFECT OF EUROPEAN UNION ON POLAND AND HUNGARIAN ECONOMIES

ABSTRACT

In this research, firstly the historical structure of the European Union was examined. The purpose of this research was to study the effects of the 2004 Enlargement of the European Union on Poland and Hungary. In this research, place was given to ideas and views of philosophers. The emergence of the idea of the Union and its effect were discussed. Theories and types of integration have also been discussed. These studies have been useful in the understanding of the European Union. Later, the process of the European Union's formation was researched. For integration, tangible economic and political steps were taken after the Second World War. For this reason, the process of formation was examined from this time. The treaties which created the European Union was explained. Finally, the economic structures of selected countries' were analyzed. These analyses were made with the use of some macroeconomic numbers. At the end of these analyses, the countries' positions were considered. This assessment was given a place in the Conclusion Chapter.

KEY WORDS: European Union, Poland, Hungary, Integration

ÖNSÖZ

Bu çalışma için, öncelikle benden akademik ve manevi desteğini esirgemeyen ve aynı zamanda tez danışmanım olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ömer Özpınar'a, Polonya'da bulunduğum süre boyunca "Thesis Study" adlı derste yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Andrzej Wilk'e, kaynak bulmada bana yardımcı olan sayın hocalarıma, sonsuz manevi destek sağlayan sevgili aileme ve son beş yılda beni her türlü teşvik eden, çalışmamı sağlayan, moral kaynağım, şimdiki nişanlım ve müstakbel eşim Cansu Karşılayan'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
GRAFİKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
AVRUPA BİRLİĞİ TARİHİ	4
1.1. BİRLİK FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	4
1.2. ENTEGRASYON TEORİLERİ	8
1.2.1. Federalizm	10
1.2.2. Fonksiyonelizm (İşlevselcilik)	11
1.2.3. Neo- Fonksiyonelizm (Yeni İşlevselcilik)	12
1.2.4. Inter-Governmentalizm (Hükümetlerarasıcılık)	13
1.2.5. Konstruktivizm (İnşacılık)	14
1.2.6. Transactionalizm (İşlemselcilik)	15
1.3. ENTEGRASYON ÇEŞİTLERİ	16
1.3.1. Sosyal Entegrasyon	16
1.3.2. Siyasal Entegrasyon	17
1.3.3. Ekonomik Entegrasyon	17
1.3.3.1. Serbest Ticaret Bölgesi	19
1.3.3.2. Gümrük Birliği	20
1.3.3.3. Ortak Pazar	23
1.3.3.4. Ekonomik Birlik ve Parasal Birlik	25

1.3.3.5. Tam Ekonomik ve Siyasal Bütünleşme.....	27
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ OLUŞUM SÜRECİ.....	28
2.1. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU (AKÇT)	30
2.2. ROMA ANTLAŞMASI.....	32
2.3. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (AET).....	33
2.4. AVRUPA ATOM ENERJİSİ TOPLULUĞU (EURATOM).....	35
2.5. BRÜKSEL (FÜZYON) ANTLAŞMASI.....	36
2.6. AVRUPA TEK PAZARI YOLUNDAKİ AVRUPA TEK SENEDİ.....	36
2.7. MAASTRİCHT ANTLAŞMASI.....	42
2.8. AMSTERDAM ANTLAŞMASI.....	45
2.9. NICE ANTLAŞMASI.....	46
2.10. AVRUPA BİRLİĞİNDE GENİŞLEME DALGALARI.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLONYA VE MACARİSTAN EKONOMİLERİNİN İNCELENMESİ	51
3.1. AB BÜYÜK EKONOMİLERİNİN YENİ ÜLKELER VE GENİŞLEMELERE TEPKİSİ.....	51
3.2. POLONYA VE MACARİSTAN EKONOMİLERİNİN İNCELENMESİ ...	55
3.2.1. Polonya.....	55
3.2.1.1. Polonya'nın Yıllık Enflasyon Oranları ve Değerlendirilmesi.....	57
3.2.1.2. Polonya'nın Yıllık Büyüme Oranları ve Değerlendirmesi.....	59
3.2.1.3. Polonya'nın Yıllık İşsizlik Oranları ve Değerlendirmesi	60
3.2.1.4. Polonya'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları ve Değerlendirmesi.....	61
3.2.1.5. Polonya'nın Yıllık Bütçe Açığı Oranları ve Değerlendirmesi.....	62
3.2.2. Macaristan.....	63

3.2.2.1. Macaristan'nın Yıllık Enflasyon Oranları ve Değerlendirmesi	65
3.2.2.2. Macaristan'nın Yıllık Büyüme Oranları ve Değerlendirmesi.....	67
3.2.2.3. Macaristan'nın Yıllık İşsizlik Oranları ve Değerlendirmesi.....	68
3.2.2.4. Macaristan'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları ve Değerlendirmesi.....	69
3.2.2.5. Macarsitan'nın Yıllık Bütçe Açığı Oranları ve Değerlendirmesi.....	70
SONUÇ	72
KAYNAKÇA	76
ÖZGEÇMİŞ	87

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEİÖ	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
AET	Avrupa Ekonomi Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ATP	Avrupa Tek Pazarı
AWS	Akcja Wyborcza Solidarnosc
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
MB	Merkez Bankası
ODGP	Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
c.	Cilt
ed.	Editör
s.	Sayı
ss.	Sayfa Sayısı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Polonya'nın Yıllık Enflasyon Oranları (%)

Tablo 2: Polonya'nın Yıllık Büyüme Oranları (%)

Tablo 3: Polonya'nın Yıllık İşsizlik Oranları (%)

Tablo 4: Polonya'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları (%)

Tablo 5: Polonya'nın Yıllık Genel Bütçe Açığı Oranları (%)

Tablo 6: Macaristan'ın Yıllık Enflasyon Oranları (%)

Tablo 7: Macaristan'ın Yıllık Büyüme Oranları (%)

Tablo 8: Macaristan'ın Yıllık İşsizlik Oranları (%)

Tablo 9: Macaristan'ın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları (%)

Tablo 10: Macaristan'ın Yıllık Genel Bütçe Açığı Oranları (%)

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Polonya'da Yıllar İtibarıyla Enflasyon, İşsizlik ve Büyüme Oranları

Grafik 2: Macaristan'da Yıllar İtibarıyla Enflasyon, İşsizlik ve Büyüme Oranları

GİRİŞ

Ekonomi, insanlık tarihi boyunca arzuların yerine getirilmesi için insanların ellerindeki varlıklarını değerlendirme çabalarını bize göstermiştir. Bu çaba içerisinde insanların ve devletlerin davranışları şekillenmiştir. Bu davranış kalıpları imkansız görülen siyasi oluşumları doğurmuştur. Ülkeler daha büyük avlar için hep birlikte çalışmayı göze almışlardır. Oyun Teorilerinden Geyik Avı Oyunu ekonomik bütünleşmeleri örnekleyerek anlatmak için oldukça uygundur. Daha büyük bir av olan geyik için tüm devletlerin çabası gerekmektedir ve yakalandığında tüm devletlerin ihtiyaçlarını karşılayabilir. Ancak bir de ormanda tek bir devleti doyurabilecek ve tek bir devlet tarafından yakalanabilen tavşan vardır. Burada devletlerin tercihi işbirliği mi olacaktır yoksa tavşanın peşinden mi koşacaklardır? Geyik Avı Oyunu devletlerarasındaki iş birliğini anlatmak için oluşturulmuştur. Aynı şekilde, ekonomik entegrasyonlarda da hep bir endişenin olması ve hedefin büyüklüğüne göre motivasyonun değişmesi bu oyundaki örneğe benzer.

Avrupa Birliği bu konuda, kendisine ders çıkaracak kadar yeterince olay yaşamıştır. İşbirliğini, özellikle ekonomi gibi, askeri güvenlik riskinin siyasi entegrasyona göre daha az olduğu alanlarda gerçekleştirmeye çalışmıştır. Günümüzde ise hala var olan ekonomik kaygıları, çevresindeki büyük ekonomik pazarlar ve elbette siyasi etkiler yarattığı ekonomik birliğini korunmasını bir zorunluluk haline getirmiştir.

Günümüze bakıldığında Avrupa Birliği, tarihin gördüğü en başarılı ekonomik entegrasyon örneğidir. Bir barış projesi olarak ortaya çıkmış ve entegrasyonu çok ilerletmiş bir topluluktur. Geçmişten gelen bir entegrasyon ihtiyacı Avrupa toplumlarını birleşmeye itmiştir. Bunun gerçekleşmesinde Rusya'nın ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlenmesinin payı büyüktür. Kendi içlerinde yaşadıkları çatışmalar da birlik çorbasının oluşmasına tuz biber olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrasında parçalanmaya giden Avrupa devletleri, II. Dünya Savaşı sonunda durumun ciddiyetini anlamış ve ilk somut adımlar bu dönemde atılmaya başlanmıştır.

Güvenlik ihtiyacının yanısıra en gerçekleştirilebilir ve öncelikli hedef ekonomik entegrasyon olmuştur. Ekonomik alanda atılan adımlar, hem

entegrasyonun daha ilerlemesine olanak sağlamış hem de tek tek ülkelerin ekonomileri üzerinde etkili olmuştur. Ülkelerin durumlarının sadece yerel ekonomilerine bakılarak anlaşılamayacağı ortadadır. Bu bağlamda, ekonomik entegrasyon hem Birlik'in kendisi için hem de birimleri için önem taşımaktadır.

Avrupa'nın ekonomik yapısı bir sistem olarak ele alınırsa, ekonomik entegrasyonun etkisinin çift yönlü olarak daha iyi anlaşılabilir. Entegrasyonu başlatan ülkeler ekonomilerini hep birlikte daha iyi bir yere taşımak için sistemi oluşturmuştur ve sisteme paralel olarak ekonomilerinde gelişme kaydetmişlerdir. Ancak çalışmanın konusu, artık ekonomik birliğin kendini ispat ettiği dönemde Birlik'e yeni katılan ülkelerin ekonomileri üzerine odaklanmıştır. Bu noktada yeni ekonomilerin, özellikle Doğu Avrupa'da bambaşka bir ekonomik sistem olan komünist geçmişlerinin ardından, Avrupa Birliği'nin palazlanmış devletlerinin yanındaki acemi halleri, ortaya incelenmeye değer dinamik ekonomiler çıkarmıştır. Ülke ekonomilerinin bu hızlı değişime verdikleri tepki, bu entegrasyona katılmanın yeni üye olan ülkeler için iyi mi yoksa kötü mü olduğunun sorgulanmasına neden olmuştur.

Diğer yandan, Avrupa Birliği kendi başına bir ekonomik aktör olmuştur. Kendi geleceğini tayin eden ve birimlerden bağımsız tepkiler veren bir varlıktır. Yeni üye olan ülkelere, pazar potansiyelini genişletmek ve kaynak arayışı nedeniyle ihtiyacı vardır. Acemi kardeşlerinin ekonomik kalkınması elbette Avrupa Birliği'nin de işine yarayacaktır. Ancak bu kadar toy ve ekonomik yapısı, kaynakları kendinden farklı olan ülkeler Avrupa Birliği'ne beklenmedik faturalar çıkartabilir mi merak konusudur. Tüm bu soruların cevaplarını arayabilmek için bu çalışmada Polonya ve Macaristan ekonomileri üzerinde Avrupa Birliği'nin etkisi incelenmiştir. Aynı zamanda bu iki ülkenin Birlik'teki rolü ve Avrupa Birliği'ne etkisi sorgulanmıştır.

Ülkelerin ekonomilerinin yanında Avrupa Birliği'nin kendi içindeki ekonomik entegrasyonuna da değinmek gerekir. Çalışmanın amacı, inceleme sonucu ile birlikte Avrupa Birliği'nin yapısını daha iyi anlamak, Polonya ve Macaristan ekonomileri üzerindeki etkilerini irdelemektir. Polonya, geçmişi ve ekonomik yapısı ile Avrupa Birliği'nden oldukça farklı bir profil çizmektedir. Komünist geçmişinde de Polonya tıpkı bir ekonomik tampon bölge olarak kalmıştır. Her zaman çevreleme politikalarıyla, iki ekonomik düzen (komünizm ile kapitalizm) arasında sıkışmıştır.

Polonya, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından hızlı ekonomik değişimlere sahne olmuştur. Ekonomisi hala Avrupa Birliği'nin köklü ülkelerine göre farklılık göstermektedir. Ekonomik uyumlulaşmanın hızlı olduğu bu ülkede Avrupa Birliği üyeliğinin etkileri oldukça belirgindir. Aynı şekilde Macaristan da büyük bir imparatorluk geçmişinin ardından hızlı bir düşüş yaşamıştır. II. Dünya Savaşı ardından komünist yönetime geçmiştir. 1956 yılında yaşanan Macar Devrimi ile komünist yönetime karşı hareketler belirmiştir. Bu noktada demokrasi hareketlerinde Polonya ve Macaristan birbirlerinden etkilenmiştir. 1989 yılına kadar demokrasiye geçiş çabaları vardır. 1989 yılı ile Macaristan demokrasiye geçmiş ve ekonomik olarak kapitalist sistemi uygulamaya başlamıştır.

Çalışmanın hipotezi, Avrupa Birliği'ne üye olduktan sonra Polonya ve Macaristan ekonomileri, seçilmiş makroekonomik büyüklükler ile incelendiğinde, ekonomileri gelişme göstermiştir.

Çalışmada literatür taraması ve tarihsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Ekonomik sayısal veriler Dünya Bankası'nın veri tabanından sağlanmıştır. Çalışmanın Birinci Bölüm'ünde Birlik'in tarihi anlatılmıştır. Bu konu ile ilgili çalışan bilimadamları ve filozofların düşünceleri ile birlikte "Birlik" fikrinin ortaya çıkışı incelenmiştir. Daha sonra, entegrasyon teorileri ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. İkinci Bölüm'de Birlik'in oluşum süreçleri incelenmiştir. Üçüncü Bölüm'de ise seçilen ülkelerin ekonomileri makroekonomik rakamlar ile birlikte incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuç Bölümü ile çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHİ

Günümüzde krizlerle başı dertte olan Avrupa Birliği (AB)'ni anlamak için, tarihine ve oluşum süreçlerine bakmak gerekir. AB, canlı bir organizmaya benzetilebilir ve her canlı organizma gibi doğmuştur, yaşar ve ölemesi muhtemeldir. AB'nin doğumuna ve gelişmesine bakarak, sonraki dönemlerine ilişkin yorumlar yapılabilir. Zira şu anda krizde olması da geçmişinde yaşadığı hastalıklar (krizler) ve depresyonlarıyla (Birlik içi ekonomik bozukluk) doğrudan alakalıdır. Birliğin tarihine bakmak, daha geniş bir yelpazede yorum yapabilmemize olanak sağlayacaktır. Yapılacak yorumlar sonucunda ise Birliğin şu andaki durumu daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılacaktır.

Tarihinde sakladıkları, Avrupa Birliği entegrasyonunda siyasi amacın temel olmasına rağmen neden ekonomik bütünleşmenin daha kolay sağlandığını da anlamamıza yardımcı olacaktır. Avrupa Birliği ekonomisi komünist ekonominin yok olmasından sonra neden nihai noktasına ermemiştir. Fukuyama'nın Sovyetler Birliği'ni oluşabilecek en iyi entegrasyon örneği olarak görmesi ve sonrasını tarihin sonu olarak adlandırmasına rağmen neden tarihin sonu gelmemiştir de Avrupa Birliği ekonomisi daha derin ve geniş bir bütünleşme yolunda ilerlemiştir? Tüm bu soruların cevabı için bu bölümde tarihi incelemelere yer verilecektir.

1.1. BİRLİK FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Avrupa'da Birlik fikri, sık sık dile getirildiği gibi 20'nci yüzyıla değil, aksine çok daha eskilere dayanır. Avrupa Birliği fikri; din bilimciler, devlet adamları ve akademisyenler tarafından, hem geo-kültürel bir ifade olarak hem de bir medeniyet sınırlandırması olarak yorumlanmıştır (O'Neill, 1996). Aslında Birlik fikri, Avrupalı filozoflarca yıllarca tartışılmıştır. Bu fikrin tarihi o kadar eskilere dayanır ki Eski Yunan ve Roma uygarlıkları filizlenmenin ilk adresleri olarak gösterilebilir. "Mesela

bu dönemde hâkim olan federatif yapı, site uygarlıklarında kurulmuş olan meclis, kurallar ve yargı mekanizmaları Avrupa’da birlik fikrine büyük katkı sağlamışlardır” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118). M.Ö 800’lü yıllarda Charlemagne Kutsal Roma İmparatorluğu’nu kurarak, Batı Avrupa’yı etkilemiştir. İlk defa, Avrupalı olmayı, bütünleşmeye temel fikir sağlaması için bir araç olarak kullanmıştır. Bu katkıları nedeniyle şairler kendisini Avrupa’nın kurucu babası “Rexpater Europe” olarak adlandırmışlardır (Türkdoğan, 1998).

Eski çağlarda ortaya çıkan “Avrupa” fikri, ekonomik birliktelikten ziyade, dinsel ve siyasi bir birliktelik olarak düşünülmüştür. Filozofların söylemlerinde bu nedenle Avrupa’nın Hristiyan bir birlik olduğu vurgusu görülmektedir. Yani dönemin şartları, düşünce sistemini bile etkilemiştir. Dini ve siyasi bir algının oluşmasında özellikle Orta Çağ’da Papalık egemenliğinin etkisi büyüktür. Daha sonra 1900’lü yıllarda birleşme fikri vücut bulduğunda işin ekonomik boyutunun daha önemli olduğu anlaşılacaktır.

Konuyla ilgili önceki görüşlere bakılacak olursa, Fransız hukukçu Pierre Dubois Birlik hakkında, “1306 yılında, Kudüs’ü Müslümanların elinden kurtarmak için Avrupalı Hristiyan ülkelere Hristiyan Cumhuriyetler Konfederasyonları şeklinde bir araya gelmelerini ve bu konfederasyonun başında da Fransa’nın olması gerektiğini söylemiştir” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118). Fransa’nın Birlik içindeki günümüzdeki etkisinin ne kadar büyük olduğu o dönemdeki bu söyleme bakılarak da anlaşılabilir. Fransız aydınlarının bu tutumu, ilerleyen yıllarda da devam edecektir. Daha sonraki dönemde Dubois “Avrupa’daki prensliklerin bir araya gelerek bir federasyon oluşturmasını ve bu prenslikler arasındaki uyuşmazlıkların bir konseyce çözüme kavuşturulması gerektiğini öngörmüştür” (Güneş, 2012: 2). “Federatif yapının hâkim olduğu Avrupa’da sistem daha sonra ‘Ulusların Avrupası’” (Çalış, 2008: 24) olarak değişecektir ve “Avrupalılık” fikri güç kazanacaktır.

İtalyan bir filozof olan Dante ise “Avrupa’daki savaşların önlenmesi ve Roma İmparatorluğu’nun yeniden canlandırılması için bu kıtadaki krallık ve prensliklerin tek bir yönetim altında birleşmesi gerektiğine dikkat çekmiştir” (Güneş, 2012: 2). Bu fikir, feodal bir düzeni anlatmaktadır. Krallık ve prensliklerin üzerinde tek bir yönetimden bahsetmektedir. Federalizm, AB entegrasyon teorilerinden en köklü olanlarından biridir. Ancak, federalizme bir eleştiri olarak AB’nin işlevsel özelliğine

dikkat çeken İşlevselci Yaklaşım da mevcuttur. Daha sonra Dante “İlahi Komedyâ (Divina Komedia) ve Monarşi Üzerine (De Monarchia) adlı yapıtlarında hem dünya kardeşliği hem de Avrupa’da kültür birliği fikrini işlemiştir” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118).

Bu konudaki diğer bir fikir İtalyan Defonson Racis’a aittir. “Racis “Barış Savunucusu” adlı eserinde Kral yanlısı ve Papa karşıtı bir düşüncüyü savumuş ve Avrupa devletlerinin de içinde bulunduğu büyük bir Dünya devleti önermiştir” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118). Dini bütünleştirici bir unsur olarak alma fikri bu dönemde popülerdir zira ortak bir düşmanın da doğmasıyla işe yarar bir isteklendirme olacaktır.

“15’inci yüzyılda Türklerin Avrupa’ya açılması ile birlikte Avrupa’da bir korku havası oluşmuştur. Bu korku, Papa II. Puis tarafından farkedilmiştir. Bu nedenden dolayı Fatih Sultan Mehmet’e Hristiyan olması ve kendilerine katılması yönünde bir mektup yazmıştır” (Arıkan, 1992: 40). Buradaki amaç, güçlü Osmanlı Devleti’ni de entegrasyona dâhil etmektir.

Ardından Papa’nın kuvvetini yitirmeye başlaması ve devletlerin kendi bağımsızlıklarını ilan ederek krallıkların güçlenmesiyle bütünleşmeyi sağlayacak başka bir isteklendirme ortaya çıkmıştır. 17’nci yüzyılda Fransız “Emeric Cruce, gümrüklerin azaltılması suretiyle uluslararası ticaretin geliştirilmesini ve bir Avrupa Devletler Birliği kurulmasını önermiş[tir]” (Özkan, 2002: 57). Fransız düşünürlerin birlik konusundaki fikirleri daha önceden de bilinmektedir. Bu yaklaşımda, Fransa’nın birlik fikrine (dolaylı olarak Birlik’e liderlik etme fikrine) sıcak bakmasının yadsınmaması gerekmektedir.

“İngiliz William Penn “Avrupa’nın Şimdiki ve Gelecekteki Barışı Üzerine Deneme” adlı eserinde, İngiltere ve Fransanın arasındaki savaşı bitirmek için Rusların ve Türklerin de aralarında bulunduğu bir Avrupa Paramentosu ve Avrupa Pasaportu fikrini ortaya atmıştır” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118). William Penn bu yazısında, bazı bulguların özellikle Fransa açısından dikkat çekeceğini savunmuştur (Louis, 2013). Fransa’nın Avrupa devletleri üzerindeki etkisi bu sözden de anlaşılabilir. Penn birlik konusunda Ticaretçilerin Serbest Toplum Komitesi’ne de bir mektup yazmıştır (Historical Society of Pennsylvania, 2013).

Fransız Abbe de St. Pierre, daimi bir barış için J. J. Rousseau'ya bir plan önermiştir. Bu planda Avrupa'da serbest ticaret yapılmasını, bir Avrupa Senatosu'nun kurulmasını, La Haye'nin Avrupa'nın idari merkezi olmasını söyleyerek, Avrupa'nın örgütlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur (Spector, 2008). Bu nokta, serbest ticarete ekonomik olarak yaklaşan ülkelerin siyasi birlik fikrine geçişi görünmektedir.

J. J. Rousseau da bu konuda fikir beyan etmiş düşünürlerden biridir. Rousseau'nun toplum sözleşmesi oydaşlıkla (konsensüs) devleti, toplumu inşa eder. Oydaşlık ana ilkelerde düşünce birliği anlamına gelmektedir (Öktem, 2011). Ancak burada oydaşlıktan kasıt, daha genele yükseltilmiş ve toplum birliği olarak anlatılmıştır. Konsensus, kelime anlamı olarak, uzlaşma demektir. Avrupa toplumlarındaki uzlaşma olgusu, anlaşılabilirliği üzere çok eskilere dayanmaktadır. Burada etkili olan bazı olaylar vardır. Bunların arasında İngiltere ve Fransa arasındaki savaş sayılabilir.

“Jeremy Bentham, Avrupa'da birlik için Avrupa Parlamentosu'nun ve Avrupa Ordusu'nun kurulması gerektiğini söylemiştir” (Akçay, Argun, Akman, 2011: 118, 9). Bu fikirde ağır basan ekonomik etkense, askeri ve savunma amaçlı bir bütünleşmedir. Avrupa Birliği de kendi bütünleşme aşamalarında bu noktaya yer vermiştir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturmaya çalışmıştır. Ancak AB, ekonomik bütünleşme konusunda Dünya üzerindeki en iyi örneklerden birini teşkil etmesine rağmen henüz NATO kadar güçlü bir savunma ve askeri bütünlük elde edememiştir.

“Alman aydınlanmasının öncü filozoflarından biri olan Immanuel Kant'ın *Ebedi Barış Üzerine*” adlı çalışmasında Avrupa'da sürekli bir barış ortamının sağlanmasına yönelik olarak Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması gerektiğine vurgu yapmaktadır” (Güneş, 2012: 2). Kant öncelikle demokrasiler arasında barış sağlanacağına inanmıştır. Demokrasiler birbirleriyle savaşmazlar ve giderek artan oranlarda entegre olurlarsa yavaş yavaş güçlü ulus devletlerin yerini Birliklerin alacağını savunmuştur. Bu fikrine en uygun örneği de oluşabilecek bir Avrupa Birliği olmuştur.

Viktor Hugo'nun çeşitli eserlerinde Avrupa Birleşik Devletleri'nden sıkça söz ettiği görülmektedir. Bu konuda “*Avrupa Birleşik Devletleri*” adında bir dergi çıkararak birlik fikrinden sıkça bahsetmiştir.

Görüldüğü üzere, Avrupa Birliği fikri hemen hemen her ekolden filozofu etkilemiştir. Düşünürlerin parçaları birleştirmek için kullandığı tutkal kimi zaman din, kimi zaman ekonomi, kimi zaman da savunma politikaları olmuştur. Bu fikirlerin doğuşu elbette yaşanan dönemin şartlarını da yansıtmaktadır. Önemli olan, uzun vadede hangi tutkalın işe yaradığını bulabilmektir. Şu ana kadar ekonominin başarısı yadsınamaz. Avrupa Birliği fikrinin eyleme dönüşme süreci ve nedenlerine entegrasyon kavramı incelendikten sonra yer verilecektir.

1.2. ENTEGRASYON TEORİLERİ

AB'nin yapısını anlayabilmek için entegrasyonun ne demek olduğunu ve entegrasyon teorilerinin neler olduğunu bilmek gerekmektedir. Kelimenin kökeni “entegre olmak”tır ve bütünleşmek, uyum sağlamak anlamına gelmektedir. Entegrasyon ise Fransızca'dan Türkçe'ye geçmiş bir kelimedir; “*intégration*” ve yine kök anlamını koruyarak bütünleşme ve uyum anlamlarında kullanılmaktadır.

Son yıllarda sıkça karşılaşılan entegrasyon kelimesinin neden bu kadar çok kullanıldığına bakmak gerekirse, ilk olarak incelenmesi gereken kavramın, küreselleşme kavramı olduğu görülecektir. Bunun basit anlamı, entegrasyon kavramı küreselleşme ile yaygın bir kavram haline gelmiştir. Küreselleşme sayesinde ortadan kalkan mesafeler ve sınırlar sonucunda, mikro ya da makro bazda yapılan etkileşimler artmıştır. Bu da bir uyum ve birlikte hareket etmeyi beraberinde getirmiştir. Öyle ki, küreselleşmeye mikro bazda bakılırsa, aslında çok eskilere dayanan bir olgu olduğu anlaşılacaktır, ancak bu başka bir çalışmanın konusu olduğundan bu çalışmada değinilmeyecektir.

Küreselleşme ilk olarak Sanayi Devrimi'nden sonra üretimin hızlanmasıyla sivrilen bir kavram olmuştur. II. Dünya Savaşı devam ederken 1944 yılında Bretton Woods Konferansları ile savaşın yarattığı istikrarsız ortam giderilmeye çalışılmıştır. Dolar ve stabil olan altının birlikte kullanıldığı bu sistem kısa süreli varlık gösterse de küreselleşmenin etkisini göstermiştir (Bordo, 1993). “Bu konferanslarda

uluslararası para sisteminin işleyişinden sorumlu olacak olan IMF (Uluslararası Para Fonu) ve Avrupa'nın imar ve kalkınma çabalarına katkıda bulunacak olan IBRD-Dünya Bankası (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası) kuruluş yasaları kabul edilmiştir". (Seyidoğlu,1993: 634). Küreselleşmenin kilometre taşlarından iki örnek daha verilebilir. 1947 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), gümrük tarifelerinde indirimine gidilmesini sağlamıştır. Ardından ikinci örnek olarak 1995'te kurulan Dünya Ticaret Örgütü verilebilir. Dünya Ticaret Örgütü, GATT'ın devamı olarak yine uluslararası ticareti güçlendirecek hükümler içerir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2009). Küreselleşmeden kısaca bahsedilmesinin nedeni ülkeleri entegrasyona itmesidir. Duvarların giderek alçaldığı bir ortamda akıntıya karşı sağlam durabilmek adına ülkeler birbirlerine yaklaşmışlardır. Gümrük tarifelerinin ekonomi üzerindeki etkilerine daha sonra entegrasyon aşamaları bölümünde değinilecektir. Bu aşamada ise, küreselleşmenin Dünya çapında bir bütünleşmeye doğru giderken, bölgesel ekonomik entegrasyonları artırdığı noktasına değinmek istenmiştir.

Entegrasyon politik bir süreçtir ve aynı zamanda sosyal bir dönüşümdür (Harrison, 1974). Entegrasyona başka bir tanım yapılacak olursa bu konuda yapılabilecek en kapsamlı tanımlardan birini Amitai Etzioni'nin yapmış olduğu görülecektir. Etzioni'ye "göre entegrasyon, farklı devletlerden oluşan bir kurumun, zorlama amaçlarını kullanma yetkisini ele geçirmesi, karar verme mekanizmasına sahip olması ve bu devletlerin vatandaşları için siyasi bir kimlik oluşturabilmesi durumudur" (Yapıcı, 2007: 132). Başka bir tanım yapılacak olursa;

"Tayyar Arı'nın Hopkins ve Mansbach'dan aktardığına göre entegrasyon, değişimle ilgili bir kavram olup bir siyasi toplumu veya bütünleşmiş toplumu anlatmak için kullanılmamaktadır. Entegrasyon süreçlerinde taraflar arasında şiddet unsurları azalmakta bunun yerini karşılıklı bağımlılık, ortak payda ve işbirliği kavramları almaktadır" (Keçeci, 2012: 5).

En genel ve kabul edilen tanımı ile entegrasyon; siyasal aktörlerin sadakatlerini, beklentilerini ve siyasal eylemlerini ulus devletler üzerinde yetki sahibi olacak yeni bir merkeze yöneltmeleri süreci olarak tanımlanmaktadır (Açıkmeşe Akgül, 2004). Bu noktaya kadar entegrasyonun siyasi anlamına yer verilmiştir.

Elbette ideal olan son, siyasi entegrasyon olarak görülmektedir ancak günümüzde eyleme geçen ekonomik entegrasyonlar olmuştur.

Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından iki kutuplu yapı, ekonomilerindeki farklılıklarla kendisini tanımlamıştır. Bu noktada kapitalist Batı ile komünist Sovyetler Bloğu arasında bir mücadele söz konusudur. Sovyet Bloğu da, Batı Bloğu da kendi içinde barındırdığı ülkeleri birbirleri ile uyumlu hale getirmiştir. Batı bir yandan Sovyet tehditine karşı Avrupa ekonomilerini güçlendirmek adına Marshall Planını devreye sokmuştur. Diğer yandan, tek merkezi bir devlet oluşturduğu için entegrasyona örnek gösterilmeyen ancak çok fazla ülkeyi içine alan komünist ekonomik düzen kendi içinde bütünleşmeyi oluşturmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kutuplaşmadan doğan iki tip entegrasyon değişime uğramıştır. Daha önce Avrupa'da oluşan Avrupa Birliği daha bütünleştirici bir hal almıştır. Avrupa kıtasında kendine has bir yapı olarak entegrasyona eski Sovyet ülkeleri de dâhil edilmiştir.

Tarihsel çizgide hem bir ideal olarak hem de fiiliyatta önümüze çıkan entegrasyon kavramını düşünürler belirli teorilere oturtarak anlamaya çalışmışlardır. Entegrasyon kavramından sonra incelenmesi gereken diğer bir kavram ise entegrasyon teorileridir. Bir çok düşünür ve yazarın bu konuda farklı görüşleri vardır. Entegrasyon düşüncelerini bir kaç akım altında toplamak mümkündür. Düşünürlerin ifadelerine bu akımlar içinde yer verilecektir. Bu akımlar; Federalizm, Fonksiyonalizm (İşlevselcilik), Neo-Fonksiyonalizm (Yeni İşlevselcilik), Inter-Govermentalizm (Hükümetlerarasıcılık), Konstrüktivizm (İnşacılık) ve Transactionalizm'dir (İşlemselcilik).

1.2.1. Federalizm

Federalizmin ideolojik ve devlet örgütlenmesi şeklinde iki temel kullanımı vardır. Federalizm ideolojik olarak federal birleşme yönünde sarf edilen çabalardır. Avrupa bütünleşmesinde federalizm bir nevi ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet örgütsel biçimi olarak da, birleşik federal bir devlet altında birleşmiş federe devletleri ifade eder. Rusya Federasyonu buna güzel bir örnektir.

“İdeolojik olarak federalizm, temel olarak, belirli bir amaç için karşılıklı rıza ve iş birliği ile oluşturulmuş bir birlik kurmaktır. Avrupa federalizminde bu ortak amaç savaşlardan kaçınmak ve barış düzeni kurarak kalkınmaktır. Federalizm sürdürülebilir barış için ideolojik umutlardan biri olarak düşünülmüştür” (Neculai, 2005: 17).

Avrupa federalizmi mutlak egemen ulus-devletin davranışlarını ayarlamak için uluslar üstü bir yönetim belirlemiştir (O’Neill, 1996). Bunun uygulamaları AB’de görülmektedir. Karar mekanizması, devletlerüstü bir kuruma devredilir. Ancak yine de federalizm ile entegrasyonu açıklamak pek olası görünmemektedir.

Sözü geçen entegrasyon düşünceleri temel olarak federalizm etrafında toplanmışlardır. Federalizm nispeten daha eski bir entegrasyon teorsidir. Ancak AB’de federalizm, ileri bir siyasi bütünleşmeyi temsil ettiğinden kimi zaman tepkiyle karşılanmıştır. Ekonomik birlik daha ön plandadır. Bu sebeple açıklayıcı yeni teorilere ihtiyaç duyulmuştur. “Avrupa’da bütünleşme dönemi siyasal düzlemden değil, işlevselciliğin öngördüğü gibi ekonomik düzlemdeki işlevsel iş birliği ile başlatılmıştır” (Karacasulu, 2007: 85,86).

1.2.2. Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

AB’nin oluşum sürecine bakılacak olursa siyasal entegrasyondan çok ekonomik entegrasyon olarak ortaya çıktığı görülebilir. Yani federatif yapı anlayışındansa işlevselci yapı anlayışı ekonomik bağlamda AB’nin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

“Paul Taylor’a göre işlevselcilik, sadece yeni işlevselcilik entegrasyon teorisi değil, karşılıklı bağımlılık teorisi, dünya tolu mu yaklaşımları, bağlantı politikaları ve rejim teorisi gibi uluslararası düzene ilişkin çeşitli yaklaşımların da ‘entellektüel ata’sıdır’” (Yapıcı, 2007: 137).

Belirli bir alanda başlayan işlevsel örgütlenme, başka alanları da etkileyerek sonuçta siyasi alanın devre dışı bıraktığı bir dünya toplumu yaratmak amacıyla kalıcı barışı sağlamayı hedeflemiştir. Buna en iyi örnek 1952’de yürürlüğe giren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)’ dur. Nedeni ise savaşa sebep olan kömür ve çeliğin ulus-üstü bir otoritenin

denetimine verilmesi iken ekonomik bir alanda bütünleşmeye gidildiğini bize gösterir (Keçeci, 2012: 5).

İşlevselci yaklaşım da tamamen ekonomik alanda yapılan, daha kolay uygulanabilen işbirlikleri etrafında birleşmenin oluşturulabileceği kabul edilmiştir. Bu aşamada siyasi birliğin bir gerekliliği yoktur. Ekonomik açıdan birbirlerine bağlı olan ülkeler arasında savaş tehdidi olmayacaktır. Yeni işlevselci yaklaşım ile bu konuda ayrılırlar.

1.2.3. Neo-Fonksiyonalizm (Yeni İşlevselcilik)

“İşlevsellüğün devamı olarak sayılabilecek olan Yeni İşlevselcilik Mitrany’nin çalışmasını kendisine temel almış ve fonksiyonalist bakış açısının eleştirilere maruz kalan eksik yönlerini tamamlamaya çalışmıştır” (Yapıcı, 2007: 143).

“Yeni İşlevselci Yaklaşım’a göre iktisadi, mali ve teknik alanlar gibi daha az önemli politika alanlarında başlatılan bütünleşme, zamanla yayılma (spill-over) etkisi diye adlandırılan bir tür tetiklemeyle diğer alanlara da yayılıp siyasal bütünleşmeye dönüştürmektedir” (Aytuğ, 2008: 152). Ekonomik birliğin nihayetinde siyasi birliğe yol açacağı öngörülmüştür. Bu çalışmada genel olarak entegrasyonları açıklamada bu teoriden etkilenilmiştir.

Yeni İşlevselci Yaklaşım’da entegrasyon aşamaları da incelenmiştir. Tek pazar fikri tartışılmıştır. Tek Pazar projesi modern yeni işlevselciler tarafından yayılma (spill-over) etkisinin bir kanıtı olarak, Avrupa entegrasyonunun yaşam tarzı içinde kabul edilmiştir (O’Neill, 1996). Yeni İşlevselcilik üzerinde, Haas, Schmitter, Lindberg, Keohane ve Naye gibi yazarlar çalışmıştır (Karacasulu, 2007). Yeni işlevselciler, ekonomik işlemler ve refah ihtiyaçlarını, birliğin gerçek bir kaynağı olarak tanımlamışlardır (O’Neill, 1996). Ekonomik etkileşimi artırmak adına Avrupa Birliği içerisinde dış ticaretin önündeki duvarlar indirilmiştir. Ayrıca para politikaları birbirlerine uyumsallaştırılmış ve tek para birimi çevrilgenlik (konvertibilite) sorununu gidermek için uygulamaya konulmuştur.

“Yeni işlevselciğin öncülerinden olan Haas, 1968 yılında entegrasyonu bir kaç ulusal aktörün beklentilerini ve politik aktivitelerini, ulusal devletlerin üzerindeki kurumların yetki sahibi olduğu yeni bir merkeze doğru kaydırmaları olarak

tanımlamaktadır” (Karacasulu, 2007: 87). “Joseph Nye, 1971 yılında yayımladığı kitabında, entegrasyon konusunda Avrupa örneğine ve Batılı olmayan örneklerle değinirken yeni işlevselciliğe destek vermiştir” (Yapıcı, 2007: 146).

“Leon Lindberg, “kolektif karar verme sistemi” üzerinde durmuştur. O’na göre, entegrasyon süreci, parçalar arasında sistematik olarak birbiriyle ilişki gösteren bir özelliğe sahip olmalıdır. Belli bir alanda bütünleşmedeki kolektif karar verme, sistemin geçmiş kararlarının bir ürünü olarak görülmektedir” (Keçeci, 2012: 7).

Yeni işlevselcilik Avrupa Birliği’nin ekonomik bütünleşmesini derinleştirirken sıklıkla değinilen teorilerden olmuştur. Son dönem genişlemelerinde ve yaşanan kimlik sorunlarında ise önemini yitirdiğine dair eleştiriler almıştır. “Yeni İşlevselciliğin AB’nin genişleme dalgalarını açıklarken tamamen gözardı edilebilecek bir kuram olduğunu öne sürmek, içerisinde genişleme dalgalarını açıklarken atıf yapılabilecek bir takım referans noktalarını barındırması nedeniyle mümkün görünmemektedir” (Mercan, 2011: 71). Genişleme dalgalarıyla birlikte AB kendisinden farklı olan ülkeleri kendi çatısı altında bütünleşmeye çağırmıştır. Hali hazırda, var olan bunca farklılık ekonomik düzenlemeler ve karşılıklı ekonomik ilişkilerin artması dışında ortadan kaldırılamazdı ve ülkelerin kendilerini tam olarak bir siyasi ve kültürel birlik içinde hissetmeleri için ekonomik entegrasyonun daha çok ilerlemesi gerekmektedir.

Yeni İşlevselci Yaklaşım’ın bütünleşmeyi açıklarken en etkili yöntem olduğunun bir kanıtı da ekonomik bir bütünleşmeden önce siyasi tek bir ses haline gelemeyen Avrupa Birliği’nin, Irak ve Kosova olaylarına müdahalede yetersiz kalmasıdır. Öncelikle ekonomi politikalarının tam entegrasyonu ardından bu alandaki bütünleşmelerin siyasi alana yansımalarını beklemek gerekmektedir.

1.2.4. Inter-Governmentalism (Hükümetlerarasıcılık)

“Hükümetlerarasıcılık (Intergovernmentalism) yukarıda sayılan bu teorilere bir tepki olarak gelişmiş ve entegrasyon teorilerinin başarısız olacağını savunmuştur” (Yapıcı, 2007: 153). Avrupalı devlet adamları, hali hazırda içinde buldukları devletler ya da hükümetlerarası iş birliğinin şekil ve kapsamını kısıtlamayı tercih

etmişlerdir (O’Neill, 1996). Bu kısıtlama sonucu entegrasyona farklı bakış açıları getirilmiştir.

Hükümetlerarasıcılık, klasik realizmin Avrupa bütünleşmesine uyarlanmış şeklini ifade etmektedir. Realizmin önde gelen isimlerinden Stanley Hoffman, 1970’li yıllarda Avrupa’da dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle’ün başını çektiği milliyetçi politikalardan etkilenmiş, bu yıllardaki gelişmelerin sistematik analizini yapmış ve neo-fonksiyonlizmin eleştirisini yaparak Hükümetlerarasıcılığı ortaya atmıştır (Keçeci, 2012: 8).

Hükümetlerarasıcılık düşüncesinin içinde en çok tartışılan konu ise Liberal Hükümetlerarasıcılık olmuştur. “Liberal Hükümetlerarasıcılık, genişleme hareketinin rasyonel tercihlerle eylemde bulunan hükümetler arasındaki müzakerelerin ve oy birliği ile alınan kararların sonucunda gerçekleştiği tespitinde bulunmaktadır.” (Mercan, 2011: 72) Liberal Hükümetlerarasıcılık düşünürlerinden biri olan “Andrew Moravcsik’e göre Avrupa bütünleşmesinin bugün vardığı nokta ve gelecekte alacağı şekil, Hükümetlerarasıcılık kuramı ile açıklanabilir. Moravcsik’in düşüncesinde, Hükümetlerarasıcılık’ta yüksek politika alanlarında iş birliği ve entegrasyon imkansızdır” (Açıkmeşe Akgül, 2004: 18).

Liberal Hükümetlerarasıcılık Orta ve Doğu Avrupa genişlemesini, geliştirdiği ‘pazarlık teorisi’ bağlamında açıklamaya çalışmıştır. Buna göre AB’ye üyelik için başvuran ülkeler müzakere sürecinde üye ülkeler karşısında zayıf bir konumda bulunmaktadır. Bu durum ada ülkelerin AB pazarına ya da sermayesine bağımlı olmalarından kaynaklanmaktadır. Liberal Hükümetlerarasıcılık, genişleme konusu çerçevesinde AB üyelerinin tercihlerine ve pazarlık süreçlerine yönelik derin bir çalışma içine girmiştir. Buna göre Frank Schimmelfennig’in belirttiği gibi, üye ülkelerin tercihleri AB genişlemesinin hızına ve büyüklüğüne göre değişmektedir (Mercan, 2011: 72,73).

1.2.5. **Konstrüktivizm (İnşacılık)**

İnşacılık Yaklaşımı’na göre, uluslararası ilişkilerin temel unsurları kimlik, rol ve paylaşılan fikirlendir (Wendt, 1999). İnşacılığın getirdiğini yeniliklerden biri, uluslararası ilişkileri bir anarşi ortamı olarak görmemesidir. Anarşi, paylaşılan

fikirlerin bir ürünüdür. Wendt uluslararası yapıyı düşman, rakip ve iş birlikçi olarak üç basamakta tanımlamıştır (Wendt, 1992). Entegrasyon içerisinde devletlerin etkileşimi ve birbirlerini anlayış biçimleri iş birliğini artırır. Burada önemli olan, devletlerin etkileşimi ile birbirlerine dair paylaştıkları fikirlerdir. Realistlerin değindiği gibi, güvenlik veya ekonomik çıkarlar doğrultusunda gerçekleştirilen bir güç dengesi değil, uluslararası ortamdaki kültür belirleyicidir.

“Bu teorinin temelinde insanların ortak değerleri bulunmakta ve Dünyanın sosyal bir inşa olduğu, uluslararası politikanın yapılarının toplumsal olduğu vurgulanmakla birlikte, kimlikler de önem arz etmektedir” (Keçeci, 2012: 9).

1.2.6. Transactionalizm (İşlemselcilik)

“Karl Deutsch’in liderliğinde oluşturulan ve ‘Transactionalism’ (İşlemselcilik) olarak adlandırılan uluslararası entegrasyon yaklaşımında ise, gruplar arasındaki ve grup içindeki işlemlerin sıklığına bakarak, bireyler arasındaki topluluk oluşturma eğilimi incelenmiştir” (Karacasulu, 2007: 86).

“Fonksiyonalizmi eleştiren Deutsch, fonksiyonel uluslararası örgütler tarafından gerçekleştirilen iletişimin kitlelerin gerekli sadakatini sağlamada ve barışı korumada yetersiz kaldığını savunmaktadır” (Yapıcı, 2007: 151). Buradan anlaşılabilir ki Deutsch’un temel aldığı ‘halk yığınları’, entegrasyonun en önemli parçasını oluşturmaktadır.

Burada önemli olan bireylerin aklındaki Avrupalılık fikridir. Bireylerin birbirleri ile etkileşimi ile daha büyük grupların entegrasyonu kolaylaşmaktadır. Erasmus Öğrenci Değişim Programı buna bir örnek olarak sayılabilir. Öğrencilerin ülkesel bazda değişimleri ile kültürel ve ekonomik bir paylaşım sağlanmaktadır. Bu paylaşımlar ise entegrasyon çerçevesinde önem arz etmektedir. Bu teoride, ekonomik entegrasyondan ziyade sosyal entegrasyon üzerinde durulmaktadır.

Entegrasyonu açıklamak için oluşturulan teorilerin ardından, bu teorilerin açıkladıkları farklı entegrasyon çeşitlerine değinmek gerekir. Görüldüğü üzere farklı düşünürler farklı entegrasyon kavramlarından söz etmiştir. Önümüzdeki konuda bu farklılıklar incelenecektir.

1.3. ENTEGRASYON ÇEŞİTLERİ

“Entegrasyon biçimleri; belirlenen hedeflere, işbirliğinin yoğunluğuna, bağımlılığın derecesine, yatay bölüşümü derecesine ve işbirliği yapan birimlerin sosyal ve siyasal homojenik derecesine göre farklılık göstermektedir” (Yapıcı, 2007: 133). Bu farklılıklar entegrasyonu biçimlendirirler. Ancak “temelde entegrasyon, ekonomik entegrasyon (uluötesi bir ekonomi formülasyonu), sosyal entegrasyon (ulus-ötesi bir toplum formülasyonu) ve siyasal entegrasyon (ulus-ötesi bir siyasi sistem formülasyonu) olarak üçe ayrılmaktadır” (Yapıcı, 2007: 133). Bu çalışma daha çok ekonomik bir çalışma olması nedeniyle sosyal ve siyasi entegrasyonlardan kısaca bahsedilecek, ekonomik entegrasyon daha çok incelenecektir. Bu sayede entegrasyonun ekonomik boyutu daha kolay anlaşılacaktır.

1.3.1. Sosyal Entegrasyon

Sosyal entegrasyon, genel olarak Karl Deutsch’un Güvenlik Toplulukları Teorisi’nde karşımıza çıkmaktadır. Deutsch, farklı sosyal ekonomik düzeyde ve kültürdeki toplumlarla olan ilişkileri çalışmalarına konu etmiştir. Toplumlar arasındaki iletişimin kilit rol oynadığını ileri sürmektedir. Bu tipteki fonksiyonalist düşünceler, mikro birlikteliklerin zamanla makro bütünleşmelere dönüşmesini ele almaktadır. Teoriler ışığında burada önemli olan, toplumlar arasında geliştirilen ve karşılıklı güvene dayanan bir entegrasyondur. Sadece devletler veya kurumlar düzeyinde etkileşim değil, toplumların diyalogu sayesinde barışın sağlanacağı ifade edilmektedir (Olkaç, 2008). “Sosyal bütünleşme, dar anlamdaki ‘biz’ duygusunun toplumsal seviyedeki biz duygusuna taşınmasıdır” (Türkkahraman ve Tutar, 2009: 6).

Yukarıdaki tanımı AB çerçevesinde yorumlarsak, bireylerin kendi devletlerine ait hissettikleri biz duygusunu, Avrupalı olarak hissetmesi önemli olacaktır. Örneğin; bir Leh biz deyince, Polonya milletini değil, Avrupa topluluğunu düşünmelidir. Devletlerarası oluşan bir AB, toplulukların etileşimi olmadan zayıf kalacaktır.

1.3.2. Siyasal Entegrasyon

Siyasal entegrasyon, entegrasyon çeşitleri arasında belki de en zor gerçekleştirilebilecek bir entegrasyon türüdür. Ülkelerin ortak bir siyasi düzende birleşmesine bu güne kadar sıcak bakılmamıştır. Ancak AB'nin bu amacı, çoğu çevre tarafından bilinmektedir. Ülkeler, sonraki başlıkta görüleceği gibi, ekonomik entegrasyona sıcak bakmışlardır, ancak siyasal entegrasyon bu ülkeler açısından tartışma konusu olmuştur. Siyasi bağların ve kararların bir üst kurula bırakılması ülkelerin şu andaki çıkarlarına uymamaktadır. Ülkeler, hali hazırda siyasi olarak iç işlerine müdahaleye izin vermemektedirler. Bu açıdan siyasi entegrasyon, çözülmesi zor bir entegrasyon türüdür. Siyasal entegrasyon için, başka bir deyişle ekonomik bütünleşmenin iyi işleyebilmesi için bir karar ünitesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu karar ünitesinin görevi, siyasal dengesizlikler ve anlaşmazlıkların ortadan kalkmasına yardım etmektir. Dolayısıyla ekonomik alanda etkin bir bütünleşmenin sağlanması, siyasal bütünleşmenin gerçekleşmesine bağlıdır (Yıldız, 1999). “Siyasal entegrasyonun temelinde, karşılıklı çıkarları sağlama amacını güden kolektif bir eylem yatmaktadır” (Yapıcı, 2007: 135).

1.3.3. Ekonomik Entegrasyon

Ekonomik Entegrasyon, başlığından da anlaşılacağı gibi ülkelerin ekonomik anlamda bütünleşmeleri ya da ekonomik kararların bir üst makama devredilmesi anlamına gelmektedir.

Ekonomik bütünleşme kavramının iktisat literatüründe kullanılması pek de eski değildir. İktisatçılar bu kavram üzerinde tam bir anlaşmaya varamamışlarsa da, şu üç nokta üzerinde fikir birliğine gittikleri söylenebilir:

- *Ekonomik bütünleşme temelde işbölümüne dayanır,*
- *Ekonomik bütünleşmenin ileri aşamasında malların, hizmetlerin ve/veya üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı öngörülmektedir,*
- *Ekonomik bütünleşme, mal ve hizmetlerin ve üretim faktörlerinin kaynağa ve gideceği bölgeye göre ayrıcalıklı olmayan uygulama görmesini içerir (Yıldız, 1999: 89).*

Ekonomik entegrasyon, ilke olarak, piyasaların bütünleştirilmesidir. İki veya daha fazla ülke arasında ticarete engel olan kısıtlamaların kaldırılması olarak tanımlanabilir. Ekonomik entegrasyon tanımlarını çoğaltmak mümkündür. Ancak unutulmamalıdır ki bu tanımlar iktisadi çerçevede olabileceği gibi, uluslararası ilişkiler çerçevesinde de olabilmektedir. Zaten bu alanda ekonomiyi ve uluslararası ilişkileri birbirinden ayırmak mantıklı olmayacaktır. Pek çok akademisyen ve düşünür ekonomik entegrasyonu farklı ele almışlardır. Kanadalı ekonomist olan Jakob Viner entegrasyonu Gümrük Birliği ile anlatmaya çalışmıştır. Bu konuda Adam Smith ve David Ricardo'da görüş bildirmişlerdir. Smith "Mutlak Üstünlükler Kuramı" ile ve Ricardo'da "Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı" ile üretime dayalı işbölümü yardımıyla Dünya refahının maksimize edileceğini düşünmüşlerdir.

Ekonomik entegrasyonlar ülke ekonomilerini, tüketim ve üretim kalıplarını makro düzeyde etkilerler. Etkileri iki grupta inceleyebiliriz: "Statik analiz ile entegrasyonun anlık etkileri gözlemlenebilir. Bu tip analizde tüketim ve üretim kalıplarında bir değişiklik olmaz. Dinamik analizde tüketim ve üretim kalıplarında zamana bağlı değişiklikler olur" (El-Agraa, 2011:83). Bu çalışmada, söz konusu ülkelerin ekonomik entegrasyondan nasıl etkilendikleri zamana bağlı analizlerle incelenmeye çalışılmıştır.

Yukarıda bahsedilen düşüncelerde ekonomik entegrasyon bir kavram olarak ele alınmıştır. Ancak ülkelerin ekonomik bir entegrasyon sağlamaları için belli aşamaları geçmeleri gerekmektedir. Ekonomik entegrasyonun aşamaları kabaca beş tanedir. Bunlar sırasıyla;

- Serbest Ticaret Bölgesi,
- Gümrük Birliği,
- Ortak Pazar,
- Ekonomik Birlik,
- Tam Ekonomik Bütünleşmedir.

Ancak AB söz konusu olduğunda, bu maddelere bir altıncı madde eklenebilir. Son madde de "Tam Ekonomik ve Siyasal Bütünleşme" olacaktır. Bu çalışmada son maddenin ayrı alınmasının sebebi, henüz bu bütünleşmeye hiç bir aktörün erişmemesidir. Ayrıca bu aşamaya geçişin ekonomik alandaki entegrasyon ile sağlanması, entegrasyon teorilerinden yeni işlevselci yaklaşımın varsayımlarını

doğrulamaktadır. Unutmamak gerekir ki AB henüz nihai halini almamıştır. Kendine has yapısı her geçen gün değişim göstermektedir ve daha derin bir entegrasyon yolunda ilerlemektedir.

AB, yoluna bir bölgesel ekonomik birlik ile çıkmıştır. Bölgesel ekonomik entegrasyon bir coğrafi bölgedeki ülkelerin ticareti geliştirmek için bir araya geldikleri işbirliği olarak tanımlanabilir (Kehoe, 2006). AB bu aşamadan ekonomik birlik aşamasına gelmiştir. Ardından ise tam ekonomik ve siyasal birlik hedeflenmektedir.

1.3.3.1. Serbest Ticaret Bölgesi

Serbest Ticaret Bölgesi bir ülke içerisinde vergi, gümrük tarifeleri ve kotaların kaldırıldığı ve bürokratik gerekliliklerin yeni işletme ile yabancı yatırımları çekmek amacı ile azaltıldığı bir ya da birden fazla özel alandan oluşan bölgedir (RAK Free Trade Zone, 2013). Serbest Ticaret Bölgelerine yabancı tüccarlar daha az prosedürle ve gümrük vergisi ödemeden ya da ithalat kotalarına takılmadan giriş yapabilirler. Bu bölgelerin kuruluş amacı dış ticareti hızlandırmak ve teşvik etmektir (Alavi ve Thompson, 1988). Bu bağlamda Serbest Ticaret Bölgesinin bazı avantajlarından söz etmek gerekir:

- Üretici ve kullanıcılar için vergi avantajlarından yararlanma imkânı,
- Orta ve uzun vadede geleceği planlayabilme imkânı,
- Kâr transferi imkânı,
- Ticaret kolaylığı imkânı,
- Gümrük vergisi prosedüründen arındırılmış ticari faaliyet imkânı,
- AB ve Gümrük Birliği kriterlerinin gerektirdiği serbest dolaşım belgelerinin temini imkânı,
- Eşitlik prensibi,
- Zaman kısıtlamasının bulunmaması,
- Pazar ihtiyaçlarına ve şartlarına göre serbestçe belirlenecek ticari faaliyet imkânı,
- Gerçekçi bir enflasyon muhasebesi imkânı,

- Yerli ve yabancı tüm pazarlara erişim imkânı,
- Azaltılmış bürokratik prosedür ve dinamik işletme yöntemi,
- Stratejik avantaj,
- Her türlü ticari ve sınai faaliyete uygun ve ucuz alt yapı imkanı,
- Tedarik zinciri imkânlarından yararlanma kolaylığı (Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, 2013) gibi imkânlar sayılabilir.

Serbest Ticaret Bölgesi'nin ilk aşama olarak görülmesinin nedeni ülkeler arasındaki dış ticareti artırıcı yakınlaşmaların belirli bir düzeyde kalmasıdır. Tabii ki tarifelerin kalktığı bir alanda tüccarların malları görerek herhangi bir kotaya takılmadan ticaret yapmaları ilerici bir harekettir. Ancak ekonomilerin birbirleri ile bütünleşmeye gitmeleri için daha ileri adımların atılması gerekmektedir. Entegrasyonun bu aşamasında ülkelerin uymak zorunda oldukları bir gümrük tarifesi politikası yoktur. Üçüncü ülkelere karşı ortak hareket etme kararı alınmamıştır. Ülkelerin dış ticaretlerinde uygulayacakları tarifeler kendileri tarafından yönetilmektedir (Ertürk, 1997).

Serbest Ticaret Bölgesi içerisindeki ülkeler arasında kaldırılan tarifeler sınırlı da olsa, üretimin artmasına ve ürünlerin daha ucuza mal edilmesine yol açmıştır. Piyasaya giriş kolaylaşmıştır. Bu noktada rekabetten olumsuz etkilenecek sektörler konusunda endişe duyulabilir. Ancak Serbest Ticaret Bölgesi sadece belirli bir yerde dar kapsamlı bir piyasa olarak karşımıza çıkar. Tüm ticaret kalıplarını etkileyecek büyüklükte değildir. Ayrıca her ülkenin kendi başına gümrük tarifesi politikası uygulaması serbest ticaret bölgelerinin ekonomi üzerindeki etkilerini sınırlar.

1.3.3.2. Gümrük Birliği

Gümrük Birliği'nin içeriğini anlamak için tanımından başlamak gerekir. “Gümrük Birliği, taraf ülkelerin aralarındaki ticaretin her çeşit tarife ve eş değer vergiden muaf bir biçimde gerçekleşebildiği ve tarafların, Birlik dışında kalan ülkelere yönelik olarak da ortak bir gümrük tarifesini benimsedikleri bir ekonomik entegrasyon modelidir” (Antalya AB Bilgi Merkezi, 2010: 2).

“Gümrük Birliği'nde Serbest Ticaret Bölgesi'nde olduğu gibi, sadece mal piyasalarında bütünleşme amaçlanmış ve bütünleşmeye katılan ülkeler arasında mal

akımlarını kısıtlayan gümrük vergileri ve diğer dış ticaret kontrolleri kaldırılmıştır. Ama birinciden farklı olarak üçüncü ülkelere karşı uygulanan gümrük vergileri eşitlenmektedir” (Yıldız, 1999: 30). Gümrük Birliği, Serbest Ticaret Bölgesi olması gibi algılanmasından çok, bir entegrasyon formu olarak düşünülmüştür (Andriamananjara, 2011).

Gümrük Birliği daha derin bir bütünleşme olduğundan, Serbest Ticaret Bölgeleri’ne göre etkileri daha fazladır. Viner (1950), Gümrük Birliğinin etkilerini daha iyi anlayabilmek için ticaret yaratıcı ve ticaret saptırıcı etkileri tanımlamıştır. Ticaret yaratıcı etki; daha önce yerli pazarda ürettiğini tüketen bir ülkenin dış ticarete açılmasını tanımlar. Pahalı yerli üretim yapan bir ülkenin, daha ucuz üretim yapan partnerinden ithalat yapmasını sağlar. Tarifelerin olmaması da dış ticareti artırır. Ticaret saptırıcı etki ise; Gümrük Birliği kurulmadan önce bir ülkenin daha ucuza üretim yapan diğer bir ülkeden sağladığı malın, tarifelerin kalkmasıyla daha avantajlı hale gelen birlik içerisine kaymasıdır. Böylece Gümrük Birliği dışında kalan ülkelerle yapılan ticaret Gümrük Birliğine doğru sapma göstermiştir.

Viner’in bu etkilerini inceleyen Lipsey, Gümrük Birliği’nin tüketim, üretim ve refah üzerine etkilerine değinmiştir. Gümrük Birliği’nin refah üzerindeki etkilerini anlayabilmek için ticaret yaratıcı ve ticaret saptırıcı etkilerin incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Lipsey, 1957). Ticaret yaratıcı etki; makro-ekonomik düzeyde uzmanlaşmayı getireceği için ülkeler açısından iyi bir etki olarak tanımlanmıştır. Uzun vadede ticaret saptırıcı etkinin ise olumsuz yanlarının olacağı düşünülmüştür.

“Bir ülke ticaret saptırıcı bir gümrük birliği oluşturarak kendi refahını artırabilir. Bu durum gerçekleştiğinde tüm Dünya bir bütün olarak kayba uğrayacaktır” (Lipsey, 1957; 46). Daha ucuza üretim yapan ve bu konuda talebin olmasıyla üretimini artıran ülkeler, alıcılarının kurdukları gümrük birlikleriyle ilk kayba uğrayanlar olacaklardır. Bu kayıp ile yeterince ticaret yapamayan gümrük birliği dışında kalan ülkeler üretimlerini düşüreceklerdir. Gümrük Birliği içerisine kayan ticaret, birlik içerisinde üretimin yüksek maliyette kalmasına neden olacaktır. Böylelikle refah, maliyetlerin düşmemesi nedeniyle olumsuz etkilenecektir. Aynı zamanda, ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyen tüketim yine Gümrük Birliği ile sınırlandırılacaktır.

Viner'in Gümrük Birliği Teorisi'nde mallar arası ikame söz konusu değildir. Sabit maliyet ve esnek olmayan talep söz konusudur. Meade bu noktalarda Viner'i eleştirmiştir. "Analize tüketimi de katarak, gelir ve ikame etkileri ile ticarete ortaya çıkan artışa 'ticaret genişlemesi etkisi' adını vermiştir. Bu etki birliğin oluşturulmasından sonra, fiyatlarda meydana gelen bir değişikliğin talepte yaratacağı değişme ile oluşan tüketim etkisidir" (Aynagöz, 2013; 28).

Teorik olarak gümrük birliğinin etkileri üzerinde durulduktan sonra Avrupa Birliği'nde Avrupa açısından Gümrük Birliğine bakıldığında,

Avrupa'da bir Gümrük Birliği veya daha geniş bir ifadeyle, sıkı bir iktisadi işbirliği tesis etmek meselesi bilhassa II. Dünya Harbinden sonra önem kazanmıştır. Fakat en önemli sebep, tek tek Avrupa devletlerinin bir taraftan Amerika Birleşik Devletleri, diğer taraftan Sovyetler Birliği karşısında kendilerini çok zayıf hissetmiş olmalarıdır (Aren, 1958: 11).

Daha önce de değinildiği üzere Avrupa'da gelişen ekonomik entegrasyonların temelinde, iki farklı ekonomik sistem üzerinde yoğunlaşmış Soğuk Savaş'ın etkisi büyüktür. Her iki tarafta da güçlü bölgesel ekonomik birlikler mevcuttur. Soğuk Savaş döneminde ABD kanadına bakacak olursak, hem kendi içinde federatif bir birlik hem de Amerika kıtasını kapsayan NAFTA (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması) ve CUSTA (Kanada/Birleşik Devletler Ticaret Anlaşması) gibi ekonomik entegrasyon örneklerini görmek mümkündür. Diğer yandan Sovyetler Birliği, kendi içinde bir federatif entegrasyon oluşturmuştur. Bu iki kutup arasında çevreleme politikalarıyla Avrupa ekonomileri başbaşa kalmıştır.

"Gümrük Birliği tarihte en çok görülen bütünleşme şeklidir" (Yıldız, 1999: 31). Ülkeler arasında, birbirlerine sadece ekonomik bağılıkları ve getirdiği kâr marjı düşünüldüğünde Gümrük Birliği'ne sıcak bakan ülkelerin kararlarının doğru olduğu yadsınamaz. "19'uncu yüzyılda İngiliz serbest ticaret doktrinine karşı yerli sanayileri korumak amacıyla kurulan Alman ve ABD Gümrük Birlikleri en başarılı örnekler olarak gösterilebilir. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa Topluluğu, herşeyden önce, bir Gümrük Birliği'dir" (Yıldız, 1999: 32).

Gümrük Birliği araçları iki grupta toplanabilir;

- i) *Ortak gümrük tarifesi; üçüncü ülkelerden yapılan ithalata bütün üye ülkelerce artık ulusal tarife değil, tek bir dış tarife uygulamaktadır. Bu da ortak gümrük tarifesidir.*
- ii) *Yasa ve gümrüklerle, gümrük birliğinin amaçlarından biri olan, tüm rekabet dengesizliğini ve ticareti kötüye kullanma nedenlerini ortadan kaldırmaktır. Topluluk içinde gümrük vergilerini kaldırmak ve tek bir dış tarife uygulamak yeterli olmamıştır (Bahçekapılı, 2006:20).*

Avrupa, ilk entegrtasyon denemesini, aşamalarda görülen serbest ticaret bölgesi ve sonrasında Gümrük Birliği ile yapmıştır. Gümrük Birliği sayesinde ithalat ve ihracatlarını artırmışlar ve ülke içinde refah seviyesini yükseltmişlerdir. Birliğin ekonomik amacının ağır basması, bu amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli bir unsur olmuştur. Zira Gümrük Birliği'ne başlarda sıcak bakmayan düşünürler ve ekonomistler de olmuştur. Birliğin etkileri uzun yıllarda hissedilmiş ve kuşkular yerini rahat bir ortamın oluşmasına bırakmıştır. Kısaca Avrupa, Gümrük Birliği'nde başarılı olmuştur denilebilir.

1.3.3.3. Ortak Pazar

“Ortak Pazar, Gümrük Birliği'nin bütün unsurlarına ek olarak emek, sermaye, girişimci gibi üretim faktörlerinin üye ülkeler arasındaki serbest dolaşımını engelleyen bütün unsurların ortadan kaldırılıp, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir bütüleşme şeklidir” (Yıldız,1999: 32). Gümrük Birliği'nde sadece malların serbest dolaşımı söz konusuysen Ortak Pazar'da emek, sermaye ve kişiler de işin içine girmektedir. Buradan anlaşılabilceği gibi, Ortak Pazar sayesinde ülkeler birbirlerine işgücü ithal ve ihracatı yapabilmektedirler. Buna örnek olarak yine Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) gösterilebilir. İşgücü fazlası olan bir ülke, elindeki fazla işgücünü dışarıya ihraç ederse hem insan sayısı azalması ile maliyetleri azaltacak, hem de sonradan bu işgücünün kalifiye olması ya da kendi ülkesinde harcama yapması ile dolaylı kazanç sağlayacaktır.

“Ortak Pazar temelini iki ünlü ekonomistten almaktadır. Bunlardan birisi Adam Smith diğeri ise, David Ricardo'dur” (Günce, 1970: 11). Adam Smith 1776

yılında yayınladığı “Ulusların Zenginliği” adlı ünlü kitabında Ortak Pazar’dan söz etmiştir. David Ricardo ise 1817 yılında yayınladığı “Siyasal Ekonominin ve Vergiciliğin İlkeleri” adlı kitabında Ortak Pazar’dan bahsetmiştir (Günce, 1970).

Ortak Pazar’ın bazı yararlarından söz edilecek olursa, “gerek mal ve hizmet piyasalarında, gerekse üretim faktörleri piyasalarında serbest dolaşımın sağlanması, Ortak Pazar içinde faktör fiyatlarının eşitlenmesi ve kaynakların etkin kullanımını sağlar” (Yıldız, 1999: 32). Diğer bir yararı da hane halklarına olmaktadır. Düşen faktör fiyatları ile alım gücü artar. Alım gücünün artması ise refah seviyesinin yükselmesini sağlayacaktır.

Ortak Pazar’ın faydaları olduğu gibi bazı gruplar açısından da zararları söz konusudur. Örnek olarak iç pazarda rekabet daha fazla zorlaşacağı için firmalar yaptıkları kâr üzerinden ya da doğrudan zarar edebileceklerdir. Bazı düşünürlerce kabul edilen diğer bir zarar ise dışa bağımlılıktır.

Ortak Pazara dâhil olacak ekonomiler belli bir olgunluk düzeyinde olmalıdır. Erken alınan kararlar hem pazarın kendisi için hem de ülkeler için yıkıcı etkiler doğurabilir. Burban, 1988 yılındaki konferansında AB’nin Ortak Pazara geçişinin başarısız olduğunu savunmuştur. 70’li yıllarda ortaya çıkan ekonomik buhranlar ve petrol krizleri ile aslında ülkelerin ikiyüzlü olduklarını ifade etmiştir. Ülkeler bir yandan ortak Pazar hedefi için gönüllü olurken, bir yandan korumacı yaklaşımlarla iç pazarlarını korumaya çalıştıklarını belirtmiştir. Konuşmasındaki bir cümle oldukça dikkat çekicidir: Ortak Pazarın on yıl içinde tamamlanmasını ön gören program, 1969 yılında La Haye zirvesinde kabul edilmiştir. Eğer bu program gerçekleşmiş olsa idi, Avrupa Para Birliği 1981 yılından beri kurulmuş olacak ve bütün Avrupa vatandaşları, günümüzde ceplerinde ‘Avrupa Parası’ taşıyacaklardı (Burban, 1988). Burban’ın olumsuz eleştirilerde bulunduğu Ortak Pazar her ne kadar ön görülen sürede tamamlanamasa da bugün ‘Avrupa Parası’ olan Euro, Avrupa vatandaşlarının (Euro Zone’a dâhil ülke vatandaşlarının) bir kısmının ceplerinde bulunmaktadır.

Ortak Pazar kurulumunda ortak belirlenen ekonomi politikaları olmadığı için ülkelerin kendi ekonomilerini koruma ihtiyaçları doğabilir. Aynı zamanda bütünleşme tam olarak gerçekleşemediği için ülkelerin birbirlerine bağımlılıkları sadece faktörlerin dolaşımı ile sınırlandırılmıştır. İncelenecek ülkelere olan Polonya, bu konuda Ortak Pazar’da tam dolaşım ve üye ülke olma aşamalarında, zengin

işgücünün dolaşımı ile Birlik'ten yararlanmıştır. Ayrıca kendini yeni yetiştiren Polonya sanayisi, büyük ekonomiler ile mücadele etmeye çalışmıştır. Milli sermayenin zayıflığı eleştirilen noktalardan biri olmuştur.

AB entegrasyonu sürecinde atılan adımlarda da entegrasyonun getirdiği sıkıntılara karşı alınan önlemler göze çarpmaktadır. Öncelikle üyelik sürecinde ekonomik kriterlere uyum aranmıştır. Siyasal düzenlemelerle gelişen sektörler korunmuştur. Ülkeler kademeli olarak Euro Bölgesi'ne giriş yapmaktadır ve üyelik sürecinde dahi ülke ekonomileri uyumlulaştırılmaya çalışılmaktadır.

1.3.3.4. Ekonomik Birlik ve Parasal Birlik

Ekonomik Birlik, Ortak Pazar aşamasının bir adım ileriye taşınmasıdır. Ortak Pazar dâhilinde olan ülkeler, ekonomi politikalarını ortak hale getiremedikleri için her devletin ortak çıkarını sağlayacak maksimum fayda ile ekonomik verim sağlanamamıştır. Ekonomi politikalarının bütünleştirilmesi bu alanda atılan büyük bir adımdır.

Ülkeler sadece mal, sermaye ya da işgücünün ortak paylaşımı değil aynı zamanda politikaların da uyumlaştırılması için çalışırlar. Bu Birlik'te, "üye ülkelerin ekonomileri önemli ölçüde bütünleşmiştir. Bu nedenle ülkelerin ekonomik bunalımlara tek başına çözüm bulma kapasiteleri önemli oranda düşmüştür. Ancak üye ülkeleri makro-ekonomik politikalarla ilgili karar alanlarını uluslararası kurumlara terk etmişlerdir" (Yıldız,1999: 33). Burada ülkelerin tembelleşmeye başlaması gibi bir kuşkudan bahsedilmiştir. Krizlerle tek başına başa çıkabilme yetisi körelen ülkeler, sıradan sorunları bile üst kuruma bırakacağından, Birlik üstünde bir baskı oluşturması olasıdır. Bu baskı, Birlik ülkelerine farklı şekillerde etki edecektir. Birlik içinde söz sahibi olan kısmen daha büyük ülke, belki de bu baskıyı diğerlerine nazaran daha fazla hissedecektir. Bu açıdan bakıldığında Ekonomik Birlik'in kısmen zararlı yönüne de değinilmiş olunacaktır.

Ekonomik Birlik beraberinde Parasal Birliği de getirmiştir. Bu döneme kadar çevrilgenlik sorunu çözülememiştir. Bu sorun ticaretin hızını yavaşlatmıştır ve Ortak Para Politikaları'nın uygulanmaması ekonomileri istikrarsızlığa sürüklemiştir.

AB entegrasyon sürecinde ekonomik ve parasal birlikten ilk defa 1987 yılında tek Avrupa Senedi ile söz edilmiştir. AB’de ekonomik ve parasal birliğe geçiş aşamalı olarak kaydedilmiştir. Şu anda ülkeler arasında aşamalı geçiş devam etmektedir.

İlk önemli adım 1979 yılında Avrupa Para Sistemi’nin oluşturulmasıyla atılmıştır. Bu tarihe kadar sarf edilen çabaların boşa çıkmasının nedenleri Dünyada hâkim olan ekonomik buhranlar ve Bretton Woods sisteminin başarısız olmasıyla Dünya ekonomisinin yeni duruma adepte olmasıdır. “Avrupa Para Sistemi ile İngiltere hariç Avrupa Birliği’ne üye tüm Avrupa ülkeleri sabit fakat ayalarlanabilir döviz kuru mekanizmasına dâhil olmuşlardır” (Özby,1997: 5). Ekonomik ve Parasal Birliğin AB’deki derinleşmesine AB entegrasyon sürecinin incelendiği ileriki konularda ayrıntılı olarak değinilecektir.

Ekonomik ve Parasal Birlik başlı başına bir merdivene benzer. Tek tek basamaklardaki bütünleştirme hedefleri uygulanarak daha ileri bütünleşmelere gidilebilir. Bu bağlamda kimi yazarlar, Ekonomik ve Parasal Birlikten ayrı olarak Tam Ekonomik Bütünleşme olarak ayrı bir aşama tanımlamışlardır. Aşağıda Yıldız ve Bahçekapılı bu ayrımı yapan yazarlara örnek olarak verilmiştir.

“Bu aşamada bir ekonomik birlikten (topluluktan) farklı olarak finansman piyasasında bütünleşme gerçekleştirilecek maliye, para ve sosyal politikaların uyumu ile ilgili kararlar ve daha da ötesi istikrar işlevi ulusal düzeyin üstündeki kurumlara alınacaktır. Makro-ekonomik düzeyde bir bütünleşme sağlanmış olacaktır” (Yıldız,1999: 34).

“Ayrıca bu entegrasyon biçiminde, ekonomik politika özgürlükleri dışında ulusal egemenliklerin bir kısmı ya da tamamı da bu uluslar-üstü kurumlara bırakılmaktadır. Yani bu aşama bir anlamda, ekonomik bütünleşmenin siyasi bütünleşmeyle bir arada yürütüldüğü entegrasyonun tamamlanmış son halini oluşturmaktadır” (Bahçekapılı, 2006: 23). Ancak siyasi entegrasyonun ekonomik entegrasyonun içinde olması farklı bir başlık altında incelenecektir.

Bu çalışmada Tam Ekonomik Bütünleşme ayrı bir aşama olarak verilmemiştir. Nedeni Ekonomik ve Parasal Birlik içinde zaten ortak para politikası, ortak para, ortak kur sistemi, ortak ekonomi politikalarının yürütüldüğü bir üst kurul gibi kavramlar bulunmaktadır.

1.3.3.5. Tam Ekonomik ve Siyasal Bütünleşme

Bu entegrasyonun Tam Ekonomik Bütünleşme'den farkı siyasal bütünleşmeyi de içinde barındırmasıdır. Entegrasyon teorilerinden Yeni İşlevselci Yaklaşımı'nı savunduğu yayılma etkisi bu aşamayı açıklamak için kullanılabilir. Artık devletler iç ya da dış işlerinde tamamen üst bir kuruma bağlı olacaklardır. Alınan bütün kararlar (vergi ya da siyasal kararlar) tüm ülkeler için bağlayıcı olacaktır. Bu entegrasyona "Birleşik Devlet" demek yanlış olmayacaktır. Çünkü bu entegrasyon sonucunda tam anlamıyla birleşik bir devlet ortaya çıkmış olacaktır.

AB henüz bu aşamaya ulaşmamış bir birliktir. Daha önceleri kurulan ancak bugün dağılmış olan Sovyetler Birliği, bu entegrasyon biçimine örnek gösterilebilir. Normalde iç ya da dış işlerinde tam bağımsız olan ülkeler Sovyetler Birliği'nde tek bir iktidarın altına girmişler ve tüm karar mekanizması bu iktidarın elinde olmuştur. Bu yönünden sona bile bu entegrasyon aşaması tartışmalı bir konudur. Zira Sovyetler Birliği'nin bu entegrasyon biçimine dahil edilmemesi gerektiğini savunan düşünürler de vardır. Çünkü bu düşünürlere göre ülkeler entegrasyona zorunlu tutulmuştur. Ancak Sovyetler Birliği'nde yasa olarak, katılma ve ayrılma hakları ülkelere tanınmıştır.

Tam Ekonomik ve Siyasal Bütünleşme yukarıdaki tüm durumlara rağmen en tartışmalı entegrasyon aşamasıdır. Avrupa'nın ilerideki hedeflerinde bu entegrasyon da vardır. Ancak çoğu Avrupa ülkesi bu entegrasyon biçimine sıcak bakmamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN OLUŞUM SÜRECİ

AB'nin günümüzdeki halini alması yıllar almıştır. Birliğin oluşum süreci kronolojik olarak sıralanacak olursa, II. Dünya Savaşı sonrası dönemden başlanması gerekmektedir. Tabii ki oluşumun, düşünsel alt yapısının çok daha uzun bir geçmişe dayandığı bilinmelidir. Ancak somut adımlar bu dönemden sonra atılmıştır. Özellikle küreselleşmenin etkileri, II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha fazla hissedilmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği baskıları, artan küreselleşme baskısı ve kendi aralarındaki iç çekişmeler Avrupa devletlerini birleşme için tetiklemiştir.

“1940 yılında Fransız Jean Monnet ve İngiliz Toynbee, Fransa ile İngiltere'nin egemenliklerini birleştirmelerini, savunma ve ekonomilerini ortak yürütmelerini ve Avrupa vatandaşlığı tesis etmelerini teklif etmişlerdir” (Tataoğlu, 2006: 10). Bu fikir ilgili devletlerce düşünülmüştür. Savaş yılları olduğundan bu fikir sadece bir öneri olarak kalmıştır. Yine savaş yıllarında “İtalyan federalist Altiero Spinelli; 1941 yılında Ventonete Manifestosu adıyla bir Federal Avrupa Taslağı hazırlamıştır” (Tataoğlu, 2006: 10). II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da entegrasyon hız kazanmıştır. Artık halkın çoğunluğu da entegrasyona sıcak bakmaya başlamıştır. 1946 yılının Eylül ayında, İngiltere başbakanı “Winston Churchill, Zürih Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada, bir tür “Avrupa Birleşik Devletleri” kurulması için çağrıda bulunmuştur” (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2002: 1). 17 Aralık 1946'da Avrupa Federalistler Birliği (AFB), Paris'te kurulmuştur. AFB, bir fikir olarak tek olmamıştır. Avrupacılık hareketlerinin artması ile birlikte birçok fonksiyonalist ve federalist örgütler ortaya çıkmıştır.

Batı Avrupa Birliği; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği ve Kolektif Savunma Anlaşması ile birlikte Brüksel'de 17 Mart 1948'de kurulmuştur. Bu anlaşma Brüksel Anlaşması olarak da geçmektedir. Anlaşma Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Birleşik Krallık arasında imzalanmıştır. Anlaşma, Sovyet hareketlerine tepki olarak çıkmıştır ve Orta Avrupa ülkeleri üzerinde kontrol kurmayı amaçlamıştır. Diğer bir amaç da, Avrupa entegrasyonunu sağlamak ve ekonomik

kalkınma olmuştur (Western European Union, 2013). Bu Anlaşma, Lizbon Anlaşması imzalandıktan sonra hükmünü yitirmiştir (Akçadağ, 2010).

II. Dünya Savaşı'nın ardından, Orta ve Batı Avrupa'da bütünleşmeyi sağlayan en önemli güdülerden bir tanesi de Soğuk Savaş ruhu olmuştur. Bu dönemde Avrupa kalkınması için, ABD tarafından Marshall Planı hazırlanmıştır. Ekonomileri savaştan yeni kurtulmuş Orta Avrupa ülkelerinin Doğu'dan gelen komünist dalgaya kapılmasını önlemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede, 1948 ve 1949 yılları arasında Avrupa Yeniden Yapılma Programı Amerika'nın çabaları ile oluşturulmuştur. 16 Nisan 1948 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (AEİÖ) kurulmuştur. Örgütün temel amacı, Avrupa'da ekonomik işbirliğini sağlamak olmuştur. Bu amaca ulaşmak için Avrupa içi ticarete engel oluşturan kota ve tarifelerin düşürülmesi, Sertbest Ticaret Bölgesi ve Gümrük Birliği oluşturulmasına yönelik fizibilite çalışmalarının yapılması, işgücünün daha iyi kullanılması için şartların oluşturulması, ödemelerin çok taraflı olmasına yönelik çalışmaların yapılması, para birimlerinin birbirlerine çevrilmesini kolaylaştırmak gibi prensipler kabul edilmiştir. Örgüt, 1960 yılında yerini, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütüne (OECD) bırakmıştır (World Health Organization, 2013; OECD, 2013).

Soğuk Savaş döneminde tohumları atılan ikinci bir örgüt de Avrupa Konseyi'dir. Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949'da Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç ve Birleşik Krallık tarafından Londra Anlaşması ile kurulmuştur. Konseyin temel amacı, adalet ve uluslararası işbirliğine dayalı barışın sağlanması olmuştur. Bireysel özgürlükler, politik liberalizasyon, hukukun üstünlüğü ve demokrasi temel prensipler olarak benimsenmiştir. Sosyal ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda Avrupa ülkelerinin yakınlaşma ihtiyacına vurgu yapılmıştır. Kuruluşundan üç ay sonra Türkiye, Yunanistan ve İzlanda Konsey'e katılmıştır. Konseyin parlamenter kanadı da bulunmaktadır. Siyasi istişare organıdır ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi adını taşımaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2013; Council of Europe, 1949). Ekonomik bütünleşme ile birlikte, burada hükümetler arası siyasal ve sosyal bütünleşme de gözlemlenebilir.

Avrupa bütünleşmesinde kırılma noktası olan AKÇT'nin kurulmasına giden yolda 9 Mayıs 1950 tarihinde Schuman Bildirgesi yayınlanmıştır. Robert Schuman dönemin Fransız Dışişleri Bakanı'dır. Üyelerinin kömür ve çelik üretiminin

kaynaklarını paylaştığı AKÇT'nin kurulması fikrini öne atmıştır (European Union, 2013). Aynı zamanda, “bu anlaşma, o dönem sanayisinin iki temel maddesi için güçlenmek üzere altı devlet arasında imzalanan bir “kartel” anlaşmasıdır” (Kutlu, 1999: 183). Avrupa’da yaşanan iki büyük Dünya savaşında Avrupa’nın kömür ve çelik rezervlerinin rolü büyük olmuştur. Özellikle Fransa ve Almanya arasındaki rezervler, her zaman güç mücadelelerine sahne olmuştur. Avrupa’daki bu rezervlerin işletilmesi sorunu çözüldüğünde, barışın da beraberinde geleceği düşünülmüştür. Schuman Bildirgesi’nin kilit ifadelerinden biri de, Avrupa ruhunun tek bir plana göre veya tek bir seferde oluşturulamayacağı, filli birlikteliği getiren başarılarla odaklanılması gerektiğidir. Bu yolda kömür ve çelik üretiminin kârının paylaşılması, savaşın önüne geçecektir (European Union, 2013). Burada barışın sağlanması gibi büyük bir amaca ulaşmak için öncelikle, filli bir işbirliğinin tek bir alanda sağlanmasına odaklanılmıştır. Bu da İşlevselci Teori’ye bir örnek teşkil etmektedir.

2.1. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU (AKÇT)

Avrupa’da entegrasyonun bir sonraki aşaması, AKÇT’nin kurulması ile gerçekleştirilmiştir. “Schuman Planı esas alınarak yapılan görüşmeler sonucunda, Topluluk; Ferderal Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Belçika ve Fransa arasında 18 Nisan 1951 tarihinde Paris’te bir antlaşma imzalanmıştır” (Tataoğlu, 2006: 13). Antlaşma maddelerini içeren metinden madde 2’ye bakıldığında, “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun görevi, üye devletlerin genel ekonomik durumları ile uyum içinde ve 4’üncü maddede belirtilen şartlar çerçevesinde ortak bir pazarın kurulması ile üye devletlerde ekonomik genişlemeye, istihdam ve yaşam standardının yükselmesine katkıda bulunmaktır.” ibaresi göze çarpmaktadır. Bu maddeden de anlaşılacağı gibi Topluluk, sabit yapıda kalmayacaktır. Topluluğun nihai hedeflerinde genişleme vardır. Ancak üye devletlerin mali durumunun uygunluğu da bir başka dikkat edilecek nokta olmuştur.

Topluluğun kurulmasında birçok önemli faktör rol oynamıştır. Bu faktörlerden ekonomik faktörlere değinilecek olursa; “Avrupa’da ekonomik gelişimin sağlanması için 1948 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) kurulmuştur. Hükümetler arası işbirliğini öngören bu kuruluş, beklentileri ve büyük

projeleri gerçekleştirecek yapıda değildi. Avrupa’da ortaya çıkan problem, beklenti ve gereksinimleri karşılamaktan uzak olmuştur” (Tataoğlu, 2006: 15). Savaş sonrası insanların gereksinimleri ve beklentileri artmıştır. Atılan adımlar bu açıdan çok tatmin edici olmamıştır. Yine de bu seviye için atılan adımlar, entegrasyon için yararlı olmuştur. Zira;

Paris Antlaşması sonunda oluşan AKÇT, bazı ekonomik alanlarla sınırlı kalmış olsa da, Antlaşmayı imzalayan üye ülkelerin kısmen de olsa bağımsızlıklarından vazgeçerek uluslar-üstü bir otoritenin yönetimi ve denetimini kabul etmeleri yönünden ileriki yıllarda Avrupa Birliği’ne doğru atılmış önemli bir adım olmuştur. Üye devletler, egemenlik anlayışlarını rahatsız etmeyecek şekilde küçük bir alanda başarılı bir bütünleşme örneği ortaya koymuşlar, bu durumla sonraki yıllarda daha geniş birleşmelerin gerçekleşmesi amaçlanmıştır (Tataoğlu, 2006: 16).

Bağımsızlıklarından vazgeçme fikri ile birlikte ortaya çıkan Avrupalılık kimliği, bugün halen bir tartışma konusudur. Kimi düşünürlere göre ülkeler sadece siyasi kimliklerini geliştirmek için Birlik’i kurmuşlardır. Kimilerine göre ise birlik fikri, Avrupa vatandaşlarını refaha kavuşturmayı amaçlamaktadır. Yine bu düşünürlere göre artık ülke vatandaşlığının üzerinde bir Avrupa vatandaşlığı ülküsü oluşmuştur. Yine de yukarıda bahsedilen amaç başarılmıştır denilebilir.

AKTÇ’nin kurulması, ekonomik olarak ülkelerin üretimlerini artırmalarını sağlamıştır. Henüz ortada bir Gümrük Birliği yoktur. Sadece belirli sektörlerde yapılan üretimin daha özerk bir yapıya sahip bir merkezde toplanması öngörülmüştür. Bir savaş aracı olmaktan çıkan ham maddeler daha rekabetçi bir ortamda değerlendiriliyordu. Güven ortamının hüküm sürdüğü bir ortamda ham madde üretiminin artması, diğer sektörleri de olumlu etkilemiştir. Böylece genel olarak refahta artış gözlemlenmiştir. AKTÇ henüz tam bir ekonomik entegrasyon aşaması haline almasa da ülkelerin birbirlerine olan güvenleri artmıştır. AKTÇ daha ziyade siyasi kaygıları gidermek için atılmış bir ekonomik adımdır. İşlevselci Yaklaşım’a göre yapılan ekonomik işbirliğinin barış getireceği düşünülmüştür. Avrupa Birliği’nin ekonomik entegrasyonu, Roma Antlaşması’nda daha belirgin olarak incelenebilir.

2.2. ROMA ANTLAŞMASI

“AKÇT’nin kurulmasından sonra AKÇT’ye taraf olan ülkeler, ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştiremeden siyasi bütünleşme çabalarının başarısızlığa uğrayacağını anlamışlar ve bu doğrultuda ekonomik bütünleşme çabaları yoğunluk kazanmıştır” (Tataoğlu, 2006: 16). Siyasi ortamda güven oluşmaya başlamasına rağmen daha ileri adımlar için ekonominin desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda AKÇT’nin Danışma Komitesi, 1956 yılında Spaak Raporu diye bilinen stratejisini açıklamıştır. Spaak Raporu, iki alanda daha entegrasyona gidilmesini önermiştir.

Spaak Raporu Avrupa için düşünülen Ortak Pazarı ayrıntılı olarak anlatmıştır. İthalat-ihracat üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, üçüncü ülkelere karşı uygulanacak ortak tarifelerin belirlenmesi, tarım alanındaki düzenlemeler, Avrupa kaynaklarının etkin kullanımı gibi başlıklar içermektedir.

Spaak Raporu’nda, Ortak Pazar’a geçişin tüm ülkelerin ortak zamanlamasıyla oluşacak bir süreçte gerçekleşmesi gerektiğini belirtilmiştir. Tüm ekonomik aktiviteleri etkilediğinden, tüm üretim kalemleri üzerindeki tarifelerin kaldırılması hedeflenmektedir. Söz konusu nihai hedefe ulaşmak için anlaşmaların belirli zamanlarda ve belirli oranlarla yürürlüğe girmesi gerektiği savunulmuştur. İlk olarak birinci yılın sonunda tariflerde % 10 devam eden 18 ay içerisinde iki tane % 10’luk indirimle ilk dört yıllık periyotta toplam % 30 indirim planlanmıştır. İkinci aşamada 18 aylık periyotlarda üç adet % 10’luk indirim öngörülmüştür. Son aşama Avrupa Komisyonu’nun kararına bırakılmıştır (European Community for Coal and Steel, 1956).

“Roma Antlaşması ile genel olarak ekonomik düzenlemelere yer verilmekte ve Topluluğun kurumsal alt yapısı tarif edilmektedir. Buna göre, piyasa ekonomisinin etkinleştirilmesi başlıca hedeftir” (Alganer, Çetin, 2008: 343). Piyasa ekonomisinin etkinleştirilmesinde ise en temel nokta piyasalara giriş çıkışın serbest olmasıdır. Spaak Raporu’nda da bu konulara değinilmiştir. Her sene ülkelerin izin verdikleri diğer ülkelere çalışmaya gelen işçi sayısının artması planlanmıştır. Benzer şekilde, Ortak Pazar içerisinde sermayenin dolaşımı ve kullanımı önündeki

engellerin kaldırılması gerektiği belirtilmiştir (European Community for Coal and Steel, 1956).

Antlaşmanın 2'inci maddesinde Topluluğun görevi açıkça belirtilmiştir. Bu maddeye göre

Topluluğun görevi, ortak bir pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomi politikalarının giderek yaklaştırılması yoluyla topluluğun bütününde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir büyümeyi, daha fazla istikrarı, yaşam standardının hızla yükseltilmesini ve topluluğun bir araya getirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013a).

Roma Antlaşması çerçevesinde tüm bu amaçlara ulaşılması adına iki kurum oluşturulmuştur; Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM).

2.3. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (AET)

AET, Roma Antlaşması ile birlikte kurulan bir topluluktur. Topluluğun amacı özetle, Ortak Pazarın oluşturulması, üçüncü ülkelere yönelik ortak gümrük tarifesi uygulanması, üye ülkeler arasında üretim faktörlerinin dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması, ortak tarım politikasının oluşturulması ve Avrupa Sosyal Fonu ile Avrupa Yatırım Bankası'nın kurulmasıdır.

Topluluğun amaçları, Antlaşma metninde, Kısım 1 madde 3'te açıkça belirtilmiştir. Madde 3'e göre, Madde 2'de belirtilen amaçlara ulaşmak üzere iş bu Antlaşmada öngörülen şartlara ve takvime uygun olarak Topluluğun göstereceği faaliyetler:

- a) Üye devletler arasında gümrük vergileri ile malların ithal ve ihracındaki miktar kısıtlamaları ve eş etkili diğer tüm tedbirlerin ortadan kaldırılmasını,
- b) Üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin ve ortak bir ticaret politikasının oluşturulmasını,

- c) Üye devletler arasında kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına ilişkin engellerin ortadan kaldırılmasını,
- d) Tarım alanında ortak bir politikanın oluşturulmasını,
- e) Taşımacılık alanında ortak bir politikanın oluşturulmasını,
- f) Ortak Pazar içinde rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir sistemin kurulmasını,
- g) Üye devletlerin ekonomik politikalarının koordinasyonuna ve ödemeler dengesindeki bozuklukların giderilmesine imkân verecek usüllerin uygulanmasını,
- h) Üye devletler ulusal mevzuatının, ortak pazarın işleyişini gerektirdiği ölçüde birbirine yakınlaştırılmasını,
- i) İşçilerin istihdam imkânlarını iyileştirmek ve yaşam standartlarının yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla bir Avrupa Sosyal Formu'nun kurulmasını,
- j) Topluluğun ekonomik büyümesini yeni kaynaklar yaratarak kolaylaştırmaya yönelik bir Avrupa Yatırım Bankası'nın kurulmasını,
- k) Ticareti artırmak ve ekonomik ve sosyal kalkınma çabasını birlikte sürdürmek amacıyla deniz aşırı ülke ve topraklar ile bir ortaklık kurulmasını (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013a).

kapsamaktadır.

AET ile birlikte topluluğunun sınırları net bir şekilde çizilmiş ve amaçlar belirlenmiştir. Bu amaçlardan, Avrupa'nın kalkınmasının öncelikli hedef olduğu net bir şekilde anlaşılabilir. Kalkınma yaşanırken ekonomik ve siyasi büyüme ile bir birliktelik söz konusu olmuştur. Antlaşmada özellikle ekonomik amaçların altı çizilmiştir. Politik hedeflere ise sadece deyinilmiştir tabirini kullanmak yanlış olmayacaktır. Buradaki amaç, diğer ülkeler arasında milliyetçilik engellerine takılmamak olmuştur. Zira topluluktan önce ya da sonra aksi görüşler bir hayli fazla olmuştur. Özellikle ülkelerin milliyetçi kanatlarındaki söylemler topluluğa karşı çıkar nitelikte olmuştur. Ekonomik amaçların özellikle altının çizilmesi insanları daha kolay etkilemeyi amaçlamıştır ve başarmıştır da.

2.4. AVRUPA ATOM ENERJİSİ TOPLULUĞU (EURATOM)

“Paris Antlaşmasını imzalayan altı ülke arasında, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile sınırlı bir alanda başlatılan bütünleşme çabalarını çeşitli alanlarla yaygınlaştırma girişimleri kapsamında, diğer bir girişim de Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’nu kurma girişimi olmuştur” (Tataoğlu, 2006: 21). “Antlaşma 25 Mart 1957’de imzalanmıştır.” (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2002: 12) Topluluğun buradaki amacı, atom enerjisini barışçıl amaçlar için kullanmak olmuştur. Böylece bilimsel bir ilerlemenin istendiği apaçık belli edilmiştir. Zaten artan bilim harcamaları da buna ileride kanıt olacaktır.

“EURATOM Antlaşması, AET ile aynı anda yürürlüğe girmiştir ancak bu Antlaşma ikinci bir kurucu Antlaşma olarak kabul edilmiştir” (Özdemir, 2001: 1).

Topluluğun görevleri antlaşma metninde, Başlık 1’de madde 2’de açıkça belirtilmiştir. Buna göre Topluluğun görevleri:

- a) Araştırmaları geliştirmek ve teknik bilgilerin yayılmasını sağlamak,
- b) Halkın ve işçilerin sağlığını korumak için tek tip güvenlik standartları oluşturup uygulanmalarını sağlamak,
- c) Yatırımları kolaylaştırmak ve özellikle teşebbüslerin girişimlerini teşvik ederek, Topluluk içinde nükleer enerjinin gelişmesi için gerekli temel tesislerin yapımını sağlamak,
- d) Maden filizlerinin ve nükleer yakıtların, Topluluktaki tüm kullanıcılarına, düzenli ve adil biçimde arzını sağlamak,
- e) Uygun denetimlerle, nükleer maddelerin asıl amaçlarının dışında kullanılmamalarını temin sağlamak,
- f) Özel fisyon maddeleri ile ilgili olarak kendisine tanınan mülkiyet hakkını kullanmak,
- g) Özel donanım ve malzeme ortak pazarı kurulmasını, nükleer yatırımları için sermayenin serbest dolaşımını ve Topluluk içinde uzmanların istihdam serbestisi suretiyle geniş piyasalara açılmasını ve en iyi teknik araçlardan yararlanma imkânlarını sağlamak,

h) Diğer ülkeler ve uluslararası örgütlerle, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanımındaki gelişmeyi teşvik edici bütün ilişkileri kurmak (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013b).

Bu amaçlardan da anlaşılacağı gibi, bilimsel araştırma ve geliştirmelerin yanı sıra teknik bilgilerin de artırılması hedeflenmiştir. Ekonomik yansıması ise daha sonra gözlemlenmiştir ki, Avrupa devletleri kendilerine göre üçüncü Dünya ülkelerinden birçok bilim insanı ithal etmiştir. Kendi yatırımlarını da bu yöne kaydırmıştır. Bilimsel aktiviteler hız kazanmıştır.

Bu üç topluluktan sonra (AKÇT, AET, EURATOM) Avrupa, entegrasyon için daha fazla cesaret kazanmıştır. Toplulukların başarısı da bunun oluşmasında önemli rol oynamıştır.

2.5. BRÜKSEL (FÜZYON) ANTLAŞMASI

“8 Nisan 1965 tarihinde Brüksel’de üç AET kurumunun birleştirilmesine ilişkin bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucunda; AKÇT, AET ve EURATOM birleştirilerek hali hazırda tek bir AET Konseyi, AET Komisyonu ve AET Parlamentosu kurulması kararlaştırılmıştır” (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2002: 26). “Bu zamana kadar, her bir Topluluk için üç konsey ve üç komisyon bulunmaktaydı. Bu Antlaşma’dan sonra üç Topluluk Avrupa Toplulukları (AT) (European Communities-EC) (Communautés Européennes – CE) olarak anılmaya başlanmıştır” (Alganer, Çetin, 2008: 353).

2.6. AVRUPA TEK PAZAR YOLUNDAKİ AVRUPA TEK SENEDİ

II. Dünya Savaşı’nın bitmesi ile birlikte ortaya çıkan en büyük sorun Avrupa’nın yeniden yapılandırılması olmuştur. Bu nedenle, Avrupa’da ekonomik bütünleşme çabaları hız kazanmıştır. Savaşın galibi ABD, Sovyet Rusya’nın etkisini azaltmak için entegrasyona destek vermiştir. Başarılı bir entegrasyon olan AKÇT’nin

ardından “1957’de imzalanan Roma Anlaşması ile “Tek Pazar” hedefine doğru önemli adımlar atılmıştır” (Erpolat, 2010: 2).

Avrupa Tek Senedi, bu raporlar arasında en önemli yere sahip olmuştur. Söz konusu antlaşma metni AKÇT, AET ve EURATOM metinlerine ek maddeler eklenerek ve daha da yenileştirilerek oluşturulmuştur. Antlaşma metni Başlık 1’de “Ortak Hükümler” kısmının birinci maddesinde belirtildiği üzere; “Avrupa Toplulukları ve Avrupa Siyasi İşbirliği, Avrupa Birliği’ni bir arada somut olarak ileriye götürmek için çalışmayı amaç edinmişlerdir.

“Avrupa Toplulukları; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Antlaşmalar ile bunları değiştiren ya da tamamlayan sonraki Antlaşmalar ve işlemler üstüne kurulmuşlardır” (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013c). Madde 2’de belirtildiği üzere; “Avrupa Topluluğu Konseyi, Üye Devletlerin Devlet ve Hükümet Başkanları ile Avrupa Toplulukları Komisyonu Başkanını biraraya getirir. Söz konusu kişilere Dışişleri Bakanları ve bir Komisyon üyesi asiste eder. Avrupa Topluluğu Konseyi yılda en az iki kez toplanır” (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013c) denilerek Topluluğun işleyişi ve bazı kuralları belirtilmiştir.

Avrupa Tek Pazar’a giderken öncelikle ekonomik ve parasal sisteminde bütünleşmeye gitmeliydi, işte bu ihtiyacı gidermek amacıyla 1979’da Avrupa Para Sistemi kurulmuştur. Bu yolda ilk olarak 1970 yılında Werner Planı kabul edilmiştir. Plan üç aşamalıdır. İlk aşamasında “üye devletlere döviz kuru dalgalanmasında izin verilen marj ile döviz kurlarında yaşanan değişiklikler azaltılacak ve merkez bankalarının müdahaleleriyle döviz kurlarındaki dalgalanmalar sınırlandırılacaktı” (Dinan, 2005: 400). Böylece kurlar arasındaki daha stabil kurlar ile kur farkından kaynaklanan sıkıntılar ortadan kaldırılacak ve paralar sadece ürün alış-verişindeki alım güçleriyle tanımlanacaktı. Arbitrajdan kaynaklanan kâr ve zararlar bir endişe unsuru olmayacaktı. Bu endişeden kurtulan pazarda yatırım artacaktı. İkinci aşamada “kısa ve uzun vadeli krediler sağlayacak olan Avrupa Parasal İşbirliği Fonu (FECOM) kurulacaktı” (Dinan, 2005: 400). Hedef para arzının artması ve yatırımların artmasıydı. Böylece Pazar genişlemesi görülecek ve ortak pazara geçiş daha cezbedici olacaktı. Üçüncü aşamada “EPS kurulacak, döviz kurları geriye

dönülemeyecek şekilde sabitlenecek, sermaye piyasaları birleştirilecek ve bir bölgesel merkez bankası kurulacaktı”(Dinan, 2005: 400). Ancak Werner’ın öngördüğü bu plan, Bretton Wood sisteminin çöküşü ile sekteye uğramıştır.

1979 yılında kadar Avrupa’da tatmin edici bir ortak mali yapı kurulamamıştır. “13 Mart 1979 tarihinde Almanya ve Fransa Avrupa Para Sistemini yürürlüğe koymayı başarmışlardır. Avrupa Para Sisteminde İngiltere hariç Avrupa Birliği’ne üye tüm Avrupa ülkeleri sabit fakat ayarlanabilir döviz kuru mekanizmasına dâhil olmuşlardır” (Özbay, 1997: 5).

Avrupa Para Sisteminin temelini Avrupa Para Birimi (ECU) oluşturur. ECU bir kayıt parasıdır. Kurlar arasındaki çevrilgenlik sorununu ortadan kaldırmaya çalışır. Euro’nun atası olarak adlandırılabilir. “ECU, para sepeti tekniğine göre oluşturulmuş bir hesap birimi idi; üye ülke paralarının, ekonomik ağırlıklarına göre belirlenen miktarlarının bir araya getirilmesinden oluşuyordu. Örneğin, ECU sepetinde Alman markına yaklaşık yüzde 30, Fransız frankına da yüzde 20 ağırlık verilmişti” (Seyidoğlu, 2007; 541).

Avrupa’da Tek Pazarı’nın oluşmasına yönelik önemli bir Rapor 1985 yılında sunulan Beyaz Kâğıt Raporu’dur. Raporun ilk maddesi aşağıdaki gibidir ve tek pazara geçiş için tüm üyelerin kabul ettiğini varsaydıkları özellikleri tanımlar;

320 milyonluk bu Pazar birleştirilirken, üye ülkelerin her türlü engellerin kaldırılmasında, kuralların uyumsallaştırılmasında, yönetmelik ve vergi yapısında benzerliğe gidilmesinde, parasal işbirliğinin güçlendirilmesinde ve Avrupalı firmaların birlikte çalışmasını teşvik eden önlemler alınmasında hem fikir oldukları kabul edilmiştir (Commission of European Communities, 1985).

Roma Anlaşması ve Spaak Raporu’nda da aynı hedeflerin belirtilmesine rağmen hala tek Pazar aşamasının tamamlanmamış olması ve yaşanan ekonomik buhranlardan sonra Beyaz Kağıtta daha spesifik adımlar atılmaya çalışılmıştır. Tek pazara sahip olmanın aslında iç pazarlara uzun vadede avantaj sağlayacağı vurgulanmıştır. Bunlar;

- Bireysel pazarlar onar yirmişer eklenerek 320 milyon nüfusa sahip tek market oluşturacaklardır.
- Tek Pazar genişleyen bir pazardır, durağan değildir, büyür.

- Tek Pazar esnektir. Hem insan hem materyal kaynaklar ve yatırımcı sermayenin hareketli olması büyük ekonomik avantaj sağlar” (Commission of European Communities, 1985).

Aynı Rapor’da Tek Pazar’a geçiş için üç temel başlık belirtilmiştir. İlk olarak serbest ticaretin önündeki fiziksel engellerin kaldırılması gerekiyordu. Fiziksel engel olarak, ülke sınırlarında ve gümrüklerdeki kontroller örnek gösterilmiştir. Uzun süren kontroller, hem maliyeti yükseltmekte hem de iş akışını engellemektedir. İdeal olanın ise üye ülkeler için gümrük kontrollerinin olmadığı bir dolaşım olduğunu belirtmiştir. İkinci başlık teknik engellerdir. Bu başlıkta önemli olan mevzuatların ve tanımlamaların birbirleri ile uyumlulaştırılmasıdır. Teknik engeller, özellikle mal ve hizmetlerin dolaşımını kısıtlamaktadır. Üçüncü başlık ise mali engellerin kaldırılmasıdır. Bu amaçla vergi mevzuatlarında yakınlaşma hedeflenmiştir. Benzer ürünler için benzer vergiler alınması düşünülmüştür.

Avrupa’da Tek Pazar’ın oluşturulmasının ülkelere yükleyeceği maliyet açısından merak konusuydu. Tek Pazar’a dâhil olmak iç pazarları nasıl etkileyecekti? Uzun ve kısa dönemli etkileri neler olacaktı? Bu soruları yanıtlayabilmek için 1987 yılında Cecchini Raporu, Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Tek Pazar’a geçişin Topluluğa getireceği faydalar aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Tek pazarın oluşturulması Topluluğa 200 milyar ECU’ye yakın bir ekonomik kazanç sağlayacaktır ki bu rakam Topluluk Gayrisafi Yurtiçi Hasılasının (GSYİH) % 5’ini oluşturmaktadır.
- Tek pazarın oluşması, mal fiyatlarına olumlu etkide bulunacak ve tüketiciler üzerinde % 6’lık bir tasarruf etkisi sağlayacaktır.
- Gümrük kontrollerinin kaldırılması ile Topluluk içerisinde ticarete konu malların değerinin % 1,8’i oranında bir kazanç getireceği tahmin edilmektedir.
- Tek Pazara geçiş ile sağlanacak maliyet avantajları ölçek ekonomilerinden faydalanmayı beraberinde getirecektir. Yapılan tahmine göre ekonomik ölçeklerdeki verimlilik ile Topluluk GSYİH’nın % 2’si kadar bir tasarruf sağlanabilecektir.

- Topluluk ekonomisinde sağlanacak ivme işgücü piyasalarını da olumlu etkileyecektir. Rapora göre tahminler, yaklaşık 2,5 milyon kişilik istihdam olanağının sağlanacağını ortaya koymuştur (Özcan, 2004; 17-18).

Avrupa'yı Tek Pazara ikna etme çabaları bu raporlar ile gerçekleşmiştir. Asıl sonucu ise 1986 yılında Avrupa Tek Senedi ile vermiştir. Bu Senet ile daha önceden sunulan raporlardaki hedefler yenilenmiş ve 1992 yılı, Tek Pazara geçiş için tarih olarak belirlenmiştir. Avrupa Tek Pazarına geçiş için somut adımlar atılmıştır. Bu adımlar çerçevesinde üretim faktörleri incelenmiştir.

Antlaşmanın Başlık 1 ve madde B'de gösterilen ekonomik hedefler şu şekildedir.

Bu Antlaşma hükümleri uyarınca özellikle iç sınırların kalktığı bir alanın yaratılması, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi ve belirli bir vadede tek parayı da içerecek şekilde ekonomik ve parasal bir birliğin kurulması yolu ile dengeli ve sürekli bir ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013d).

Bu hedeften anlaşılacağı gibi tek paraya geçilmesine ve tek pazara verilen önemin altı çizilmiştir. Tek pazarda üretim faktörlerinin de serbest dolaşımı esastır. Tek Pazar ile birlikte artık tek ekonomi politikası ve tek para biriminden söz edilebilir. Yerel ekonomilerin uyuma en zorlandıkları aşamalar uygulamaya geçiş olmuştur. Dışa açılan ekonomilerde riskler ve fırsatlar artacaktır. Tek pazara geçiş konusunda üretim faktörlerinin dolaşımının nasıl olacağı bu Antlaşma ile belirlenmiştir.

Malların serbest dolaşımı, Topluluk içi ticarete gümrük vergileri ile ticarete miktar kısıtlamalarının ve bunlarla eş etkili önlemlerin kaldırılması sonucu ortaya çıkmıştır. İhracat ve ithalat kotalarının kaldırılması dış ticaretin hızlı bir şekilde artması anlamına gelmiştir. Rekabet artışı gözlemlenmiştir. Birlik için ticaret yaratıcı bir etkisi vardır. Üretimin ve tüketimin eş zamanlı olarak artması refahı artıracaktır. Sıkıntılı olan kısım ise henüz gelişmekte olan sanayilere sahip ülkelerdir. Daha ucuza

yerel ürünler üretip ihracat yapamadıklarından sürekli ithalata dayalı ekonomi yükü altında kalmaktadırlar.

Kişilerin serbest dolaşımı; Antlaşmanın 48'inci maddesine göre, “serbest dolaşım, aşağıdaki üç hakkı kapsamaktadır:

- Açık işlere başvurmak,
- Bu amaçla üye devletler arasında serbestçe yer değiştirmek,
- İşin gerçekleştirilmesi amacıyla, ulusal işçilerin çalışmasını düzenleyen yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak o ülkede ikamet etmek” (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013c).

Serbest dolaşım ile kısmen ülkelerdeki istihdam düzeyi dengelenmek istenmiştir. Kalifiye eleman ve işgücü paylaşımı sayesinde bilgi düzeyi artırılmış ve insanlara istedikleri işlerde çalışma hakkı verilmiştir. Bu hem incelediğimiz yeni üye olmuş ülkeler için hem de Avrupa Birliği'nin güçlü ekonomileri için düşündürücü bir başlık olmuştur. İşgücünün fazla olduğu ülkelere güçlü ekonomilere işçi göçü başlamıştır. Kimi durumlarda işgücüne ihtiyaç duyan ülke bu durumdan memnun olsa da, işgücünde gerçekleşen rekabetten ötürü yerli işçiler rahatsız olmuşlardır.

Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: “Hizmetlerin serbest dolaşımı yerleşme hakkı ile yakından bağlantılıdır. Hizmetlerin serbestliği, işletmelerin farklı üye devletlerde hizmet vermelerine imkân tanımaktadır. Yerleşme hakkı, kendi işini yapan kişilerin de diğer üye devletlerde faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamaktadır” (Samsun, 2003: 5). Hizmetlerin serbest dolaşımı ile de farklı ülkelere farklı hizmetlerin üye devletler içerisinde gezmesine olanak tanınmıştır.

Sermayenin Serbest Dolaşımı: Antlaşma, bu ilke gereğince sermaye hareketleri (yatırımlar) ve ödemeler (mal ve hizmet ödemeleri) üzerindeki tüm kısıtlamalar kaldırılmıştır. Ancak, üye devletlerin kendi mevzuatlarının, özellikle de mali hükümler ve mali kuruluşların ihtiyati gözetimine ilişkin hükümlerin zarar görmesini önlemek üzere gerekli önlemleri alma yetkileri mevcuttur (Samsun, 2003). Bu sayede sermayenin serbest dolaşımı garanti altına alınmış ve isteyen işletmelere, üye devletler arasında yatırım yapmaları imkânı sağlanmıştır. Yatırımın dolaşımı, özellikle faiz oranlarının dengelenmesinde önem taşımaktadır.

2.7. MAASTRICHT ANTLAŞMASI

10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te düzenlenen Zirve'de Topluluk, daha önce toplanmış olan Hükümetlerarası iki Konferans çerçevesinde varılan sonuçları temel alarak yeni bir Avrupa Toplulukları Antlaşması yapılmasına karar vermiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. AB'ni kuran Maastricht Antlaşması'yla Avrupa Topluluklarına yeni boyutlar kazandırılmış ve AB'nin "üç temel direği" oluşturularak yeni bir hukuksal yapı düzenlenmiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2013). Bu üç temel direk, Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği'dir.

Ekonomik ve Parasal Birlik'le ortak bir para politikası belirlemek hedeflenmiştir. Belirlenen ortak para politikası ve paranın ortak kullanımının Birlik içi ekonomiyi rahatlatacağı düşünülmüştür. Uzun zamandır ulaşılmak istenilen bu hedef, artık yol haritası belli ve uygulamaya geçmeye hazır hale gelmiştir.

ODGP ile Avrupa çapında bir savunma politikası başlatmak (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası, 2013) hedeflenmiştir.

Adalet ve İçişlerinde İşbirliği ile hukuk ve işbirliği alanında daha sıkı bir işbirliği geliştirmek hedeflenmiştir (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası, 2013).

Avrupa Birliği Antlaşması'nda yukarıdaki basamakları gerçekleştirilmesi için kabul edilen politikalar, Başlık 2 altında madde 3'te verilmiştir. Bu maddeye göre uygulanacak politikalar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- a) Malların girişlerinde ve çıkışlarında üye devletler arasındaki gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları ile diğer bütün eş etkili önlemlerin kaldırılması,
- b) Ortak bir ticaret politikası izlenmesi,
- c) Üye devletler arasında malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kaldırılmasının nitelediği bir iç Pazar oluşturulması,
- d) 100 C maddesi uyarınca kişilerin iç pazara girişi ve dolaşımı ile ilgili önlemlerin alınması,
- e) Tarım ve balıkçılık alanlarında ortak bir politika uygulanması,

- f) Ulaştırma alanında ortak bir politika uygulanması,
- g) İç pazar dâhilinde rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir rejim yaratılması,
- h) Ortak pazarın işleyişinin gerektirdiği ölçüde ulusal mevzuatların yakınlaştırılması,
- i) Bir Avrupa Sosyal Fonunu içeren, sosyal alanda bir politika oluşturulması,
- j) Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi,
- k) Çevre alanında bir politik oluşturulması,
- l) Topluluk sanayisi rekabetinin güçlendirilmesi,
- m) Teknolojik araştırma ve geliştirmenin iyileştirilmesi,
- n) Trans-Avrupa ulaşım ağlarının kurulmasının ve geliştirilmesinin teşviki,
- o) Yüksek seviyeli sağlık korumasının gerçekleştirilmesine katkı,
- p) Nitelikli eğitim ve öğretim ile üye devlet ve kültürlerinin yaygınlaşmasına katkı,
- q) Kalkınma işbirliği alanında politika,
- r) Ticaretin artırılması ve ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarının bir arada sürdürülmesi için deniz aşırı ülkeler ve topraklarla ortaklık kurulması,
- s) Tüketicilerin korunmasının güçlendirilmesine katkı,
- t) Enerji, sivil savunma ve turizm alanlarında önlemlerin alınması (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013d).

Maastricht'te kabul edilen bir diğer önemli başlık ise ekonomik ve parasal birliğe giderken tek para birimi ve tek para politikasına geçiş aşamalarının belirlenmesidir. 1979 yılında kullanılmaya başlanan Avrupa Para Sistemi ve bir rezerv sepeti olan ECU yerine bir ileri aşama Euro olacaktır.

Antlaşmada Euro'ya geçiş için üç aşama belirlenmiştir. İlk aşama 1 Temmuz 1999'da başlamıştır. Ekonomi ve maliye politikalarının kurumsal yapısının yakınlaştırarak tek bir mali alan oluşturulması, bütün ülkelerin Avrupa Para Sistemi'nin döviz kuru mekanizmasına katılması, ECU kullanımının önündeki engellerin kaldırılması hedeflenmiştir.

İkinci aşama, 1994 yılında başlamıştır. Birinci aşamadaki hedeflerde derinleşme planlanmıştır. Ayrıca bir sonraki aşamada yer alan Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması için gerekli hazırlıklara yer verilmiştir. Bu yolda Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulmasına karar verilmiştir.

Üçüncü aşamada en erken 1997'de en geç 1999'da tek para birimi Euro'ya geçişin tamamlanması ve Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması planlanmıştır (Günay ve Özen: 2002).

Bu yol haritasıyla ilk olarak Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İspanya, Portekiz, İrlanda, Avusturya, Finlandiya olmak üzere 11 ülke 1 Ocak 1999'da Ekonomik ve Parasal Birliğe geçmiştir. Bu ülkeler, Avrupa Merkez Bankası tarafından yürütülecek tek para politikasının yürütülmesinde aktif rol almışlardır. Euro 1999'da kaydi para olarak 2002'de ise dolaşımda kullanılacaktır. Daha önce kullanılan ECU kullanımdan kalkmış ve 1 Euro 1 ECU'ya eşitlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Müdürlüğü, 2014). Böylece ekonomik ve parasal birlik hedefleri fiilen gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği'ne üye her ülke bu düzeyde bir bütünleşme içerisinde değildir. Euro'nun Euro Bölgesi dışındaki ülkeler ile olan ilişkilerinde yine belirli kur üzerinden işlemler yapılmaktadır. Genişlemelerde dahi ideal olan hedef ise sonunda ülkelerin tam ekonomik bütünleşmeye geçebilmesidir.

Maastricht, hem Avrupa Birliği'ne isim vermesi hem de bütünleşmeyi ileriye taşıması açısından önemlidir. Ancak kendisinden önceki girişimlerin etkisiz olması Maastricht'in geleceği hakkında da kuşkular uyandırmıştır. Gerçekçi bir plan olması açısından Maastricht'te kabul edilen başlıklar, her ülkenin rahatlıkla uygulayabileceği gerçek bir nitelik taşımak zorunda idi. Daha önceki bütünleşme hareketlerinde bu denli ileriye gidilememesinin de en büyük sebeplerinden biri budur. Ülkelerin ekonomilerinin ekonomik ve parasal birliğe entegre olmaya hazır olması gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin geçiş haritasını belirlemek üzere Maastricht Kriterleri belirlenmiştir;

- Toplulukta fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile bir üye ülkenin enflasyonu arasındaki fark 1,5 puanı geçemez.
- Üye ülkelerin kamu açıklarının GSYİH'lerine oranı %3'ü geçmemelidir.

- Üye devletlerin kamu borçlarının GSYİH'lerine oranı %60'ı geçmemelidir.
- Üye ülkelerde uygulanan uzun vadeli faiz oranları, 12 aylık dönem itibarıyla, fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip üç ülkenin faiz oranını iki puandan fazla aşmamalıdır.
- Son iki yıl itibarıyla, bir üye ülkenin para birimi, diğer bir üye ülkenin para birimi karşısında devalüe edilmemiş olmalıdır (Dilekli ve Yeşilkaya, 2002).

Maastricht Kriterleri, üyelerde Ekonomik ve Parasal Birliğe geçişte olması gereken nitelikleri belirlemektedir.

Maastricht Antlaşması ile toplumun her kesimini yakından ilgilendiren birçok karar ve politika alınmıştır. Bütün alanlarda bir ilerleme amacından bahsedilmiştir. Bu ilerlemeler yaşanırken üye ülkeler arasında olası sorunlara da değinilmiş ve bu konularda çözüm yolları gösterilmiştir. Topluluğa emanet edilen bu görevlerin, bir Avrupa Parlamentosu, bir Konsey, bir Komisyon, bir Adalet Divanı ve bir Sayıştay (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013d) tarafından sağlanması gerektiği ifade edilmiş ve ilgili makamlar antlaşma metninde gösterilmiştir.

Kısacası Maastrich Antlaşması, AB'nin isminin konduğu ve günümüzdeki politikalarının bellirlendiği en önemli antlaşmadır.

2.8. AMSTERDAM ANTLAŞMASI

“Amsterdam'da 2 Ekim 1997'de imzalanan ve 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren antlaşmadır” (Özdemir, 2001: 4). Bu Antlaşma tek para birimine geçiş konusunda çok önemli bir antlaşmadır. Antlaşma ile parasal birlik hedeflenmiştir. Antlaşma metninin Birinci Bölümü'ndeki bir maddede Topluluğun görevleri; “Ortak bir pazarı ve ekonomik ve parasal bir birliği kurmak ve 3 ve 4'üncü maddelerinde (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013e) belirtilen ortak politikaları veya faaliyetleri yürürlüğe koymakla;

- “Topluluğun bütünü içindeki ekonomik faaliyetlerin uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir şekilde geliştirilmesini,
- Yüksek seviyeli bir istihdam ve sosyal korumayı,
- Erkek ve kadınlar arasında eşitliği,

- Sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyümeyi,
- Yüksek dereceli rekabet ve ekonomik performansların bütünleştirilmesini,
- Çevrenin yüksek seviyede korunmasını ve kalitesinin artırılmasını,
- Üye devlerler arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmenin ve dayanışmanın iyileştirilmesini sağlamaktadır” (T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2013e).

Görüldüğü üzere Antlaşma'nın amaçları arasında sadece ekonomik konular yoktur. Kadın ve erkek arasında eşitlik sağlama amacı, toplum refahına yönelik alınmış bir karardır. AB artık ekonomik ve sosyal bir birlik olmak istemektedir ve aldığı kararlar da bu yöndedir.

Amsterdam Antlaşması ile aynı zamanda enflasyon politikasında da bir değişikliğe gidilmiştir. Bilindiği üzere enflasyona dayalı büyüme modeli, kısa zamanda kâr sağlayıcı ama uzun vadede zarar getirici bir modeldir. AB, bu antlaşma ile enflasyonist olmayan bir büyüme gerçekleştirmek istemiştir. Aslında tek para politikası bunun bir yansıması olarak görülebilir. Farklı para birimlerinden kaynaklanan kur farkından sıyrılıp enflasyonist olmayan bir modelde büyüme amaçlanmıştır.

2.9. NICE ANTLAŞMASI

26 Şubat 2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması, AB'nin genişleme sürecine paralel olarak organlarının yapılanmasında ve karar verme usullerinde değişiklikler getirmektedir. Antlaşma ile Bakanlar Konseyi'nin karar alma mekanizması sadeleştirilmekte, dava yükünün hafiflemesi için Adalet Divanı ve adli sistemde kapsamlı reformlar öngörülmektedir. Antlaşma, bazı alanlarda karar alınması için oy birliği kuralı yerine nitelikli çoğunluk oyu şartını getirmektedir. Nice Antlaşması, AB Bakanlar Konseyi'nde ağırlıklı oy oranlarını değiştirmekte, Komisyon üye sayısını 25 ile sınırlandırmaktadır.

Nice Antlaşması, üye devletlerden birisi tarafından yapılan ciddi temel hak ihlalleri ile ilgili yeni önlemler getirmektedir. Buna göre, ihlâlin düzeltilmesi mümkün olmazsa, Bakanlar Konseyi tarafından ihlâlin ilan edilmesi ve ilgili ülkenin

Bakanlar Konseyinde oy kullanma hakkının askıya alınması gündeme gelmektedir (AB Güncel, 2012).

Nice Antlaşması daha sonra 1 Şubat 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

2.10. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENİŞMELE DALGALARI

Avrupa Birliği günümüzdeki 28 üyeli haline gelene kadar dalgalar halinde genişlemelere tanık olmuştur. Bu genişlemelerin arkasındaki motivasyon, hem ekonomik hem siyasi nitelik taşımaktadır. Biz bu çalışmada daha çok ekonomik etkiler üzerinde duracağız. Genişlemelerin asıl dikkat çekici olanları Soğuk Savaşı'nın bitimi ile gerçekleşmiştir. Aynı zamanda AB içinde Ekonomik ve Parasal Birlik adımlarının atılması, yeni gelen ülkelerin durumunu daha da ilgi çekici hale getirmiştir. AB için genişleme kavramının tanımı aşağıdaki gibi yapılabilir;

Avrupa bütünleşme hareketinin değişmez ve tekrarlanan bir özelliği olan genişleme; Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'dan meydana gelen altı kurucu ülkeye katılan 21 ülke ile oluşan (makale yayım tarihinden sonra bir üyenin daha katılmasıyla 22 ülke) AB'nin şahit olduğu arka arkaya dalgalar halinde gelen, halen de gelmeye devam etmekte olan yeni ülkelerin katılımı için kullanılan terimdir (Aytuğ, 2008: 150).

Kurucu ülkelere ek olarak ilk genişleme dalgası 1973 yılında Danimarka, İrlanda ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Topluluklarına katılımı ile gerçekleşmiştir. Bu genişlemenin ekonomik sonuçlarını kısa bir değerlendirme ile görmek mümkündür.

AB'nin kurucu ülkelerinde olan Lüksemburg ve birliğe 1973 yılında katılan İrlanda dışında kalan üye ülkeler 1970–2004 dönemi arası reel bazda ortalama % 2–3 oranında büyüme kaydederken, bu iki ülkeden İrlanda yıllık ortalama % 5,1, Lüksemburg ise % 4,1 oranında büyümüştür. Bunun dışında İspanya ve Portekiz de iyi bir büyüme performansı sergileyerek % 3'ün üzerinde büyümüştür (Altın, Demirci, Çakır, Semiz: 2006; 7).

Avrupa'da yaşanan ikinci genişleme dalgası 1981 yılında Yunanistan'ın üyeliği ile yaşanmıştır. Yunanistan'ın üyeliği, hem siyasi hem de ekonomik çerçevede değerlendirilebilir. Siyasi olarak cunta yönetiminin ardından Yunanistan'ın Akdeniz'in güvenliği açısından Avrupa ve NATO'nun bünyesine

alınması gerekiyordu. Ekonomik anlamda ise Yunanistan, Doğu Bloğu'nu çevreleme açısından önemlidir. Avrupa'da ekonomisi güçlenen ve Doğu Avrupa ile Akdeniz ekonomilerini de çevreleyebilecek olan Yunan ekonomisi Avrupa Birliği'nin geleceği için önem taşımaktadır. Yunanistan aynı zamanda yeni bir pazar olması açısından AB üyesi ülkeleri rahatlatmaktadır. Yunanistan'ın üyelik serüveni 1959 yılında yaptığı üyelik başvurusu ile başlamıştır. Tam üyeliğe geçişi ve ardından 2001'de Euro'ya geçişi birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Yunanistan'ın AB üyeliğine henüz hazır olmadığı bu tartışmaların odak noktasıdır. AB açısından Yunanistan'ın bazı durumlarının göz ardı edilmesinin nedeni ise, yukarıda da belirtildiği gibi Akdeniz ve Güney Doğu Avrupa pazarlarına yayılma imkânı sağlamasıdır (Cihangir, 2010).

Üçüncü genişleme 1986 yılında olmuş ve iki ülke Birliğe katılmıştır. Bunlar; Portekiz ve İspanya'dır (McIver, 2001). Bu genişleme, İber Yarımadası'nı kapsamıştır. Tıpkı Yunanistan'ın üyeliğinde olduğu gibi Portekiz ve İspanya'nın üyeliğinde de tartışmalar yaşanmıştır. Üyelik müzakereleri sırasında bu ülkelerin yeterince hazırlıklı olmadıkları belirtilmiştir. Sıkıntılar; tarımdaki üretim fazlası, tarım politikasının etkinliği ve serbest işgücü dolaşımının eski üyelere verebileceği zararlar üzerine odaklanmaktadır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014).

İspanya ve Portekiz'e doğru genişleme, Yunanistan ile başlayan Güneye, Akdeniz'e doğru ilerlemeyi güçlendirmiştir. Tarım sektöründe tanınan imtiyazlar, işçilerin serbest dolaşımında yapılan düzenlemeler ve mali desteklerle üyeliğe geçiş süreci kolaylaştırılmıştır. İspanya ve Portekiz'in AB'ye tam üye olarak kabul edilmesinin arkasında yatan neden, bu ülkelerin siyasi anlamda demokratik yapılarını güçlendirmek ve ekonomik anlamda istikrara kavuşmalarına yardım ederek Avrupa'daki refah sahibi ülkelerin sayısını artırmaktır (Altun, 2013)ç

Dördüncü genişleme Akdeniz'e doğru değil Kuzeye doğru yaşanmıştır. 1995 yılında gerçekleşen bu genişlemeye üç ülke dâhil olmuştur. Bunlar; Avusturya, Finlandiya ve İsveç'tir (McIver, 2001). Kuzey ve Orta Avrupa'ya doğru yaşanan bu genişlemede Soğuk Savaş'ın etkisi görülebilir. Ekonomik ve sosyal olarak AB'den çok farklı olmayan bu ülkelerin geçişi, sessiz sakin olmuştur. Savaş sırasında tarafsızlık politikası izleyen Avusturya, Finlandiya ve İsveç, Soğuk Savaş sona erdiğinde AB'ye katılmaya karar vermiştir (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014).

Yeni ülkelerin üyelikleri kısa bir zamanda tamamlanmıştır. Ancak ekonomilerin uyumlu hale getirilmesini kolaylaştırmak için bazı konularda imtiyazlar tanınmıştır. Avusturya'ya malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı, dış ilişkiler ve Gümrük Birliği, mali ve bütçesel hükümler ve rekabet politikası konularında, İsveç'e ve Finlandiya'ya aynı konulara ek olarak tarım ve balıkçılık politikası konusunda geçiş süresi tanınmıştır. Bu ülkelerin 1995 yılında katılımları ile Birlik, Orta ve Kuzey Avrupa'ya doğru genişleyerek üye sayısını on beşe çıkarmıştır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2014).

Beşinci genişleme en radikal genişlemedir. 2004 yılında gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş'ın bitimi ve Berlin duvarının yıkılmasıyla adeta Avrupa'da tekrar bütünleşme hareketine başlanmıştır. Bu dalgada eski Sovyet ülkeleri ve Doğu Avrupa'ya açılım söz konusudur. Beşinci genişlemenin bir diğer ayırt edici özelliği de 10 ülke ile en büyük genişleme dalgası olmasıdır. Bunlar; Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'dır (McIver, 2001). Bu ülkelerin katılımında en büyük tartışma, yeni üye olacak ülkelerin ekonomilerindeki tramvalardır. Her biri hızlı büyüyen dinamik ekonomilerdir. Ancak yakın zamanda bambaşka bir ekonomik sistem altında varlıklarını sürdürmekteydiler. Avrupa'lı kimliğinin oluşturulmasında ve Ekonomik Parasal Birliğin kurulmasında bu ülkelerin ne denli uyum sağlayacakları kafalarda soru işareti yaratıyordu.

Hollanda eski Başbakan'ı Wim Kok'un Avrupa Komisyonu'na sunduğu raporda, Beşinci Genişleme Dalgası'nın mevcut üyeler ve yeni üyeler için ne gibi avantajlar sağlayacağını belirtmiştir. Mevcut ülkeler için; genişleyen pazarda eşit rekabet koşulları, yüksek vasıflı iş gücüne erişim, yeni üyelerdeki ekonomik büyümeden dolayı talebin artması muhtemel avantajlar olarak raporda yer almıştır. Yeni üyeler için en büyük fırsat ise, Batı Avrupa'nın refah düzeyini yakalama şansı olarak gösterilmiştir. Son yıllardaki sermaye girişine ek olarak yatırımların artması, üretim ve teknoloji transferinde daha fazla ilerlemeye yol açacaktır. AB üyeliğinin getirdiği istikrarlı yapı ekonomiye de yansıtacaktır. AB fonlarından sağlanan yardımlar yeni ekonomilerin daha kolay kalkınmalarını sağlayacaktır. Her iki taraf için de en iyi sonuçlardan biri, Avrupa ekonomileri arasındaki uçurumun kapanması olacaktır (Kok, 2003).

Altıncı genişleme dalgası yine Doğu Avrupa'ya doğru olmuştur. 2007'de gerçekleşen bu genişlemede AB'ye iki ülke dâhil olmuştur. Bunlar; Bulgaristan ve Romanya'dır (McIver, 2001). Altıncı Genişleme aslında Beşinci Genişleme Dalgası'nın bir uzantısıdır. Romanya ve Bulgaristan yolsuzlukla mücadele konusundaki eksikliklerini tamamladıktan sonra bir önceki genişleme dalgasının ardında yatan nedenlerle AB'ye üye olmuştur.

Son genişleme 2013 yılında Hırvatistan'ın üyeliği ile gerçekleşmiştir. Hırvatistan ekonomisi 2008 yılındaki ekonomik krizden etkilenmiştir. Ancak ekonomik düzelmenin, AB'nin kurumsal yapısı ile kolaylıkla gerçekleşebileceği düşünülmektedir. Avrupa'dan ülkeye sermaye girişinin artması, ülke içi rekabet ve verimliliğe olumlu katkıda bulunurken, Hırvat girişimcilerin Avrupalı ortak bulma imkânının fazlaşmasının da uluslararası ortaklıkların gelişmesine zemin hazırlayacağı beklentisi vardır. Diğer yandan, Avrupa'ya şüpheyle bakan çevrelerde AB üyeliğinden sonra ülkede fiyatlar genel düzeyinin yükseleceğine ve ulusal şirketlerin Avrupalılar ile rekabet edemeyerek yabancı sermayedarların eline geçeceğine dair endişeler bulunmaktadır. Bununla beraber, işgücünün serbest dolaşımı sayesinde ülkeye dışarıdan gelecek işçiler zaten yüksek olan işsizliği daha da artırabilir (Ekinci, 2013). Hırvatistan'ın AB'ye üyeliğinin elbette olumlu yanları mevcuttur. Bir kere, dış ticaretini yoğun olarak AB üyeleri ile gerçekleştiren Hırvatistan'ın AB ekonomilerine entegre olması, uzun vadede hem kendi ekonomisini hem de mevcut ülkelerin ekonomisini olumlu yönde etkileyecektir.

AB'de yaşanan genişlemeler Avrupa'nın geleceği hakkında bize bilgi vermektedir. Tüm kıta Avrupa'sının tek çatı altında toplanması ve en azından ekonomik anlamda bir bütünleşme hedeflenmektedir. Güçlü Avrupa ekonomisinin kendisini hem Atlantik'ten hem de Rus ekonomisinden ayırması ve kendi ayakları üzerinde durması beklenmektedir. Genişlemeleri anlamak Polonya ve Macaristan'ın incelenmesinde hayati önem taşır. AB'nin önceki üyelerine göre farklı bir geçmişten gelen bu ülkelerdeki değişim AB'nin genişleme politikalarıyla yakından ilgilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLONYA VE MACARİSTAN EKONOMİLERİ VE AB ÜYELİĞİNİN BU ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİLENİNİN İNCELENMESİ

Polonya ve Macaristan ekonomilerini incelerken çift taraflı etkilerin olduğunu unutmamak gerekir. Bu anlamda ilk olarak kısaca mevcut üye olan güçlü ekonomilerin Beşinci Genişleme sonrası ekonomik verilerine bakılarak yeni üyelerin ne gibi katkılar sağladığına bakmak gerekir. Ardından, iki ülkenin ekonomik geçmişleri ve nasıl bir değişim yaşadıklarına değinilecektir. Son olarak ülkelerin AB üyeliği ile yaşadıkları değişimi anlayabilmek için 2000 ve 2011 yılları arasında makroekonomik verilerle analiz yapılacaktır.

İncelemerde yararlanılacak makro ekonomik bütüklükler ise; Enflasyon, Büyüme, İşsizlik, Cari İşlemler Hesabı/Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), Bütçe Açığı/GSYH'dır.

3.1. AB BÜYÜK EKONOMİLERİNİN YENİ ÜLKELER VE GENİŞLEMELERE TEPKİLERİ

Bu bölümde Almanya, İngiltere ve Fransa ekonomilerine yer verilecektir. Avrupa'nın güçlü ekonomileri yeni ülkelere neden ihtiyaç duymaktadır ve genişlemeler hangi sonuçları doğurmuştur gibi sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

AB'nin kurucu ülkelerinden olan Almanya, entegrasyon açısından en çok emeği geçen ülkelere biridir. Entegrasyona en çok ihtiyacı olan ülkenin belki de başında gelmektedir. Zira entegrasyon yıllarının başında, II. Dünya Savaşını geçirmiş ve savaştan yenilmiş olarak ayrılmıştır. Ekonomisi bu dönemde çökmüştür. Ancak Alman ekonomistlerin ileri görüşlülüğü ve başarılı politikaları ile kısa sürede dış

dünyayla uyum sağlamış ve ekonomik kalkınmada önemli ülkeler arasına girmiştir. Hitler Almanya'sından sonra ülkede bir birlik ve beraberlik yaşanmış ve hane halkı da ekonomik kalkınma çerçevesinde birçok fedakârlıkta bulunmuştur. Bu fedakârlık ve ekonomik başarıların meyvesini günümüzde nasıl verdiğini görmekteyiz. Almanya bugün Dünyanın en büyük ekonomileri arasında gösterilmektedir.

Almanya'nın enflasyonu yeni büyümelerin yaşandığı 2004 yılında pek bir değişim göstermemiştir. Genel olarak % 1 ve % 1,5 bandında ilerlemektedir. 2004 yılı itibarıyla % 1,5'da asılı kalmıştır (Worldbank, 2013). Genişlemelerin Almanya'da enflasyon oranları üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Enflasyonda meydana gelen değişimler ya iç kaynaklı ya da dış kaynaklı olmuştur ve genişlemelerden bağımsızdır.

Almanya 2002'de % 0,01'lik bir büyüme göstermiştir, 2003'de ise % 0,37 küçülmüştür. Bu anlamda yeni pazar ihtiyacının giderek hissedildiğini görmek mümkündür. Genişlemeler ile birlikte büyüme sağlanmıştır. Genişlemelerin etkileri 2007 yılında % 3,70 puanlık büyüme ile kendini göstermiştir. Bu gidişat ekonomik krizin etkilediği 2009 yılına kadar sürmüştür (Worldbank 2013).

İşsizlik bazında Almanya, genişlemelerin olumlu etkilerini yine 2007 yılı itibarıyla deneyimlemiştir. 2000 yılında Almanya'da işsizlik oranı % 7,69 seviyesindeyken ilerleyen beş yılda artış göstermiştir. Bu artışın nedeni "düşük ücret ödenen sektörlerde yeni istihdam yaratma yönünde bir dinamizmin olmamasıdır" (Şanlıoğlu, 2005: 353,354). Yeni ülkeler ile hem sermayenin hem iş gücünün hareketi dinamizm kazanmıştır ve işsizlikte 2008 yılında % 7,50'ye kadar bir gerileme söz konusu olmuştur (Worldbank, 2013).

İkinci büyük ekonomi olarak Fransa üzerinde değerlendirmeler yapılabilir. AB'nin diğer kurucu ülkelerinden olan Fransa, tarihinden gelen bir yenilikçi akıma sahiptir. Bu nedenle, entegrasyona en sıcak bakan ülkelerin başında gelmektedir. Tabii ki sadece yenilikçi olan yaklaşımları değil, aynı zamanda birlik içindeki liderlik payı da bunun oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve sosyal açıdan kayba uğrayan Avrupa için Fransa, kalkınmayı tetikleyici bir rol üstlenmiştir. Bunu da AKÇT'yi oluşturan antlaşmaya imza atması ile pekiştirmiştir. Sonuç olarak da AB'nin günümüzdeki

durumunda Fransa'nın payı büyüktür. Ancak Fransa ile Almanya arasındaki üstü kapalı liderlik çekişmeleri de entelektüel kesime tartışma konusu yaratmıştır.

Fransa'da yeni üyelerin katılımının ardından 2004 ve 2008 yılları arasında enflasyon en yüksek 2008 yılında % 2,81, en düşük 2007 yılında % 1,48 olarak gözlemlenmiştir (Worldbank, 2013). Fransa'daki enflasyonun nedeni, özellikle sağlık sektöründeki kamu harcamalarının borçlar ve vergiler ile finanse edilemediği için para basmaya gidilmesinden kaynaklanmıştır (Ebeling, 2007). Genişlemelerin bu dalgalanmalarda bir etkisi bulunmamaktadır.

Fransa'da 2000 yılı itibarıyla 2003 yılına kadar büyüme oranlarında azalma görülmüştür. 2000 yılında % 3,67 olan oran 2003 yılında % 0,89'a düşmüştür. Fransa'da meydana gelen bu değişimin nedeni Almanya ile aynıdır. Ekonomide yeni pazarlara ihtiyaç duymaktadır. Özellikle ticaret yaratıcı etkinin oluşması üretim fazlasının erimesine yol açarak ekonomileri dar boğazdan çıkarmıştır. 2004 yılında % 2,54 olan büyüme 2005 yılında % 1,82'ye gerilese de 2008 krizine kadar % 2'nin üzerinde seyretmiştir (Worldbank, 2013).

İşsizlik, Fransa'da son yıllarda hızla artan bir problemdir. Zaten rakamlara bakıldığında da bunu anlamak mümkündür. Fransa'da 2010 yılında % 10,19 olan işsizlik oranı sonraki yıl kısmen düşmüş ve sabit seyretmiştir (Worldbank, 2013). Yine de rakamların yüksek olması önemli bir sorun teşkil etmektedir.

2004 yılında işsizlik rakamı % 9,19 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılı Fransa için özel bir yıldır. Referandumla reddedilen Avrupa Anayasası'ndan sonra, "Polonyalı Muslukçu" tabiri kullanılmıştır (NTVMSNBC, 2012). Polonyalı Muslukçu, iş için Polonya'dan Fransa'ya göç eden Leh göçmenler için Fransızlar tarafından bulunmuş bir tabirdir. Burada genişlemenin olumsuz bir etkisi Fransa üzerinde net görülmektedir.

Polonya ve Macaristan'ın üyeliğinin içinde olduğu genişleme sürecine tepkinin incelendiği bir diğer ülke de İngiltere'dir. İngiltere, AB'nin en güçlü devletlerinden biri olup, Birlik'e 1973 yılında katılmıştır. İngiltere'nin katılımının sebeplerinden biri, birleşerek ilerleyen bir Avrupa fikrinin gerisinde kalmamak istememleridir. İngiltere bu konuda ileri görüşlü davranarak iyi bir adım atmıştır.

İngiltere, Avrupa içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ülke, AB'nin ortak para birimi olan Euro'yu kullanmayı reddetmiştir. Hala üye ülkeler arasında bazı

sınırlamalar vardır. Örnek vermek gerekirse; İngiltere Schengen (Şengen) vize sistemine dahil değildir. Bu vizeye sahip biri çoğu Avrupa ülkesinde seyahat etme hakkına sahipken, İngiltere’de seyahat etme hakkına sahip değildir. Avrupa genişleme dalgalarının etkileri de Almanya ve Fransa’dan farklı olarak bu şartlar altında değerlendirilmelidir.

İngiltere’de enflasyonunun yıldan yıla arttığı gözlemlenmektedir. 2000 yılında % 0,78 olan enflasyon oranı, 2011 yılında % 4,48 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyondaki bu artış büyüme yıllarında da devam etmiştir. Enflasyonun sürekli artmasının nedeni, İngiliz Merkez Bankası şefi Mervyn King’e göre, artan petrol ve gıda fiyatlarıdır. Aynı zamanda ülkede elektrik fiyatlarının sürekli artması da enflasyonist bir etki yaratmaktadır (Bank of England, 2013). Genişlemelerin İngiltere’de doğrudan enflasyona neden olduğu algısı oluşmamalıdır. Enflasyona doğrudan etki eden, artan petrol ve gıda fiyatlarıdır. MB faiz oranlarını dengede tutarak enflasyonu azaltmak istemektedir. Ancak dış baskılar sonucunda faiz oranlarını dengede tutmak bile zorlaşmıştır.

İngiltere’de 2000 yılında büyüme oranı % 4,23 olarak gerçekleşmiştir. İzleyen iki yılda bu oran azalmış ve 2003 yılında tekrar artarak % 3,81 olmuştur. İzleyen üç yılda küçük azalmalar yaşanmıştır. 2007 yılında büyüme oranı artmış ve % 3,63 olmuştur. Daha sonraki iki yılda İngiltere ekonomik açıdan küçülmüştür. 2010 yılında tekrar toparlanan ekonomi 2011 yılında düşük oranlı da olsa büyümeye devam etmiştir (Worldbank, 2013). İngiltere’de büyüme rakamlarına Beşinci Genişleme Dalgası’nın bir etkisi olmamıştır. İngiltere’nin ekonomik olarak büyümesini etkileyen en önemli neden, sanayi üretimi artışında meydana gelen azalmadır. Özellikle 2007 yılından sonra yaşanan krizin de etkisiyle, ülke içinde üretim kısılmış ve ekonomik küçülme yaşanmıştır (Bektaş, 2011).

2000 yılında İngiltere’de işsizlik rakamı % 5,50 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik kriz yılına kadar sabit oranlarda seyretmiştir. Genişleme bu alanda da etkisini göstermemiştir. Zira İngiltere, AB’nin serbest iş gücü dolaşımına izin vermemektedir. Ekonomik ve Parasal Birliğe uzak duruşu, O’nu genişlemenin etkilerinden de uzak tutmuştur.

AB’nin büyük ekonomilerine genel olarak bakıldığında, genişlemelerin siyasi olduğu kadar ekonomik alan için de bir ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür. Bu

ihtiyacı karşılamada da yeni ekonomilerin olumlu etkisi olmuştur. Bu olumlu etki, 2008 krizine kadar devam etmiştir. Kriz yoğun olarak yeni ülkelerin üyeliğinin getirilerinin sorgulanmasına neden olsa da uzun vadede genişlemenin refah ve istikrar ortamı oluşturması beklenmektedir.

3.2. POLONYA VE MACARİSTAN EKONOMİLERİNİN İNCELENMESİ

3.2.1. Polonya

Son yıllarda büyüme eğiliminde olan Polonya, II. Dünya Savaşı sonrasında en çok problemle karşılaşan ülkelerden biri olmuştur. Savaş öncesinde bir taraftan Sovyetler, diğer taraftan Almanya baskısı Polonya üzerinde büyük etki bırakmıştır. Almanya'nın savaşı kaybetmesi ile de Sovyetler Birliği'nin egemenliği altına girmiştir.

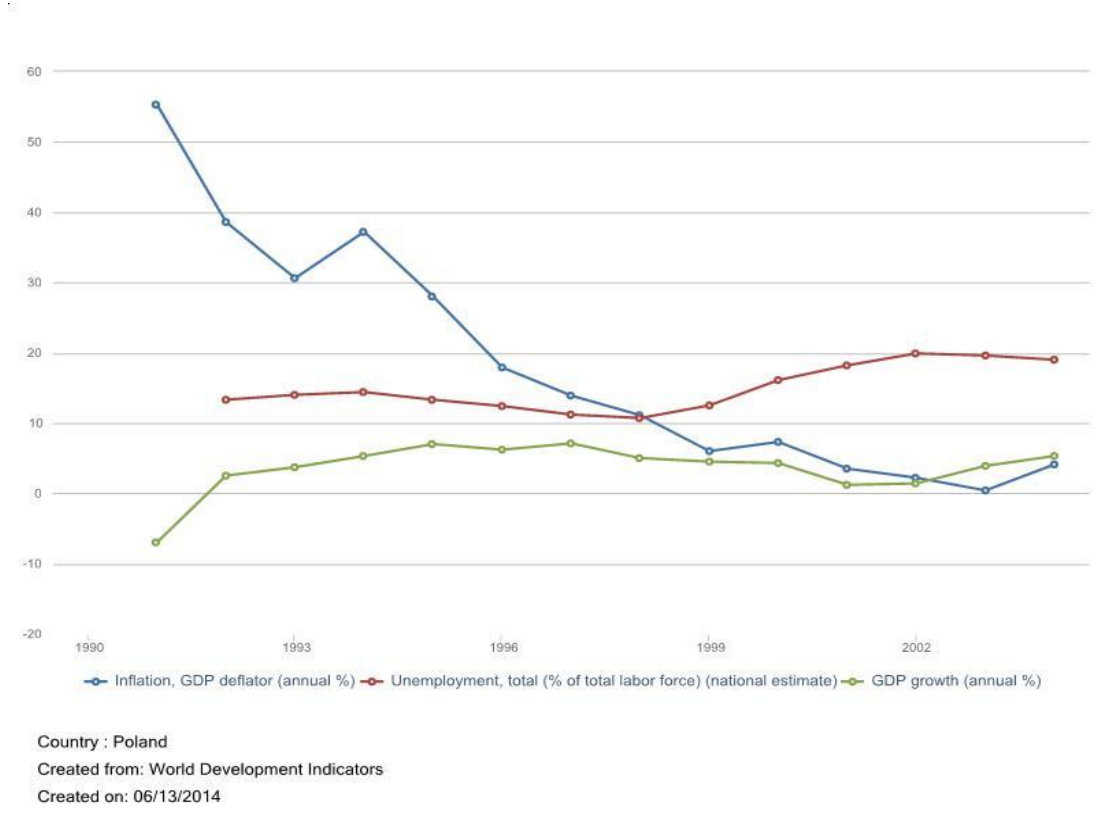
II. Dünya Savaşı sırasında büyük yıkım yaşamış olan ülkenin savaş sonrası ekonomik durumu, Amerikan araştırma ve geliştirme şirketi olan RAND'ın (Research and Development) hazırladığı bir çalışmada dramatik bir şekilde vurgulanmıştır. 1941 yılında bir Polak ortalama günlük 930 kalori alabiliyordu, gettolarda ise 186 kalori alıyordu. Sıradan bir insan günlük 2000 kaloriye ihtiyaç duymaktadır (Kesternisht, Siflinger, Smith, Winter, 2012). Polonya'da savaş büyük bir açlık getirmiştir.

Polonya, savaş sonrasında merkezi bir ekonomik planlama deneyimlemiştir. Sovyet döneminde komünist ekonomik düzen hakimdir. Bu dönemde özellikle alt yapı yatırımları artmıştır. Günümüzdeki çoğu ulaşım ve yerleşim alt yapıları hala Sovyet döneminde kalmıştır.

Polonya halkı, özellikle yaşlı kesim, Sovyetler zamanından hiç de hoş bir şekilde bahsetmemektedir. Bu dönemde yönetim biçimleri olan komünizm yüzünden özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünmektedirler. Özel mülkiyetin gelişmemesi ve özel sektörün yetişememesi en büyük şikâyet noktalarıdır. Özel sektörün gelişmemiş olması, komünist rejimin ardından Polonya'nın çok büyük bir ekonomik depresyona girmesine yol açmıştır.

1990'dan sonra 2004 yılına kadar yaşanan ekonomik tablo; enflasyon, işsizlik ve büyüme rakamlarının bulunduğu grafik ile anlaşılabilir.

Grafik 1. Polonya'da Yıllar İtibarıyla Enflasyon, İşsizlik ve Büyüme Oranları

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Sovyetler Birliği'nden ayrılan her ülkede olduğu gibi ekonomik sistemdeki değişiklik ilk olarak aşırı bir enflasyona neden olmuştur. Grafığe göre, 1991 yılında Polonya % 55,25 oranında enflasyon yaşamıştır. Ardından hızlı bir şekilde enflasyon ile mücadele edilmiş ve üyelik öncesi 2003 yılında % 0,39 olarak en düşük seviyesine düşmüştür. Adaylık öncesinde ise Maastricht Kriterlerine uygun enflasyon oranına ulaşmıştır. İşsizlik konusunda ise pek bir değişiklik olmamıştır. 1992 yılında % 13,3 olan işsizlik oranı en düşük 1998 yılında % 10,7 en yüksek 2002'de % 19,9 olmuştur. İşsizlik sıkıntısının nedenleri ileride incelenmiştir. Rejim değişikliği sonrasında 1991 yılında Polonya % 7,01 küçülmüştür. Ardından hızlı bir büyüme trendi yakalamıştır. Geçmiş döneme göre büyüme rakamları hesaplandığından büyüme yoluna yeni çıkmış ülkeler bu konuda avantajlıdır. Ancak Polonya büyüme

rakamlarıyla hala AB'yi etkilemektedir. 2001 Krizi dönemi dışında % 3,5-% 6 oranları arasında büyüme yaşamıştır.

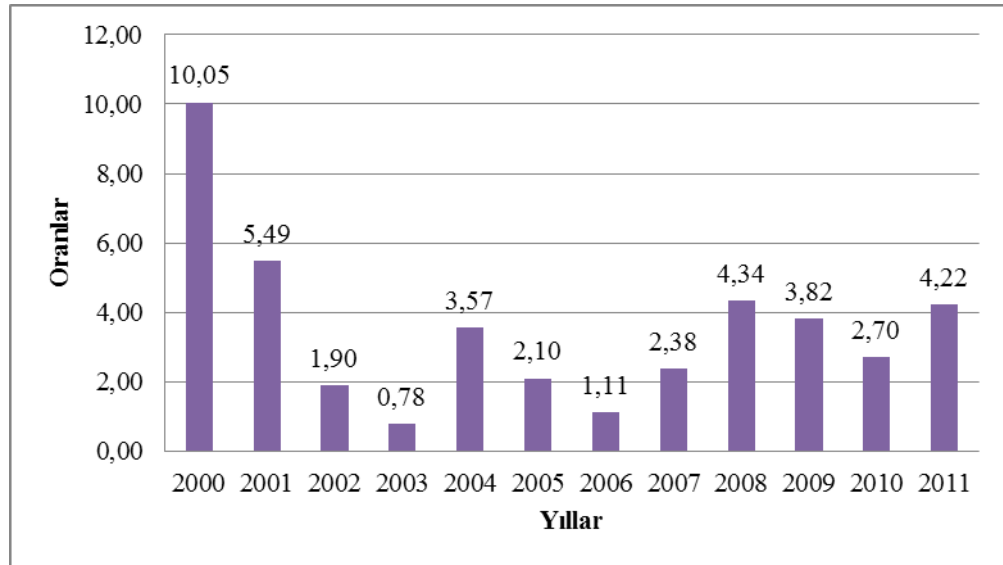
Polonya'nın bağımsızlığını kazandığı yıllarda en büyük problemi enflasyon olmuştur. Yine de Polonya halkı bir çok şeyden feragat ederek ekonomilerini geliştirmeye çalışmışlardır. Nihayetinde Birlik'e başvuruları kabul edilmiş ve 2004 yılından itibaren ekonomilerinde, artan bir ivme ile gelişme göstermişlerdir.

Polonya'nın ekonomik geçmişine göz attıktan sonra Polonya'nın AB'ye üyeliğinden nasıl etkilendiğini anlamak için 2000 – 2011 yılları arasında makroekonomik verilerle değerlendirmeler yapılmıştır.

3.2.1.1. Polonya'nın Yıllık Enflasyon Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Polonya'nın seçilen yıllar itibarıyla tüketici fiyatlarına göre enflasyon oranları değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Polonya'nın Yıllık Enflasyon Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Polonya'da enflasyon oranları 2000 yılında % 10,05 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyonun bu kadar yüksek olması, kriz yıllarında geçiş ekonomisi olmasından kaynaklanmaktadır. İlerleyen yıllarda enflasyon rakamlarında gözle görülür bir azalış söz konusu olmuştur. 2003 yılında oran % 0,78'e kadar düşmüştür.

Birlik'e dahil oldukları yıl olan 2004 yılında enflasyon rakamı % 3,57 olarak gerçekleşmiştir. Sonraki yıllarda enflasyon oranlarında çok aşırı bir artış yaşanmamış, dalgalı enflasyon oranları gözlemlenmiştir. Buradan, Birlik'e dahil olmalarından enflasyonlarının etkilenmediği gibi bir sonuç çıkarılabilir. Ancak AB'ye dahil olabilmek için bile ekonomik standartların uygulanması gerekmektedir. Polonya bu standartları uygulamak için çok çalışmıştır.

Enflasyon konusu Polonya'da tartışma konusu olmuştur. Yakın yıllarda enflasyonun hedeflenen düzeyin altında kalması ekonomide bir şüphe yaratmıştır. Bunun sonucunda da resesyon korkusu yaşanmıştır. MB faizleri düşürmeyi önermiştir. Ancak diğer taraftan, IMF enflasyonun düşük kalmasını iyi bir sonuç olarak değerlendirmiştir (Reuters, 2013).

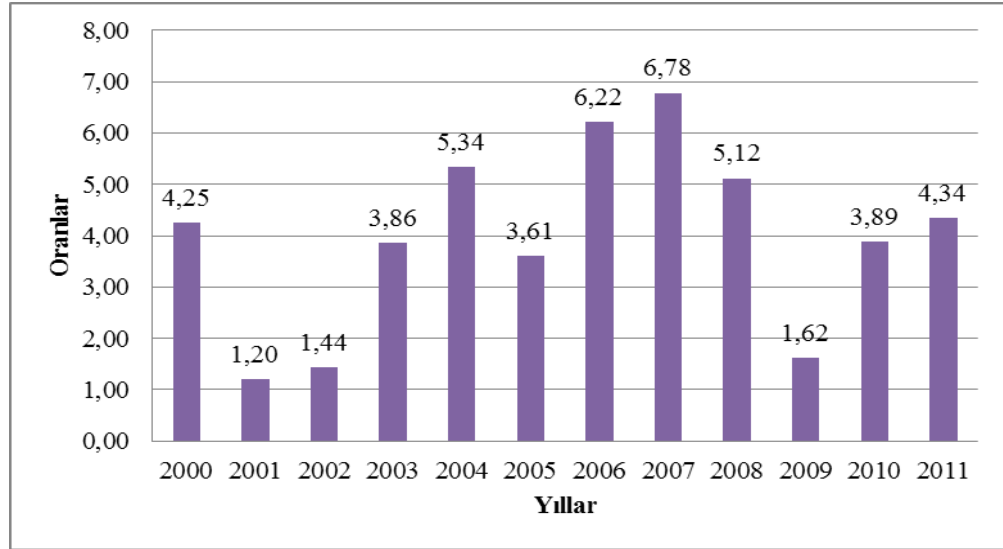
Worldbank'in verilerine göre 2012 ve 2013 yılı enflasyon oranları % 3,74 ve % 1,17 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon düşme eğilimindedir.

Sonuç olarak 2004 ve 2007 genişlemelerini, Polonya'da enflasyonu olumsuz yönde etkilememiştir.

3.2.1.2. Polonya'nın Yıllık Büyüme Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Polonya'nın seçilen yıllar itibarıyla büyüme oranları değerlendirilmiştir.

Tablo 2 : Polonya'nın Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

2000 yılında Polonya'da büyüme oranı % 4,25 olarak gerçekleşmiştir. İzleyen yılda büyüme hızı düşmüş ve % 1,20 olmuştur. Polonya büyümedeki istikrarını kriz dönemine kadar sürdürmüştür. Kriz döneminde 2009 yılında büyüme oranı % 1,62'de kalmıştır. Sonraki yıllarda ise büyümede bir artış söz konusu olmuştur.

2004 yılında AB'ye dahil olduktan sonra Polonya hızla büyümeye başlamıştır. Pazarı genişlemiş ve dış yatırımlar sonucu ekonomi canlanmıştır. Özellikle 2008'den sonra artan üretim büyümeyi beraberinde getirmiştir. Ülke ekonomisi kısmen küçük ekonomi olduğu için, büyüme hane halkına henüz tam anlamıyla yansıyamamaktadır. Ancak ileriki yıllarda bu yansımanın da yaşanacağı beklenmektedir (Poland Turkey For Business, 2013). Genişleme sonucunda Polonya'da ticaret artmıştır. Polonya ekonomisi, Avrupa'da büyük ekonomilere nazaran küçük bir ekonomidir. Polonya'da bu durum, kriz döneminde olumlu bir sonuç doğurmuştur. Zira çoğu ülke kriz yıllarında küçülürken Polonya büyümeye devam etmiş ancak büyüme rakamları azalmıştır. Neticede Worldbank verilerine

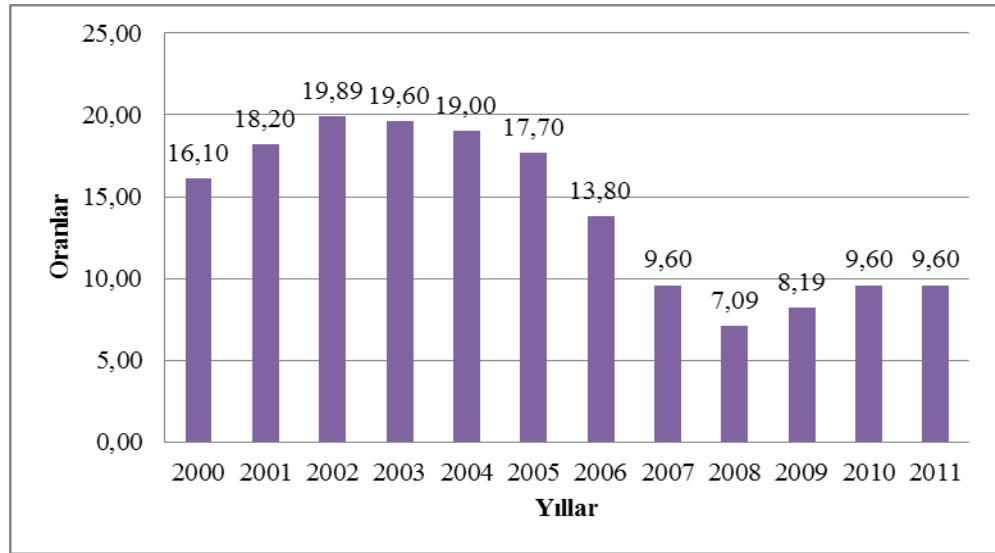

göre 2012 yılında büyüme oranı % 1,90 ve 2013 yılında da % 1,57 olarak gerçekleşmiştir. Genişlemenin, Polonya ekonomisinin büyüme oranları üzerinde olumlu bir etkisi söz konusudur.

3.2.1.3. Polonya'nın Yıllık İşsizlik Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Polonya'nın seçilen yıllar itibarıyla işsizlik oranları değerlendirilmiştir

Tablo 3 : Polonya'nın Yıllık İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

2000-2004 döneminde Polonya'da işsizlik oranlarının çok yüksek olduğu tablodan da görülebilmektedir. En yüksek oran 2002 yılında % 19,89 olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılından sonra işsizlik, azalma trendine girmiştir. AB'ye dahil oldukları yılda oran % 19,00 olarak gerçekleşmiş kriz yılına kadar azalarak devam etmiştir. 2008 yılında oran % 7,09 olmuştur. Krizin de etkisi ile sonraki yıllarda işsizlik rakamları artmıştır.

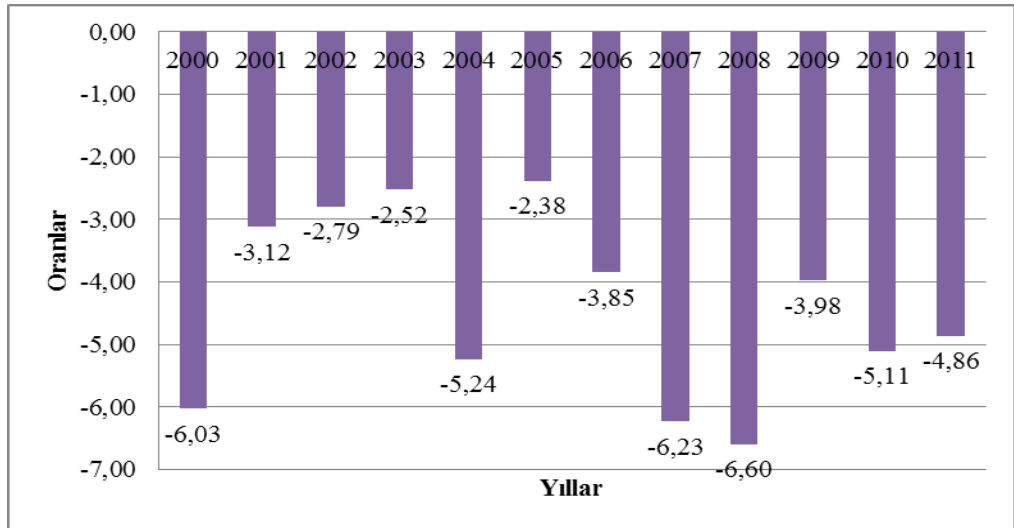
AB'nin Polonya'da işsizlik üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Gerek alınan paketler ve gerekse işçilerin serbest dolaşım hakkı sonucunda Polonya'da işsizlik azalmıştır. Gelişen ekonomi ile artan üretim sonucunda da işsizlik azalma eğilimine girmiştir.

Kriz döneminde, diğer tüm Avrupa ülkeleri gibi Polonya da işsizlik konusunda sıkıntı çekmiştir. Büyümenin kısmen azalması sonucu işsiz sayısı artmıştır. Polonya ekonomisi hala büyümeye ihtiyaç duyduğu için yoğun emek gücünü eritememektedir. Bu nedenle AB üyeliği ile birlikte yurt dışına işçi göçü yaşanmıştır. İşsizlik sıkıntısını bu yönde aşmaya çalışan Polonya, başta Fransa gibi kimi Avrupa Birliği üyesi ülkelerde tepki yaratmıştır. Bu ülkelerde Polonya'lı muslukçu istemiyoruz pankartları ile gösteriler yapılmıştır. Ancak yine de Birlik'in işsizlik üzerindeki olumlu etkisi bir gerçektir. Çünkü işsizlik, üye olmadan önceki döneme göre oransal olarak neredeyse yarı yarıya azalmıştır.

3.2.1.4. Polonya'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Polonya'nın seçilen yıllar itibarıyla cari işlemler açığı oranları, GSYİH'ye göre değerlendirilmiştir

Tablo 4: Polonya'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Tabloda görüldüğü üzere, Polonya bütün yıllarda cari açık vermiştir. 2000 yılında oran % -6,03 olurken, 2004 yılında % -5,24 olmuştur. Oranın en yüksek

olduğu yıl 2008 yılıdır ve % -6,60 olarak gerçekleşmiştir. Sonraki yıllarda oran dalgalı olarak açık vermeye devam etmiştir.

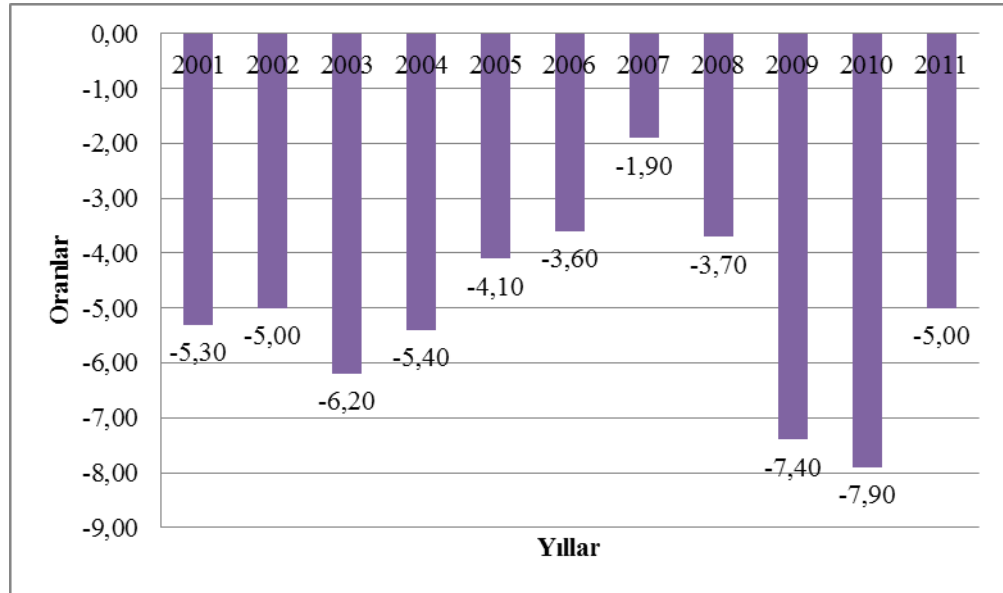
2000’li yıllardan sonraki cari işlemler açığının sebebi, AWS (Akcja Wyborcza Solidarnosc) (Solidarity Electoral Action of the Right) partisinin başarısız politikalarına bağlanmıştır (Gazeta Wyborcza, 2007). AB’ye dahil oldukları yıl olan 2004 yılından sonra ise ülke içinde bir çok fabrika kapanma noktasına gelmiştir. Bunun nedeni ise iş göçü olarak belirtilmiştir (Gazeta Wyborcza, 2007).

Sonuç olarak büyümenin Polonya’da cari açık üzerine olumsuz bir etkisinden söz etmek mümkündür. Özellikle işçi göçleri bu konu ile doğrudan bağlantılıdır. İşgücünün yurt dışına kayması işsizlik üzerinde rahatlatıcı bir etki yaratmasına rağmen, ülkede sanayi gelişimini olumsuz etkilemiştir.

3.2.1.5. Polonya’nın Yıllık Bütçe Açığı Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Polonya’nın seçilen yıllar itibarıyla genel bütçe açığı oranları GSYİH’ye göre değerlendirilmiştir.

Tablo 5: Polonya’nın Yıllık Genel Bütçe Açığı Oranları (%)

Kaynak: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> verilerinden derlenmiştir

Tabloda Polonya'nın yıllar itibarıyla bütçe açığı oranları verilmiştir. Yine yukarıdaki tablo gibi, Polonya her yıl bütçesinde açık vermiştir. 2001 yılında oran -% 5,30 olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılından sonra 2007 yılına kadar açık daralmış ve 2007'de % -1,90'a kadar düşmüştür. Bu yıldan sonra kriz nedeni ile açık giderek büyümüştür. 2010 yılında oran % -7,90 olarak gerçekleşmiştir.

Polonya'da bütçe açıklarının en büyük nedenlerinden birisi ülkede özelleştirme çabalarıdır. Sosyalizmden hemen sonra ülke özelleştirmeye büyük bir hızla girmiş ve ekonomi bu yükün altında ezilmiştir. 2004 yılından sonra sermayenin serbest dolaşımı ile birlikte bu durum daha da ciddi bir hal almıştır (Çatalbaş, Yıldırım, 2008). Burada genişlemenin bütçe açıkları üzerinde dolaylı bir etkisinden söz etmek mümkündür. Diğer bir neden ise, geçiş dönemindeki başarılarına rağmen bu konuda başarısız sonuçlar elde etmesinin temelinde yine Polonya'da yapılan reformların sürdürülmesiyle ilgili sebeplere bakmak gerekir. Örneğin, 1999 yılında ülkede idari yapılanma, emeklilik sistemi, sağlık ve eğitim alanlarında ciddi reformlar başlatılmıştır. Tüm bu reformların sürdürülmesinin ülkeye ekonomik yönden zorluklar getirdiği ve mali sistem üzerinde baskı yaptığı bilinen bir gerçektir" (Çatalbaş, Yıldırım, 2008: 144). Bu baskı da beraberinde bütçe açıklarını getirmiştir.

3.2.2. Macaristan

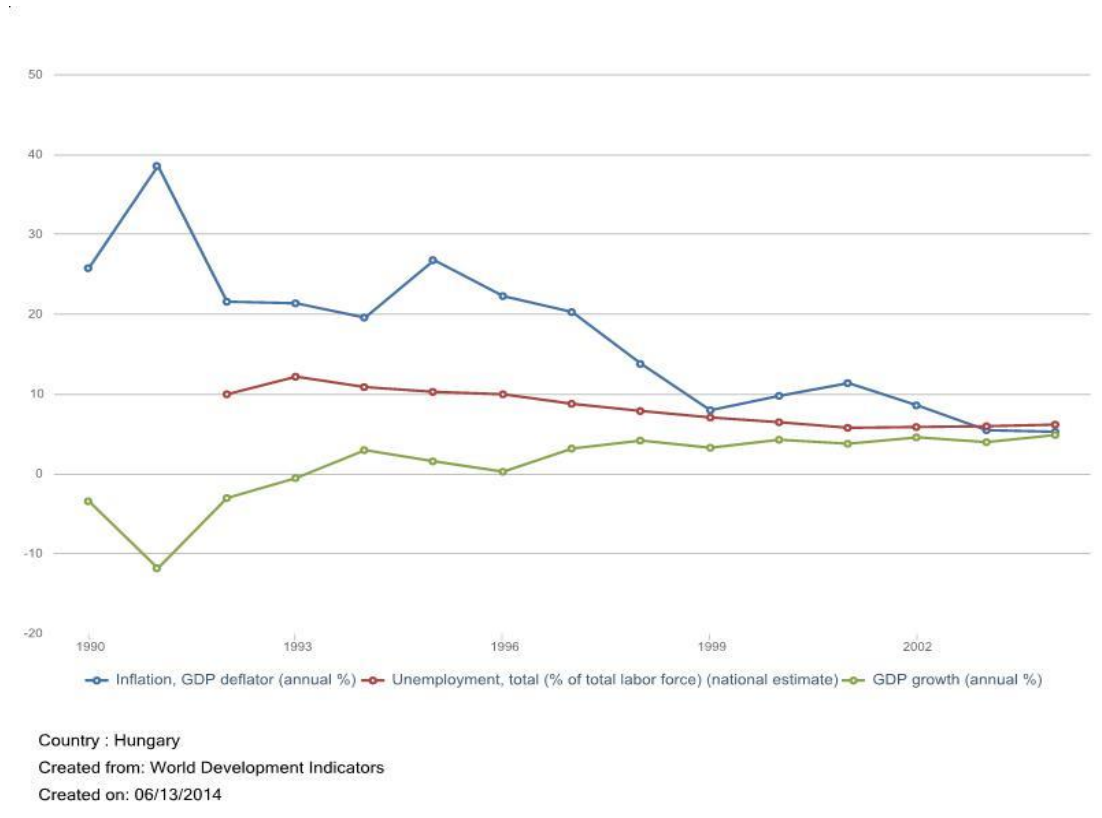
Macaristan, 31 Mart 1994 tarihinde tam üye olmak için AB'ye başvurmuştur. Bu dönemden sonra ekonomisine bir dinamizm kazandırmıştır. Ülke hızla özelleştirme ve dışa açık ekonomiye dönmüştür. Özellikle 90'lı yılların başında dış ticaret ile ilgili idari engeller kaldırılmış, doğrudan yabancı sermaye yatırımları için uygun ortam yaratılmış, dövizle işlemler aşamalı olarak liberalleştirilmiş, Macar para birimi Forint 1996'da konvertibl hale getirilmiş ve dövizle işlemlerin liberalleştirilmesi süreci 2001 yılında tamamlanmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı 2012). Ekonomisindeki bu düzenlemelerden sonra Macaristan 2004 yılında AB'ye katılmıştır.

Macaristan da geçmişinde Polonya ile benzer koşullardan geçmiştir. Geçmişinde büyük bir imparatorluk olmasının verdiği miras olmasına rağmen iki Dünya Savaşı'nı da yaşaması ekonomisinde yıkıma neden olmuştur. II. Dünya

Savaşı'nın ardından Polonya gibi Sovyet yönetimi altına girmiştir. Bu dönemde yine özel ekonomik yatırımların yapılması için halk reform talebinde bulunmuştur. Politik yoğunluklu ekonomik nedenlerin de yer aldığı 1956 Macaristan Devrimi yaşanmıştır. Bu devrimde ekonomik alanda radikal reformlar talep edilmiştir. 1968 – 1972 yılları arasında Macaristan'da Gulaş Ekonomisi denilen bir reformlar dönemi yaşanmıştır (San Jose State University Department of Economics, 2014). Gulaş, Doğu Avrupa'da sıklıkla tüketilen av hayvanlarından elde edilen et ve sebzelerle yapılan bir nevi türdür. Yemeğin bu karışık yapısı, komünist rejim altında, fakat reformlarla karışık bir ekonomik sistemi vurgulamaktadır.

Sovyet yönetiminin ardından yine Polonya ile benzer ekonomik bunalımları yaşamıştır. 1990 – 2004 yılları arasında enflasyon, işsizlik ve büyüme rakamlarını gösteren grafik ile Macaristan'ın ekonomik durumu gözler önüne serilebilir.

Grafik 2: Macaristan'da Yıllar İtibariyle Enflasyon, İşsizlik ve Büyüme Oranları

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

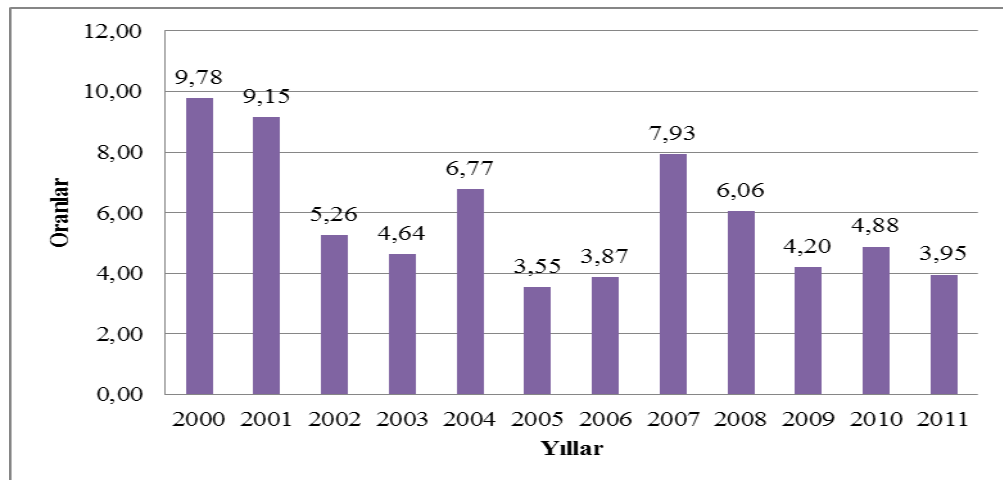
Macaristan yeni ekonomik düzenine uyum sağlarken Polonya kadar yüksek oranlı bir enflasyon ile mücadele etmemiştir. 1991 yılında % 38,46 oranında enflasyon gözlemlenmiştir. Bu oran AB üyeliği öncesi % 5,23 oranına gerilemiştir. İşsizlik oranında da Polonya'dan daha iyi bir durumda olmasında rağmen işsizlik oranında istikrarlı ama ufak bir değişiklik yaşamıştır. İşsizlik oranı en yüksek 1993 yılında % 12,1 olarak gözlemlenmiştir. Üyelik öncesi ise % 6,1 olmuştur. Merkezi yönetimin terkinden sonra en belirgin ilerlemelerden biri büyüme oranında görülmüştür. Özel sektörün henüz gelişmediği bir ülkede tüm dezavantajlara rağmen fırsatların da yer aldığı bir kanıtı olmuştur. 1991 yılında Macaristan % 11,89 küçülmüştür. 1998'den üyelik yılı olan 2004'e kadar genellikle % 3,5- % 4,5 bandında büyümüştür. Yine AB'nin yeni gelişen bir ekonomisi olarak eski üyelere dinamizmi ile katkıda bulunması beklenen bir ülke olmuştur.

Macaristan'ın ekonomik geçmişine değindikten sonra Macaristan'a AB üyeliğinin etkisini görebilmek için 2000 – 2011 yılları arasında makro ekonomik verilere yer verilmiştir.

3.2.2.1. Macaristan'ın Yıllık Enflasyon Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Macaristan'ın seçilen yıllar itibarıyla tüketici fiyatlarına göre enflasyon oranları değerlendirilmiştir.

Tablo 6: Macaristan'ın Yıllık Enflasyon Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Macaristan enflasyon konusunda hayli sıkıntılı bir ülke olmuştur. Bu sıkıntısı geçmişe dayanmaktadır. Macaristan, tarihteki en yüksek enflasyona sahip olan ülke olmuştur ve 1946'da gerçekleşmiştir. (NTVMSNBC, 2011) Bu dönemde Macaristan'da fiyatların yüzde yüz artması için sadece 15 saat geçmesi yeterli olmuştur.

Tabloda ise Macaristan'ın 2000 yılından itibaren enflasyon rakamları verilmiştir. 2000 yılında oran % 9,78 olarak gerçekleşirken izleyen üç yıl boyunca oran azalmıştır. AB'ye katıldıkları yıl olan 2004 yılında oran kısmen artmış ancak sonraki iki yılda tekrar azalmıştır. 2000 yılında sonra enflasyonun azalması ile Birlik'e katılma çabası arasında doğrudan bir ilişki vardır. Macaristan geçen yıllarda enflasyon politikasını düzenleyerek oranı aşağıya çekmeye çalışmıştır.

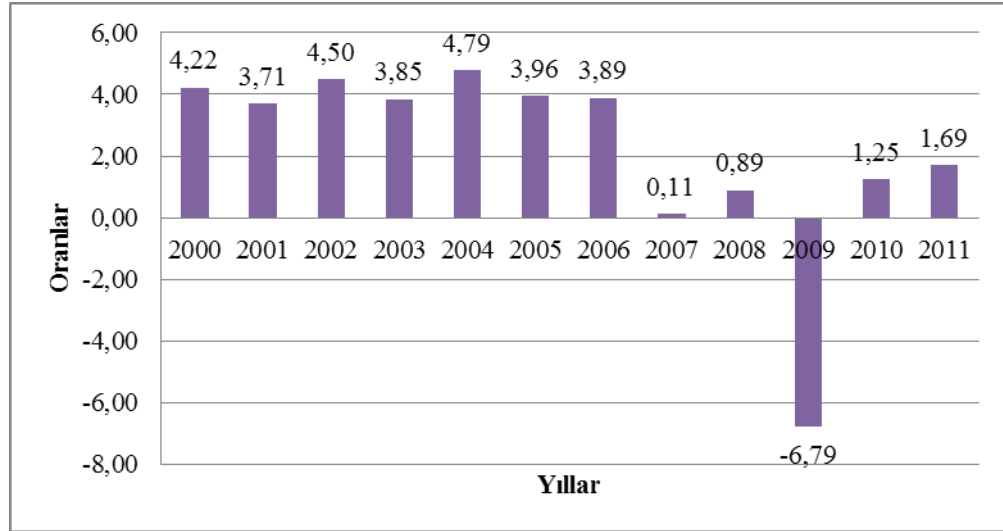
2007 yılında oran tekrar artmış ve % 7,93 olarak gerçekleşmiştir. Macaristan'a göre bu oran da yüksek bir orandır. Zira ülke tekrar para ve faiz politikalarını düzenlemiş ve ileriki yıllarda enflasyonun azalmasını sağlamıştır.

AB'nin de Macaristan'ın para ve faiz politikaları üzerinde çalışmaları olmuştur. Sonuç olarak, dahil oldukları yıla kadar Macaristan para ve faiz politikalarını düzeltmeye çalışmıştır. Burada büyümenin pozitif bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak 2000-2004 dönemindeki beş yıllık ortalama ile 2005-2011 yılları arasındaki yedi yıllık ortalama karşılaştırıldığında, her iki dönemde de enflasyonun yaklaşık % 5'ler düzeyinde olduğu görülmektedir. Yani AB'ye üyelik, Macaristan'ın ortalama enflasyonu üzerinde çok büyük bir değişikliğe neden olmamıştır.

3.2.2.2. Macaristan'ın Yıllık Büyüme Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Macaristan'ın seçilen yıllar itibarıyla büyüme oranları değerlendirilmiştir.

Tablo 7: Macaristan'ın Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Tabloda Macaristan'ın büyüme oranları verilmiştir. Oranlar tablodan da görülebileceği üzere, ortalama büyüme oranının 2007 yılına kadar pozitif ve 2007'den sonraya göre yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. Macaristan'ın yıllık ortalama büyüme oranı 2000-2004 döneminde % 4,2 dolayında gerçekleşmiştir. Bu oran, 2005-2011 yıllarını kapsayan dönemde yaklaşık % 0,73'e düşmüştür. Küresel kriz nedeniyle 2009 yılında yaşanan % 6,79'luk küçülmenin etkisi olmuştur. Ancak genel olarak söylenebilir ki, Macaristan'ın AB'ye üyeliği, ilk bakışta, ülkenin büyümesi üzerinde olumsuz bir etki olmuştur gibi görülebilir.

Macaristan'ın AB'ye kabul edilmek için faiz ve para politikalarında düzenlemeye gittiği bilinen bir gerçektir. Fiyat istikrarı sağlanarak büyüme amaçlanmış ve faiz indirmine gidilmiştir (Balkan, 2007). Genişlemenin Macaristan'da büyüme üzerinde dolaylı bir etkisi mevcuttur. Diğer bir yandan pazarın genişlemesi de üretimin artmasına yol açmıştır. Bu da büyüme üzerinde bir etkiye sahiptir. Kriz yılında ise Macaristan'ın büyüme hızında bir azalış

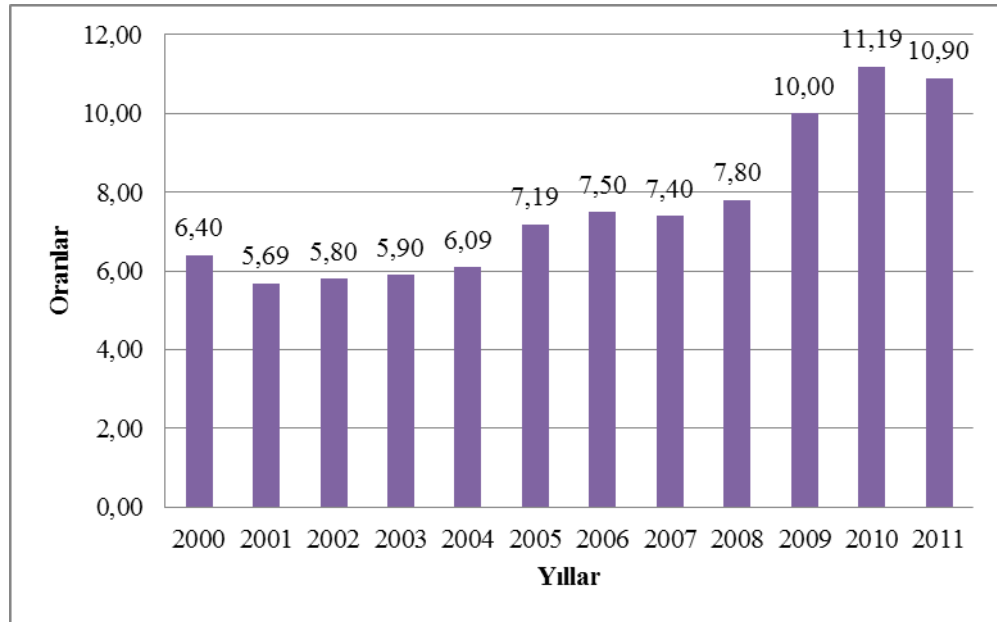

gözlemlenmiş ve 2009 yılında ülke ekonomik açıdan küçülmüştür. Sonraki yıllarda toparlanma evresi başlamıştır ancak büyüme üzerinde bu büyük azalış, geçiş ekonomisinde olan bir ülke için pek de iç açıcı olmayacaktır.

3.2.2.3. Macaristan'ın Yıllık İşsizlik Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Macaristan'ın seçilen yıllar itibarıyla işsizlik oranları değerlendirilmiştir.

Tablo 8: Macaristan'ın Yıllık İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

2000 yılında işsizlik oranı % 6,40 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran yıllar itibarıyla artmış ve 2010 yılında % 11,19 olarak gerçekleşmiştir. Macaristan'da ortalama işsizlik oranı 2000-2004 döneminde yaklaşık % 6 iken Birlik'e üye olduktan sonraki dönemde, yani 2005-2011 döneminde işsizlik ortalaması yaklaşık % 9'lara ulaşmıştır. Kuşkusuz bunda küresel ekonomik krizin etkisi büyüktür. Ancak şu da belirtilmelidir ki, AB'ye üyelik işsizlik bağlamında pek de olumlu sonuçlar vermemiştir.

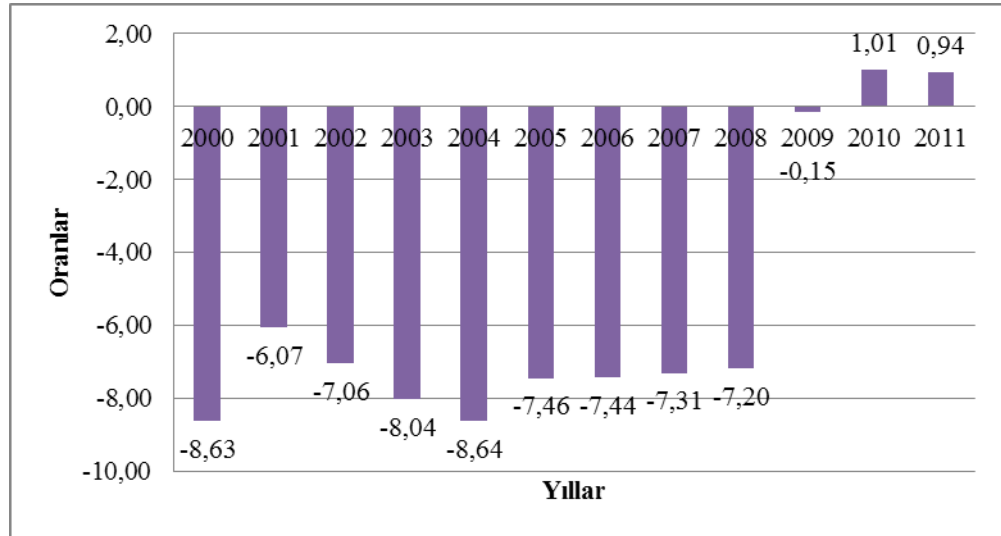
Kriz yılında Macaristan'da pek çok fabrika kapanmış ve işçi çıkarımları yaşanmıştır. Daha önce belirtildiği üzere, kriz yılında, yani 2009'da Macar

ekonomisi % -6,79 küçülmüştür. Bu küçülmeni de işsizlik oranının artmasında önemli bir etkisi olmuştur. Serbest dolaşım hakkından yararlanmak isteyen işçiler yurt dışına akın etmişlerdir ancak bu bile işsizliği azaltmaya yetmemiştir. Bu noktada az da olsa Birlik'in olumlu bir etkisinden söz edilebilir. Zira eğer Macaristan, serbest dolaşım hakkına sahip olmasaydı, işsizlik rakamları çok daha farklı gelişecekti. Ancak bilinmelidir ki Macaristan'daki işsizliğin büyük sebebi, iç politika yapıcılarının bu konudaki başarısızlıkları ve küresel krizdir.

3.2.2.4. Macaristan'nın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Macaristan'ın seçilen yıllar itibarıyla cari işlemler açığı oranları, GSYİH'ye göre değerlendirilmiştir

Tablo 9: Macaristan'ın Yıllık Cari İşlemler Açığı Oranları

Kaynak: <http://www.worldbank.org/> verilerinden derlenmiştir

Tabloda Macaristan'ın 2000 yılından 2008 yılına kadar sürekli cari açık verdiği görülmektedir. 2000 yılı oran % -8,63 olarak gerçekleşmiş ve 2008'e kadar neredeyse aynı oranda izlemiştir. Macaristan'ın sürekli cari açık vermesi AB'de endişeye neden olmuştur. Sürekli cari açık vermesi nedeniyle Macaristan'a ceza verilmesi tartışılmıştır. Ancak bu uygulama Brüksel'de tepki ile karşılanmış ve

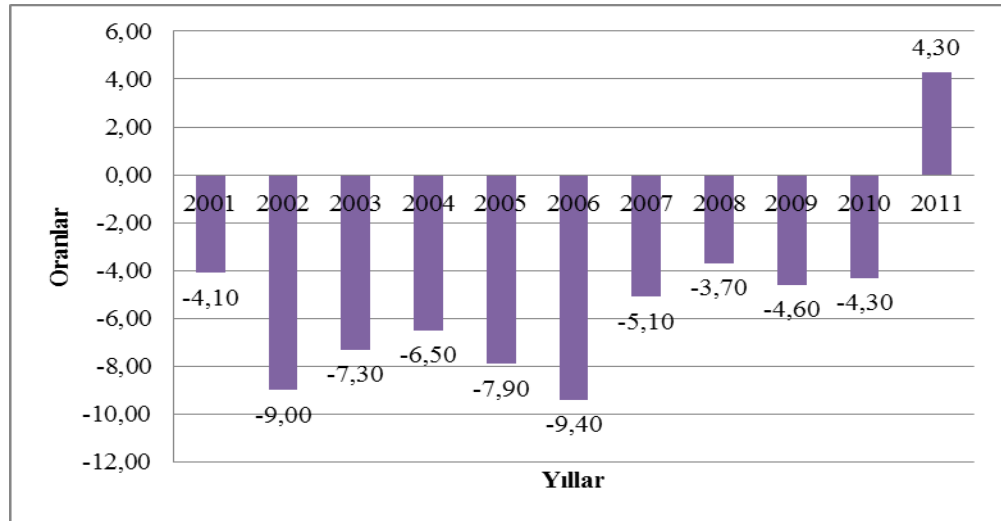
AB'nin Macaristan üzerinde bir baskı yaratmaya çalışması olarak yorumlanmıştır. Ancak 2009 yılından sonra Macaristan Ekonomi Bakanı György Matolcsy, hükümetin cari açığı önlemede başarılı olduğunu belirterek cezanın kaldırıldığını söylemiştir (CNNTURK, 2012).

AB'ye üyeliğin cari açık üzerinde 2008'den sonra pozitif bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Burada en önemli etki küresel krizin etkisidir. Yine, AB'ye üye olduktan sonraki yıllarda cari açık kapanma eğilimine girmiştir. Hatta uygulanan bazı ekonomik düzenlemeler sonucu Macaristan, 2010 ve 2011 yılı itibarıyla cari fazlası vermiştir.

3.2.2.5. Macaristan'ın Yıllık Bütçe Açığı Oranları ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tabloda Macaristan'ın seçilen yıllar itibarıyla genel bütçe açığı oranları GSYİH'ye göre değerlendirilmiştir.

Tablo 10: Macaristan'ın Yıllık Genel Bütçe/GSYH Oranları

Kaynak: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> verilerinden derlenmiştir

Tabloda Macaristan'da bütçe açığı oranları verilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere, Macaristan'da 2011 yılına kadar bütçe açığı verildiği dikkat çekmektedir. 2000 yılında oran % -4,10 olarak gerçekleşirken, bu açık 2011 yılına kadar devam etmiştir. Açığın en büyük olduğu yıl 2006 yılı olmuş ve açık % -9,40 olarak gerçekleşmiştir.

Macaristan’da serbest piyasa ekonomisi ve demokrasiye geçiş bağlamında ilerleme sağlanmış olsa da gelişme surecinin henüz tamamlanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle; eğitim, sağlık, ulaşım, belediye hizmetleri gibi alanlara önemli miktarda devlet kaynağının aktarılması ve özellikle, bu kaynakların etkinlikten uzak kullanımı, ekonomi üzerinde önemli yk olmuştur. Bunun sonucunda da yüksek bütçe açıkları ortaya çıkmış ve ekonomi yavaşlamıştır (T.C. Dışışleri Bakanlığı 2012).

Bütçe açıklarının üzerinde genişlemenin bir etkisi bulunmamaktadır. Aıkların nedeni kaynakların etkin kullanılmamasına bağlanabilir.

SONUÇ

Avrupa Birliği, Dünya tarihinin gördüğü en iyi ekonomik entegrasyonu gerçekleştirmiştir. Tarihe bakıldığında Avrupa'da barışı sağlamak için sürekli bir birlik fikrinin vurgulandığını görmek mümkündür. Bu birlik için ihtiyaç duyulan itici güç, kimi zaman din kimi zaman siyaset olmuştur. En nihayetinde ise ekonominin gücü etkili olmuştur. Yeni İşlevselci Yaklaşıma göre ekonomik alanda başlayan entegrasyon, zamanla diğer alanlara yayılacaktır. Bu yayılma etkisi ile sıkıntısız ancak uzun bir süreçte tam entegrasyona gidilebilecektir. Böylece barış kendiliğinden sağlanabilir. AB de bu varsayımı kanıtlarcasına öncelikli olarak ekonomik entegrasyonu başarabilmiştir. Tüm tarışmalara ve yaşanan 2001 ve 2008 ekonomik krizlerine rağmen AB ekonomik entegrasyonuna devam etmektedir ve genişlemelerini de emin adımlarla sürdürmektedir.

Ekonomik entegrasyon, ülkelerin ekonomileri ve dış ticaretlerini geliştirmeleri için bazı unsurlarda karşılıklı olarak düzenlemeye gidilmesini öngörmektedir. Tıpkı Giriş bölümünde değinilen geyik avı gibi ülkeler büyük çıkarları için işbirliği yapmalıdır. Bu durum Dünya Savaşlarının yaşanmasına kadar pek eyleme dökülme de II. Dünya Savaşı sonunda yıkılan Avrupa ekonomisini tekrar ayağa kaldırabilmek için iş birliği, yapılması gerektiğini anlaşılmıştır. İlk olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu olarak başlayan işbirliği günümüzde Avrupa Birliği ile yoluna devam etmektedir.

AB bu entegrasyon serüveni içerisinde hem kendi içindeki entegrasyonu derinleştirmek için çaba harcamış hem de genişleme politikalarına yer vermiştir. Ekonomik kaynaklara ulaşım ve pazar arayışı gibi nedenler başta olmak üzere ekonomik dinamizm ve ticaret yaratıcı etkisi için AB yeni üyeleri bünyesine katmak istemiştir. Bu noktada önemli olan, yeni katılan ekonomilerin mevcut ülkelere zarar vermemesidir. Aynı zamanda gümrük duvarlarının kalkmasıyla yeni üyeler gerekli olgunlukta değillerse mevcut AB ülkelerinden olumsuz şekilde etkilenebilirler. Tüm bu sıkıntıları aşabilmek için başta Maastricht Kriterleri olmak üzere bir dizi üyelik protokolleri oluşturulmuştur.

AB'nin en tartışmalı ve en büyük genişlemesi 2004 yılında gerçekleşmiştir. Bu dönemde AB Doğu Avrupa ülkelerine doğu yayılmıştır. Henüz 15 sene önceye

kadar farklı bir ekonomik sistemle yönetilen bu genç kapitalist ekonomilerin AB'ye üyeliğinin hem AB açısından hem de ülkelerin kendisi açısından etkileri olmuştur. Bu çalışmada geçmişte yaşadıkları ekonomik bunalımlar ve günümüzde çizdikleri etkileyici profil nedeniyle Polonya ve Macaristan ekonomilerine yer verilmiştir. Bu ekonomilerin AB üyeliğine nasıl tepki verdikleri makroekonomik verilerle incelenmiştir.

2004 genişlemesi mevcut AB üyelerinin özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa'nın ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Ekonomik dinamizm hedeflenmektedir. Yeni üyelerin birliğe katılması, uzun vadede kesinlikle olumlu sonuçlar doğuracaktır. Almanya ihtiyaç duyduğu ucuz işgücü ve pazarı bu genişlemeler ile sağlamaya çalışmıştır. Aynı zamanda üretim fazlasının diğer ülkelere kayması ve dış ticaretin artması olumlu etkiler arasındadır. Fransa özellikle fazla ucuz iş gücünün yeni üyelerden akmasına tepkilidir ancak diğer alanlarda büyüyen ekonomilerin etkisi olumludur. İngiltere ise hem Euro bölgesine dahil olmadığı için hem de işgücünün serbest dolaşımına izin vermediği için yeni ülkelere olumsuz etkilenmemiştir. Ancak olumlu etkisi de bu oranda düşük kalmıştır. 2004 genişlemesinden önce mevcut olan AB ülkelerinin yeni genişleme ve krizin üst üste gelmesinden şikâyetleri genellikle fonların yeni üyelere akışıdır. Bu durum dışında uzun vadede ülkelerin katılımı ekonomik rehafi artıracaktır.

Polonya ve Macaristan ekonomileri II. Dünya Savaşı'nın bedelini çok ağır ödemiştir. Özellikle Polonya bu konuda Avrupa'da en çok yıkım gören ülkelerden biridir. Ardından, Sovyetler Birliği döneminde merkezi planlama ile ekonomisi düzenlenmeye çalışılmıştır. Özel yatırımların gelişmediği bu dönemde ekonomik etkinlik düşüktür. Ancak ekonomilerin savaş sonrası bir nebze kalkınmasını sağlamıştır. Savaşla yıkılan yerleşim alanı ve alt yapıya yatırım yapılmıştır.

Sovyet döneminin sona ermesi ve ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasının ardından farklı bir ekonomik sisteme geçişin sancuları yaşanmıştır. Bu değişim dalgası ilk olarak enflasyon oranlarında kendisini göstermiştir. Ardından yapılan yardımlar ve ülkelerin kendi içindeki özel sektörlerini yeni yeni geliştirme çalışmaları meyvesini vermiştir. 2004 yılında iki ekonomi de yeni ekonomik sisteme adapte olma yolunda ilerleme sağladıklarını AB'ye üyelikleri ile göstermiştir. AB'ye

uyum için yapılan ekonomik ve mali düzenlemeler ekonomik kalkınmayı beraberinde getirmiştir.

Polonya ve Macaristan'ın AB'ye üyeliği ilk olarak yeni gelişen özel sektörün ve sanayileşmenin gümrük sınırlarının kaldırılmasıyla kötü yönde etkileneceği yönündedir. Aslında özelleştirme ve yabancı sermayenin bu ülkelere girişi çok hızlı olmuştur ve Polonya bu konuda bir fren mekanizması geliştirmek istemektedir. Ancak yabancı sermayenin girişi, istihdam sağlaması ve yatırımları artırarak ekonomik canlanmayı sağlaması açısından olumlu etki yaratmaktadır. Yatırımlar özel sektörün yıllarca bastırıldığı bu ülkelerde bir itici güç haline gelmiştir. Worldbank yabancı direk yatırım net akış verilerine bakıldığında 2000 yılında yabancı yatırımlar % 5,45 iken katılım tarihi olan 2004 yılında oran % 5,03 olmuştur. 2006 yılında ise oran % 6,29 olmuştur. Polonya bu yatırımları değerlendirmeyi iyi bilmıştır. Kişi başı GSYİH rakamlarına bakıldığında da 2003 yılında Polonya'da rakam 5.675 Dolar ve Macaristan'da 8.247 Dolar iken, 2013 yılında rakam Polonya için 13.432 Dolar olmuştur. 2012 yılında Macaristan için de 12.560 Dolar olmuştur. Burada da pozitif bir etkiden söz edilebilir.

Söz konusu iki ülke de emek yoğun ekonomileriyle dikkat çekmektedir. Bu kaynağın değerlendirilmesi AB üyeliği ile kolaylaşmıştır. Bu durumdan uzun vadede hem mevcut üyeler hem de yeni katılanlar avantajlı çıkacaktır. İkinci dikkat çekici nokta da ülkelerin büyüme eğilimleridir. Bu eğilimleri Avrupa'da ve tüm dünyada yaşanan 2008 ekonomik krizi ile sekteye uğramış gibi görünse de AB üyeliği ile uzun süre sürdürülebilir hale gelmiştir. Ekonomik ve mali düzenlemeler, daha geniş bir pazar, Gümrük Birliği'nin ticaret yaratıcı etkisi ülkelerin büyümeleri üzerindeki olumlu etkenlerdir.

Son olarak, AB ekonomik entegrasyonunu hem derinleştirerek hem de genişleterek sürdürmeye çalışmaktadır. Bu yolda 2004 yılında eski Sovyet ülkeleri olan Polonya ve Macaristan'ı da üyeliğine katmıştır. AB üyelikleri tartışmalar yaratsa da; aşamalı olduğundan ve henüz tek para birimine geçiş yapılmadığı için bu ekonomilere olumlu etki yapmıştır. Özellikle sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımı ile istikrarlı mali yapı ülkeler için olumlu etki yaratan kavramlardır. Yine de bu sonuç uzun vadede beklentileri kapsayan bir sonuçtur. Çalışmada zaman aralığı 12 yıl olarak belirlenmiştir ve tabii ki iki ülke için de aynı sonucu beklemek realist

bir bakış olmayacaktır. Bazı rakamlarda Macaristan'ın Polonya'ya oranla daha kötü durumda olduğu da bundan dolayıdır. Ancak özellikle bu iki ülkenin eğilimlerine bakıldığında gelecek için olumlu düşünceler ortaya çıkabilir. Serbest ticaret yapısı iki ülke yi de pozitif etkilemiştir. Polonya burada özel bir konuma sahiptir. Şimdiden Avrupa'nın parlayan yıldızı olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkmeşe Akgül, S. (2004) “Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi”, *Uluslararası İlişkiler*, c.1, s.1, ss.1-32
- Akçadağ, E. (2010) *Batı Avrupa Birliği'nin Sonu*, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=710:bat-avrupa-birliinin-sonu&catid=70:ab-analizler&Itemid=134
- Akçay, E. Y., Argun, Ç., Akman, E. (2011) “AB'nin Tarihsel Gelişimi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, c.3, s.4, ss.117-131
- Alavi, J., Thompson, H. (1988) “Toward a Theory of Free Trade Zones” *International Trade Journal*, c.3, s.2, ss. 203-216
- Alganer, Y., Çetin M. Ö. (2008) “Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri (II) (1957-1986)”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, c.25, s.2, ss.339-362
- Altın, O., Demirci S., Çakır O., Semiz, H., (2006) “AB Genişleme Sürecinin Üye Ülkelerin İktisadi Büyümesi ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri” Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası: İzmir
- Andriamananjara, S. (2011) “Customs Unions”, *Preferential Trade Agreement Policies for Development a Handbook*, Ed.: Jean-Pierre Chauffour ve Jean-Christophe Maur, (World Bank: Washington D.C.), ss.111-120
- Antalya AB Bilgi Merkezi (2010) *Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri*, http://kisi.deu.edu.tr/utku.utkulu/antalya_ab_merkezi.pdf

- Aren, S. (1958) “Gümrük Birliği ve Ortaya Koyduğu Meseleler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, c.13, s.1, ss.10-23
- Arıkan, Z. (1992) “Montaigne ve Türkler”, *İzmir Fransız Kültür Merkezi*, 16.12.1992, ss.23-42, İzmir
- Aynagöz, Ö. (2002) “Gümrük Birliği Teorisinin Gelişimi” *Ekonomik Yaklaşım*, c. 13, s. 44, ss. 23-39
- Aytuğ, H. K. (2008) “Bütünleşme Kuramlarının Avrupa Birliği Genişlemesine Bakışı”, *Yönetim ve Ekonomi*, c.15, s.1, ss.149-161
- Bahçekapılı, K. (2006) *Gümrük Birliği Teorisi ve Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul
- Balkan, B. (2007) *Macaristan Merkez Bankası*, <http://www.bulentbalkan.com/yazidetay.aspx?Id=18>
- Bank of England (03.03.2013) *Twenty Years of Inflation Targeting – Speech by Mervyn King*, <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Pages/news/2012/093.aspx>
- Bektaş, B. (2011) “İngiltere Ülke Raporu” T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı: Ankara
- Bordo, M. (1993) “The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview” *A Retrospective On The Bretton Woods System: Lessons For International Monetary System*, Ed. Michael D. Bordo, Barry Eichengreen, Chicago, ss. 3-108

- Burban, J. (1998) “Ortak Pazardan İç Pazara” (Çev. Turgut Turhan) *Ankara Üniveristesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 40, s.4, ss.321-326
- Cihangir, D. (2010) *Yunanistan – AB İlişkileri: Yunanistan Avrupa Birliği'nin “Şımarık Çocuğu” Olmaya Devam Mı Ediyor?*, İktisadi Kalkınma Vakfı http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/13-yunanistan_simarik_cocuk-damla_cihangir-nisan_2010.pdf
- CNNTURK (2012) *AB, Macaristan üzerindeki Cezayı Kaldırdı*, <http://www.cnnturk.com/2012/ekonomi/06/25/ab.macaristan.uzerindeki.ezayi.kaldirdi/666362.0/index.html>
- Commission of European Communities (1985) White Paper: Completing the Internal Market: Milan
- Council of Europe (1949) *Statue of the Council of Europe*, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/001.htm>
- Çalış, Ş. H. (2008) *Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişim*, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara
- Çatalbaş, N., Yıldırım, Z. (2008) “Geçiş Ekonomilerinde Bütçe Açıklarının Nedenleri: Polonya ve Kırgızistan Örneği”, *Sosyo Ekonomi*, c.4, s.7, ss.133-156
- Dilekli, S., Yeşilkaya K. (2002) *Maastricht Kriterleri, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü*: Ankara
- Dinan, D. (2005) *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, (Çev. Hale Akay) Kitap Yayınevi: İstanbul

- Ebeling, R. (2007) *The Great French Inflation*, http://www.fee.org/the_freeman/detail/the-great-french-inflation#axzz2WJrKLxvq
- Ekinci, M.U. (2013) *5 Soru: Hırvatistan'ın AB Üyeliği*, <http://setav.org/tr/5-soru-hirvatistanin-ab-uyeligi/yorum/6866>
- El- Agraa, A. (2007) *The European Union Economics and Policies*, Cambridge University Press: Cambridge
- Erpolat, B.Y. (2010) *Avrupa Tek Senedi*, İzmir Ticaret Odası: İzmir
- Ertürk, E. (1997) *Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar*, 1.Baskı, Ezgi Kitabevi: Bursa
- European Community for Coal and Steel (1956) *The Brussels Report on the General Common Market*: Luxemburg
- European Union (10.01.2013) *The Schuman Declaration – 9 May 1950*, http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_en.htm
- Gazeta Wyborcza (2007) *Pięciu Ministrów, Którzy Wstrzasnęli Polskimi Finansami*, <http://wyborcza.pl/1,78302,3981323.html>
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2009) *GATT Bilgilendirme Rehberi*, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayınları: Ankara
- Günay, A., Özen, A. (2002) “Avrupa Birliğinde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 4, s. 2, ss. 66-82

Günce, E. (1970) “Ortak Pazar Tuzağı”, *Elektrik Mühendisliği*, s.159-160, ss.11-14

Güneş, A. M. (2012) *Avrupa Birliği Hukukuna Giriş-I*, İstanbul

Harrison, R. J. (1974) *Europe in Question-Theories of Regional Integration*, Allen & Unwin: London

Historical Society of Pennsylvania (21.06.2013) *Excerpt, Letter From William Penn to the Committee of the Free Society of Traders, 1683*, <http://hsp.org/>
<http://www.abmaliye.gov.tr/ABDID%20Raporlar/%C3%96zel%20G%C3%BCndem/AB%20Geni%C5%9Fleme%20Politikas%C4%B1%20Ba%C4%9Flam%C4%B1nda%20H%C4%B1rvatistan%20%C3%9Cyeli%C4%9Fi.pdf>

İktisadi Kalkınma Vakfı (07.06.2013) *Maastricht Antlaşması (Maastricht Treaty)*, <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1224>

İktisadi Kalkınma Vakfı (10.03.2014) *AB Genişlemesi*, <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abgenislemesi&baslik=AB%20Geni%FElemesi>

Karacasulu, N. (2007) “Avrupa Entegrasyon Kurumları ve Sosyal İnşaatçı Yaklaşım”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, c.3, s.9, ss.82-100

Keçeci, F. O. (2012) *Entegrasyon Teorileri ve Avrupa Birliği'ndeki Krizin Bütünleşmeye Etkileri*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Bolu

Kehoe, W. J. (2006) *Regional and Global Economic Integration: Implications of Global Business*, <http://abeweb.org/proceedings/proceedings06/kehoe.pdf>

- Kesternicht I., Siflinger B., Smith J. P., Winter J. K. (2012) "Effects of World War II on Economic and Health Outcomes Across Europe" *RAND Labor and Population*, <http://ftp.iza.org/dp6296.pdf>
- Kok, Wim. (2003) *Avrupa Birliği'nin Genişlemesi Başarılar ve Zorluklar*, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_kok_tr.pdf
- Kutlu, E. (1999) "Avrupa Birliği", *Çağdaş Dünya Tarihi*, Ed.: İhsan Güneş, Cahit Bilim, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları: Eskişehir, ss.181-202
- Lipsey, R. G. (1957) "The Theory of Custom Unions Trade Diversion and Welfare", *Economica*, c.24, s. 93, ss. 40-46
- Louis, J. H. (2013) "William Penn, Philadelphie, Antoine Bénézet, et Congénies", *Colloque 'The Atlantic World of Anthony Benezet'*, 30-31.05.2013, Organisé conjointement par l'Université Paris Diderot et l'Université: Paris
- McIver, I. (2011) *The European Union – A Brief History*, SPICE Information Centre: Scotland
- Mercan, S. S. (2011) "Siyasal Bütünleşme Kuramları Işığında AB Genişlemesi", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, c.10, s.1, ss.67-83
- Neculai, F. L. (2005) *What Would a Federal European Look Like*, Mechelse Drukkertjen: Belçika
- NTVMSNBC (2011) *Yüzde 13.600.000.000.000.000'lük Enflasyon*, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25185000/>

NTVMSNBC (2012) *Fransa'yı Polonyalı Muslukçu Teslim Aldı*,
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25397305/>

O'Neill, M. (1996) *The Politics of European Integration*, Routledge: New York

Olkaç, P. (2008) *Avrupa Güvenliğinde Türkiye'nin Değişen Konumu: ASGP ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü: Ankara

Öktem, N. (2011) "Ronald Dworkin ve Hukuk Felsefesi", *Anayasa Yargısı Dergisi*, s.28, ss.89-102

Özbay, P. (1997) "Avrupa Birliği ve Euro" Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası: Ankara

Özcan, B. (2004) *Avrupa Birliğinde Sermayenin Serbest Dolaşımı Konusundaki Mevzuat ve Türkiye'nin Uyumu*, Uzmanlık Tezi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Ekonomik ve Mali Konular Dairesi: Ankara

Özdemir, S. (2001) *Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu, Avrupa Toplulukları, Avrupa Birliği, Roma Antlaşması, Avrupa Tek Senedi, Avrupa Birliği Antlaşması, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü: Ankara*

Özge, A. (2013) "Avrupa Birliği Genişleme Politikası Bağlamında Hırvatistan Üyeliği", *T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı*,

Özkan, G. (2002) "Avrupa Birliği Hukuku ve Milli Egemenliğin Devri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c.10, s.1-2, ss.55-87

Poland Turkey For Business (04.05.2013) *Polonya AB'de Verimlilik ve Büyüme Lideri*, http://www.polandturkey.com/tr/tavsiye-ediyoruz/polonya-ab%E2%80%99de-verimlilik-ve-b%C3%BCy%C3%BCme-lideri_3,275.html

RAK Free Trade Zone (22.06.2013) *Free Trade Zone Mini Brochure*, <http://www.rakftz.com/en>

Reuters (2013) *Rate Cuts Possible as Polish Inflation Set to Stay Low-Central Banker*, <http://www.reuters.com/article/2013/05/18/poland-rates-idUSL6N0DZ0B320130518>

Samsun, N. (2003) "10. Yılında Avrupa Tek Pazarı", *Maliye Dergisi*, s.143

San Jose State University Department of Economics (10.03.2014) *Economic History and the Economy of Hungary*, <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/hungary.htm#SOVIET>

Seyidoğlu, H. (1993) *Uluslararası İktisat*, 9.Baskı, Güzem Yayınları: İstanbul

Spector, C. (2008) "The Plan for Perpetual Peace: From Saint-Pierre to Rousseau", *Principes du deroit de la guerre, Ecrits sur le Projet de Paix Perpétuelle de l'abbé de Saint-Pierre*, ed.: B. Bachofen ve C. Spector, (Çev. P. Camillier), Paris, ss.229-294

Şanlıoğlu, Ö. (2005) "Almanya'da Ekonomik Durgunluğun Sebepleri ve Geleceği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, c. 10, s. 1, ss. 349-368

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı (2014) *Avrupa Birliği'nin Genişlemesi*, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=109>

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2002) Avrupa Birliği Kronolojisi 1946-2002, Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü: Ankara
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (09.01.2013) *Avrupa Konseyi*, http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (20.06.2013) *Serbest Ticaret Bölgelerimizin Sunduğu Avantajlar*, <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/DA8B234A-D8D3-8566-45200A489EA13E64/Avantajlar.pdf>
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (06.06.2013a) *Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (06.06.2013b) *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (06.06.2013c) *Avrupa Tek Senedi*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (06.06.2013d) *Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşmala (Maastricht Antlaşması)*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>
- T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (06.06.2013e) *Amsterdam Antlaşması (Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu*

Antlaşmaları), <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>

Tataoğlu, E. (2006) *Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi (1951-1995)*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü: Ankara

Türkdoğan, B. (1998) “Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri Atatürk Düşünceleri Işığında”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.14, s.41

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Dış İlişkiler Müdürlüğü (10.02.2014) *Euro'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar*, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/SORULAR5.html>

Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (09.06.2013) *Maastricht Antlaşması*, <http://www.mess.org.tr/ab/absol/Maastricht%20Antlasmasi.pdf>

Türkkahraman, M., Tutar, H, (2009) “Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, c.1, s.1, ss.17-32

Viner, J. (1950) *Custom Union Issue*, Carnegie Endowment For Peace: Washington DC

Wendt, A. (1992) “Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, c.46, s.2, ss.391-425

Wendt, A. (1999) *Social Theory of International Relations*, Cambridge University Press: Cambridge

Western European Union (20.06.2013) *History of WEU*, <http://www.weu.int/>

World Bank (02.02.2014) *World Data Bank*
<http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariable.aspx?source=world-development-indicators>

World Health Organisation (08.01.2013) *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*,
<http://www.who.int/trade/glossary/story068/en/index.html>

Yapıcı, İ. M. (2007) “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c.9, s.3, ss.130-157

Yıldız, M. (1999) “Bütünleşme Biçimleri ve Avrupa Birliği”, *Dış Ticaret Dergisi*, s.15, ss.89-117

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Çağrı ULU
Doğum Yeri ve Tarihi : Kağızman-08.01.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, İktisat Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, İktisat A.B.D.
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : SMMM Feridun Karşıl原因, Muhasebe Elemanı

İletişim

e-posta Adresi : cagriulu85@gmail.com

Tarih : 16.06.2014